

ΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ

ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΕΩΝ

ΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ο

ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

ΣΤΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΟΥΡΑΝΗΣ

ΑΡ. ΜΗΤΡ. 3706

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
	ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΤΕΛΗ 19^{ΟΥ} – ΑΡΧΕΣ 20^{ΟΥ} ΑΙ.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Εισαγωγή στην Έρευνα του Ελληνικού Καπιταλισμού - Προβιομηχανική και Βιομηχανική περίοδος 1866-1910	σελ.10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	Η Διασπορά του Ελληνικού Εργασιακού Δυναμικού μέσα από την Επιλογή της Ελεύθερης Μετανάστευσης	σελ.15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι - Νεότερη Περίοδος 1912-1940 και η Δημιουργία Οικονομικών και Κοινωνικών Προβλημάτων	σελ.18
	ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Ιστορική Εξέλιξη των Δημοσιονομικών Θεωριών και η Επίδραση αυτών στην Παγκόσμια Οικονομία	σελ.27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	Ο Κλασικός Οικονομικός Φιλελευθερισμός, Άνταμ Σμιθ 1723-1790	σελ.30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	Η Δημοσιονομική Θεωρία του Άνταμ Σμιθ – Η Γένεση του Οικονομικού Φιλελευθερισμού	σελ.36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	Η Αρχή της Αλλαγής	σελ.39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	Κρατικός Παρεμβατισμός και Οικονομικός Φιλελευθερισμός - Συγκριτική Τοποθέτηση και Γενικές Παρατηρήσεις των Οικονομικών Θέσεων των δύο Συστημάτων	σελ.44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	Καρλ Μαρξ και Φρ. Ένγκελς και η Εποχή τους - Η Γέννηση του Κρατικού Σοσιαλισμού 1818-1940	σελ.46

	ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ – Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ STATUS ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Μαθήματα Πολέμου και Ειρήνης - Η Αλλαγή στη Φιλελεύθερη Ουτοπία	σελ.56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	Η Κεϋνσιανή Επανάσταση, ΙΡΒΙΝΓΚ ΦΙΣΕΡ και ΤΖΩΝ ΜΑΪΪΝΑΡΝΤ ΚΕΪΝΣ - Η Μεταστροφή προς τη Μεικτή Οικονομία	σελ.60
	ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ – Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Η Σύγχρονη Εποχή - Οι Αλλαγές στον Ελλαδικό Χώρο από τη Μεικτή Οικονομία στο Νεοφιλελευθερισμό και στην Παγκοσμιοποίηση	σελ.63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	Η Οικονομική και Κοινωνική Πορεία – Περίοδος 1967-1980	σελ.65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	Η Νίκη του Καπιταλισμού - Η Παγκοσμιοποίηση και τα Επακόλουθά της	σελ.68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	Νεότερα Περίοδος 1991-2004	σελ.71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	Προβλήματα Παγκοσμιοποίησης στον Ευρωπαϊκό και Ελλαδικό Χώρο	σελ.80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	Ιδιωτικοποιήσεις και Ανταγωνιστικότητα	σελ.84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	Τελικές θέσεις για την πορεία της Ελληνικής Οικονομίας στο Πλαίσιο του Νεοφιλελευθερισμού	σελ.90
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ.94
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.97

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο καπιταλισμός σήμερα μπορεί να πει κανείς ότι είναι άγριος. Μιλάμε πια για ένα «άγριο καπιταλισμό» χωρίς όρια, χωρίς παραδοχές, χωρίς ηθική, χωρίς αναστολές σε όλες τις κοινωνικές, πολιτικές και εργασιακές προσδοκίες.

Ο καπιταλισμός επιβάλλει σε όλη την κοινωνία τη λογική της μεγίστης παραγωγής και που όλοι οφείλουν, να υποταχθούν σ' αυτόν τον υπέρτατο σκοπό. Αυτός έχει καταστρέψει την έννοια της εργασίας ως δραστηριότητα με σημασία, αφού πια δεν υπάρχει υποκείμενο προς εργασία, αφού εξαφανίζει τη συνέχεια, την υπευθυνότητα και την πρωτοβουλία, μέσα σε μια διαρκή αυξανόμενη γραφειοκρατικοποιημένη κοινωνία.

Το αποτέλεσμα του μακροχρόνιου καπιταλισμού οδήγησε την κοινωνία στην ομοιόμορφη συμπεριφορά, αναγκαία για τη λειτουργία του συστήματος.

Άλλο επαρκές κίνητρο ήταν η καταστροφή του συστήματος των παραδοσιακών αξιών και η επιτυχία να τις αντικαταστήσει με σύγχρονες «λογικές» αξίες λαϊκοδημοκρατικής ηθικής. Σε αντιστάθμισμα όλων αυτών τι χορηγεί;

Απλά χορηγεί το κίνητρο του εισοδήματος όχι για συσσώρευση, αλλά για κατανάλωση. Η άνοδος του «βιοτικού και καταναλωτικού επιπέδου» δεν έχει όρια πια. Είναι μια κούρσα που στο τέλος μόνη της αυτοακυρώνεται.

Η κατανάλωση γίνεται μια νέα θρησκεία και στην καπιταλιστική της μορφή προβάλλει έντονα τις αντιφάσεις, τόσο στο άτομο, όσο και στην κοινωνία. «Υφίσταται μια πολιτική απάθεια των εργαζομένων αλλοτριωμένη και καταπιεζόμενη».

Στο 19^ο αιώνα δεν υπήρξε καπιταλιστική πολιτική με την ευρεία έννοια του όρου. Δηλαδή συνειδητή και σαφής. Σήμερα οι όροι αντιστρέφονται, η πολιτική «της καπιταλιστικής τάξης» συνδυάζει και τα δύο. Είναι συνειδητή, είναι σαφής, και προπάντων ελεύθερη, αφού το κράτος εγγυάται την απόλυτη επιχειρηματική ελευθερία. Εδώ θα πρέπει να παρουσιάσουμε και την ουσία της καπιταλιστικής τάξης και να διερωτηθούμε: Ποιοι απαρτίζουν την καπιταλιστική τάξη;

Η απάντηση στο ερώτημα είναι δύσκολο και τούτο γιατί: ο καπιταλισμός σε δύο αιώνες διαδρομής υπέστη μια αντικειμενική μεταμόρφωση. Δηλαδή υπέστη μια

κοινωνική διάρθρωση, μέσα από την οποία η διαχείριση των συλλογικών δραστηριοτήτων που πέρασε στα χέρια ενός απρόσωπου μηχανισμού ιεραρχικά οργανωμένου, που υποτίθεται ότι ενεργεί σύμφωνα με ορθολογικά κριτήρια και μεθόδους και που αυτά συγκροτούνται με κανόνες που αυτός ο ίδιος νομοθετεί και εφαρμόζει. Αυτά μπορεί να συνοψιστούν:

A. Στη γραφειοκρατικοποίηση του Καπιταλισμού:

Δηλαδή στην τάση που έχει αυτός να υποτάσσει και να ελέγχει την κοινωνική δραστηριότητα των ανθρώπων.

B. Στην ύπαρξη ενός ειδικού και σημαντικού μηχανισμού που διευθύνει την εργασιακή διαδικασία:

Στον καθορισμένο των έργων, των ρυθμών, των μεθόδων, της ποιοτικής και ποσοτικής παραγωγής, της διαχείρισης των ανθρώπων και της πλήρους ενσωμάτωσης στην επιχείρηση.

Γ. Στο Κράτος:

Εδώ αναφερόμαστε στη βαθιά μεταβολή του ρόλου του κράτους που οδεύει ζευγαρωτά στην απαρίθμηση ενός σημαντικού αριθμού στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής και που τείνει προοδευτικά, στην καταστροφή και μεταβολή του συστήματος του κοινωνικού κράτους και κατ'επέκταση του κράτους Δικαίου.

Δ. Στις Πολιτικές και Συνδικαλιστικές οργανώσεις:

Εδώ η αντικειμενική λειτουργία των εργατικών οργανώσεων συνιστάται στο να διατηρεί τους εργαζόμενους στο εσωτερικό του συστήματος της εκμετάλλευσης και να οδηγεί την πάλη προς διευθέτηση και όχι προς διεκδίκηση. Έτσι ο εργαζόμενος μεταβάλλεται στη διαδικασία της παραγωγής, (πρόσωπο-παρόν) με ανώνυμη και αναπληρώσιμη ικανότητα.

Τώρα εδώ στην Ελλάδα, γινόμαστε μάρτυρες μιας μεταλλαγής μετά την εμφάνισή της παγκοσμιοποίησης. Από το μοντέλο του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού που διαμορφώθηκε μεταπολεμικά, στην πλήρη μεταστροφή μιας βαθιάς και νεοφιλελεύθερης πολιτικής που οδηγεί πια τη χώρα σε μια βαθιά οικονομική κρίση. Κατ'αρχάς υφίσταται μια επενδυτική απραξία. Επιπλέον, η καταστροφή σημαντικού αριθμού μικρομεσαίων επιχειρήσεων και

παραδοσιακών βιοτεχνιών. Τέλος η χαμηλή ανταγωνιστικότητα που υπάρχει και τούτο γιατί υφίστανται τέσσερις μη αναστρέψιμοι παράγοντες:

α) Η Τραπεζική εκμετάλλευση με τους υπέρογκους τόκους και τον ανατοκισμό γνωστό σαν πανωτόκια.

β) Η γραφειοκρατική υποδομή που το ίδιο το κράτος ασκεί με τα όργανά του εξουσιαστικά.

γ) Η έλλειψη της αξιοποίησης των επιτευγμάτων της επιστημονικής και τεχνολογικής εφαρμογής και τέλος

δ) Στην αδυναμία δημιουργίας πεδίου ερευνών και στη σύνδεση των επιχειρήσεων με τα Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ΤΕΙ.

Αυτά όλα οδήγησαν ώστε το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές το 1990 να μειωθεί κατά 0,4% και το 1991 σημείωσε πτώση κατά 1%.

Η διαφημιζόμενη ανάκαμψη της οικονομίας δεν φαίνεται στον ορίζοντα. Όσον αφορά το ποσοστό των ελλειμμάτων του Δημοσίου, αυτό ανήλθε το 2001 στο 24,18% του ΑΕΠ και στα 2.795 δις δρχ. Η ψαλίδα δε των ελλειμμάτων του εμπορικού ισοζυγίου συνεχώς ανοίγει, το δε Δημόσιο χρέος ανήλθε στο 115% του ΑΕΠ.

Η παρούσα μελέτη ακολούθησε την πορεία της ελληνικής οικονομίας στα τρία στάδια αυτής. Στην προβιομηχανική περίοδο, στην βιομηχανική περίοδο και τέλος, στην περίοδο της μεταβιομηχανοποίησης – της παροχής υπηρεσιών και της παγκοσμιοποίησης.

Κρίθηκε σκόπιμο μεταξύ αυτών των περιόδων που διαμόρφωσαν την σημερινή κατάσταση της παγκοσμιοποίησης, να ενταχθεί μεταξύ των τριών περιόδων η ιστορική διαδρομή του φιλελεύθερου μοντέλου όπως αυτό αναπτύχθηκε από τους ιεροφάντες δημιουργούς του. Επίσης να αναπτυχθούν οι αντίπαλες θεωρίες και σοσιαλιστικές θέσεις μέσα από το φακό της κρατικής Σοσιαλιστικής εξουσίας.

Η σταθερή θέση που ακολουθήθηκε ήταν όσο το δυνατό, πιο αντικειμενική και ουσιαστική προβολή, ιστορικά – κοινωνικά και πολιτικά του μοντέλου του νεοφιλελευθερισμού τόσο σε παγκόσμιο πεδίο, όσο και στο εν στενή έννοια Ελλαδικό χώρο. Σήμερα η ιδεολογία, στην σιωπηλή πλειοψηφία δεν πουλιέται

παρά μόνο λιανικώς. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι, ο νεοφιλελευθερισμός προσφέρεται κατά περίπτωση και όχι, σαν μια συνολική ιδεολογία. Κατ' αρχάς, έχει μπροστά του μια τεμαχισμένη κοινωνία και έτσι, ενώ δεν μπορούμε να μιλήσουμε για τον νεοφιλελευθερισμό γίνεται απόλυτα αποτελεσματικός όταν μιλά κανείς στον κάθε πολίτη ξεχωριστά γι' αυτόν. Έτσι μπορεί να κινητοποιήσει τους γονείς σαν κίνητρο την ποιότητα της παιδείας, τους επαγγελματίες μιλώντας για τα προβλήματα τους, τους θρησκευόμενους επικαλούμενος τις θρησκευτικές αξίες κλπ., χωρίς όμως να δίνει λύσεις, απλώς προβάλλοντας τα προβλήματα τους. Αυτό ευχαριστεί την κάθε ομάδα, γιατί θεωρεί τον εαυτό της σαν μια υπολογίσιμη δύναμη.

Αν και δεν είναι πλήρως εξακριβωμένο ο κυριότερος θιασώτης της παγκοσμιοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού θεωρείται ο πρώην υπουργός της Ν.Δ. και τωρινός βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κ. Ανδρέας Ανδριανόπουλος. Σχολιάζοντας σε ένα τηλεοπτικό πάνελ τα αγαθά της ανταγωνιστικότητας που παρέχει ο νεοφιλελευθερισμός, έδωσε ένα γλαφυρό παράδειγμα, «η νοικοκυρά είπε, μπορεί να βρει εύκολα και φθηνά ντομάτα, αν γυρίσει και ψάξει πολλά μανάβικα. Οι τιμές δεν είναι ίδιες παντού. Ο ανταγωνισμός επιτρέπει τη διαμόρφωση τιμών προς τα κάτω.» Δυστυχώς, οι νοικοκυρές είχαν διαφορετική άποψη γιατί, στο μανάβικο της γειτονιάς, το μοναδικό που υπήρχε, τις τιμές τις καθόριζε ο μανάβης όπως ήθελε και το ψάξιμο σε άλλα μανάβικα ανεβάζει το κόστος λόγω της μετακίνησης. Άρα δώρο άδωρο.

Το ερώτημα που τίθεται είναι πως θα αντιδράσει ο λαός στο καταλυτικό φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης; Ο κόσμος μας είναι άρρωστος από την αστάθεια, την παραμέληση και την ισοπέδωση. Δεν υπάρχει κοινή λογική. Ας πάρουμε για παράδειγμα τους υψηλούς προϋπολογισμούς των Στρατιωτικών δαπανών με 2,2 δις δολάρια για την οργάνωση ενός γιγάντιου κυνηγιού στο οποίο κυνηγός και θήραμα ανήκουν στο ίδιο είδος.

Ο EDUARDO GALEANO στο έργο «Μέρες και νύχτες αγάπης και πολέμου» δίνει παραστατικά αυτήν την τρέλα. «Η επίσημη εκδοχή δικαιολογεί αυτή τη σπατάλη επικαλούμενη τον πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία».

Η κοινή λογική λέει όμως ότι: Η τρομοκρατία έχει κάθε λόγο να ευγνωμονεί αυτό τον πόλεμο. «Οι πόλεμοι αποτελούν κρατική τρομοκρατία και, η κρατική τρομοκρατία τρέφεται από την ιδιωτική και αντίστροφα». Ποια κοινή λογική λοιπόν μας υποχρεώνει να υποστούμε αυτές τις μεγάλες ή μικρές οδύνες; Ποιος μας υποχρεώνει να τις αποδεχόμαστε σταυρώνοντας τα χέρια σαν ένα μοιραίο έργο χρόνου ή θανάτου; Να αποδεχθούμε, να παραιτηθούμε και να συμβιβαστούμε; Αυτό είναι το μέλλον μας;

Εδώ ας πούμε ένα παράδειγμα που δείχνει ότι η κοινή λογική είναι πάντα λογική.

Όταν το αεροπλάνο στις 11/9/2001 συνετρίβη στο δεύτερο πύργο στη Ν. Υόρκη, οι άνθρωποι όρμησαν στις σκάλες και άρχισαν να κατεβαίνουν. Τότε τα μεγάφωνα έδωσαν εντολή στους εργαζόμενους να επιστρέψουν στα γραφεία τους. Ποιοι ενήργησαν με την κοινή λογική; Όσοι παράκουσαν την εντολή και αυτοί σώθηκαν. Υπάρχει διέξοδος λοιπόν; Ναι, υπάρχει. Η συσπείρωση και συλλογική πτήση. Για να σωθούμε πρέπει να συσπειρωθούμε όπως τα δάκτυλα μιας γροθιάς. Όπως οι αγριόπαπιες ενός σμήνους. Σύμφωνα με τον Χουάν Ντιαζ Μπαρντενάβε Παραγουανό δημοσιογράφο και επικοινωνιολόγο, οι αγριόπαπιες με το ένστικτο που συμπίπτει με την κοινή λογική, συλλογικά προωθούν την τεχνολογικά συλλογική πτήση.

Αυτή δε είναι η εξής: Η πρώτη πάπια προχωράει μπροστά και ανοίγει δρόμο στον αέρα για τη δεύτερη, την οποία ακολουθεί η τρίτη. Η ενέργεια της τρίτης, διευκολύνει την τέταρτη, που ακολουθείται από την πέμπτη και, η φορά διευκολύνει την πτήση της έκτης, την οποία ακολουθεί χωρίς μεγάλη προσπάθεια η έβδομη. Όταν η πάπια της κορυφής του σμήνους κουραστεί πηγαίνει στην ουρά και τη θέση της κορυφής, καταλαμβάνει μια άλλη. Με τη σειρά τους όλες οι πάπιες περνάνε από την ουρά στην κορυφή. Καμιά πάπια δεν θεωρεί τον εαυτό της υπερπάπια όταν πετάει στην κορυφή του σμήνους, ούτε υποπάπια όταν πετάει στην ουρά. Βλέπετε ότι οι πάπιες δεν έχουν χάσει τη συλλογική κοινή λογική.

Όσον αφορά την αριστερά, μετά την πτώση του υπαρκτού Σοσιαλισμού συρρικνώθηκε τόσο στον ιδεολογικό τομέα, όσο και στην επιχειρηματολογία.

Παρέμεινε στον δογματισμό της ορθοδόξου ιδεολογίας της, χωρίς να προσφέρει καινοτόμες λύσεις στη λαίλαπα της παγκοσμιοποίησης. Άλλοι συνεχίζουν να πιστεύουν ότι η παραμονή στη δογματική ορθόδοξη ιδεολογία είναι δυνατή και βιώσιμη προσφέροντας το αναγκαίο ανάχωμα για να νικήσουμε την παγκοσμιοποίηση ή τουλάχιστον να την περιορίσουμε, και άλλοι ότι, είμαστε υποχρεωμένοι να συμπλέξουμε με την παγκόσμια ελίτ, όπως αυτή διαμορφώθηκε. Εκείνο που προβληματίζει είναι ότι ενώ η αριστερά σε κάθε πρόβλημα εμφάνιζε μια καινοτόμο λύση, τώρα έχει στερέψει ολοκληρωτικά χωρίς να προσφέρει τίποτα.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να προσθέσω ότι η παγκοσμιοποίηση στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου νεοφιλελευθερισμού προωθεί την ελευθερία της αγοράς με τους παρακάτω στόχους.

- i. Η πλήρης οικονομική ανάπτυξη ανατίθεται στους φορείς της αγοράς, στην ιδιωτική επιχείρηση και στο ιδιωτικό κέρδος.
- ii. Διαγράφει την κρατική δέσμευση για αρωγή κοινωνική και για την εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης. Αυτό το πρόβλημα αφήνεται να λυθεί από τις δυνάμεις της αγοράς.
- iii. Το κράτος των πολλών στη συμμετοχική αρωγή αντικαθίσταται από τη δραστική μείωση του κοινωνικού μισθού για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα.

Αποτέλεσμα στην Ελλάδα: Το σύνολο των κοινωνικών δαπανών της κεντρικής κυβέρνησης μειώθηκε δραματικά από 31% το 1980 σε 15% το 1993 και σε 12% το 2001.

Άρα, η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση υπόσχεται: Ανεργία – χαμηλόμισθο εργασιακό δυναμικό – κατάρρευση του υποτυπώδους κράτους πρόνοιας – έκρηξη της ανισότητας, και τέλος δραματική υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Συμπερασματικά πιστεύω ότι: η Δημοκρατία είναι το πολίτευμα της ελεύθερης βούλησης με απαραίτητη όμως προϋπόθεση, η διαμόρφωση αυτής της ελεύθερης βούλησης να είναι η ύπαρξη αντικειμενικής ενημέρωσης.

Αυτό πάντοτε δεν είναι εφικτό, γιατί η μεθοδολογία της εξουσίας είναι η εξυπηρέτηση των συμφερόντων της.

Οδηγημένος λοιπόν από αυτές τις σκέψεις, επέλεξα σαν πτυχιακή εργασία ένα θέμα που ενώ θα πραγματεύεται στα πλαίσια του ελλαδικού χώρου παράλληλα θα έχει και παγκόσμιες διαστάσεις. Ο Νεοφιλελευθερισμός στην Ελλάδα και η παγκοσμιοποίηση είναι το πιο σημαντικό γεγονός μετά την κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού και την επέλαση της ελεύθερης αγοράς σ'εμάς. Γεγονός δε παραμένει ότι, καθετί το σημαντικό που συμβαίνει σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου έχει, αργά ή γρήγορα, θετική ή αρνητική επίπτωση σε όλες τις άλλες. Το γεγονός του Νεοφιλελευθερισμού είναι παγκόσμιο αλλά παίρνει ιδιαίτερα επικίνδυνες διαστάσεις σε μικρές χώρες όπως η Ελλάδα, όπου γίνεται μια έμμεση πλύση εγκεφάλου της κοινής γνώμης με μονόπλευρη και μονομερή πληροφόρηση.

Έτσι η επιλογή του θέματος του Νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα και οι όποιες συνέπειές που πηγάζουν από την εφαρμογή των αρχών του, αποτελεί για μένα μια πρόκληση και ένα σημείο αναφοράς, προκειμένου με τις μικρές δυνάμεις και δυνατότητές μου, να πραγματευτώ στην πτυχιακή μου εργασία, με όσο το δυνατό πιο αντικειμενικό και επιστημονικό τρόπο, τη μεθοδολογία των αρχών αυτού και τον τρόπο που αυτός επιβάλλεται, τόσο από την αρχική, όσο και στην τωρινή εμφάνισή του.

Επιπρόσθετα, οι παρακάτω λόγοι με οδήγησαν στο να πραγματευτώ αυτό το θέμα:

Κατ'αρχάς, το γεγονός ότι είναι πλέον βέβαιο ότι κατά την περίοδο αυτή που διανύουμε της παγκοσμιοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού, ο κόσμος έγινε πιο άνισος σε παγκόσμιο επίπεδο, τόσο στις ανεπτυγμένες χώρες, όσο και στις υποανάπτυκτες. Τούτο δε, γιατί υφίσταται μια μεθοδολογική κατεύθυνση μέσα στον ιστορικό χρόνο αλλά και στον παρόντα, που οδηγεί την ανάπτυξη της ελεύθερης αγοράς χωρίς να υπάρχει ρυθμιστικό και θεσμικό πλαίσιο.

Κατά δεύτερο λόγο, όλοι μας έχουμε γίνει μάρτυρες στη χώρα μας στο πως διαχειρίζεται αυτή η ελεύθερη αγορά παιδί του νεοφιλελευθερισμού από τους υπάρχοντες θεσμούς, που μέσα από τα πρότυπα της γραφειοκρατίας λειτουργούν και παράγουν στερεότυπες απαντήσεις, σε όλα τα προκύπτοντα ζητήματα που

ανταντακλούν πιστά στην ιδεολογία του φονταμενταλισμού της ελεύθερης αγοράς.

Ένας τρίτος λόγος είναι ότι: Εδώ, όπως και παγκοσμίως, οι θεσμοί προάγονται κατά το συμφέρον των εμπορικών και χρηματοπιστωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων και του τραπεζικού status. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κεκλεισμένων των θυρών και ο λαός, η πηγή όλων των εξουσιών αγνοείται.

Εκτός του να είμαι μάρτυρας αυτών των καταστάσεων, η επιστημονική εμπειρία μου για την εξήγηση αυτού του φαινομένου είναι μηδαμινή. Προσπάθησα όμως, μέσα από αυτήν την εμπειρική μελέτη της πτυχιακής μου εργασίας να προάγω έστω και με τις μικρές δυνατότητες που έχω, το ιστορικό γίνεσθαι του φιλελευθερισμού, την αρχική εμφάνισή του στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση και την εμφάνιση της πρώτης παγκοσμιοποίησης στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, την αυτονομία των δύο συστημάτων, τόσο της ελεύθερης αγοράς, όσο και της κατευθυνόμενης μέσα από τα πολιτικά συστήματα που την γέννησαν και τέλος, την επιβολή του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα και της παγκοσμιοποίησης και το αποτέλεσμά τους, όπως επίσης και τα θετικά ή αρνητικά στοιχεία που κομίζουν στην χώρα μας, αυτές και όλα τα αποτελέσματα που προέρχονται από την επιβολή τους, και αν προέρχονται έστω και προσωρινά από ένα κοινωνικό και πολιτικό δυναμισμό που ψάχνει έστω για καινοτομικές λύσεις για το καλό του λαού μας.

Τη δομή της μελέτης μου του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα, επέλεξα να τη μορφοποιήσω και να την πραγματευτώ σε τρεις περιόδους, οι οποίες όμως είναι συνεχείς και αλληλένδετες, τόσο με το ιστορικό όσο και με το επιστημονικό γίνεσθαι. Η πρώτη περίοδος διανύει την εμφάνιση του βιομηχανικού και τραπεζικού δυναμικού του φιλελευθερισμού που εμφανίστηκε στην Ελλάδα από την απελευθέρωση μέχρι και το τέλος του 19^{ου} αι., αρχές του 20^{ου}. Η δεύτερη αποτελεί μία ιστορική αναδρομή στο παρελθόν με πραγματεία στην εμφάνιση του ιστορικού φιλελευθερισμού, των υποστηρικτών αυτού, όσο και των επιστημονικά αντιθέτων σχολών και επιστημόνων, όπως και των μειονεκτημάτων και πλεονεκτημάτων αυτών. Τέλος, υπάρχει το τρίτο μέρος,

ιστορικά δεμένο με τον σύγχρονο νεοφιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση και τα αποτελέσματά τους στον ελλαδικό χώρο.

Όσον αφορά τη βιβλιογραφία προσπάθησα μέσα από την υπάρχουσα ελληνική και ξένη να αντλήσω τις πηγές εκείνες που με βοήθησαν να τις αξιολογήσω θετικά για την συγγραφή του παρόντος πονήματος.

Τέλος θα ήθελα θερμά να ευχαριστήσω το επιστημονικό προσωπικό, τους δασκάλους μου δηλαδή, που με βοήθησαν σ'αυτά τα χρόνια των σπουδών μου να προσπαθώ να διαλογίζομαι θετικά και που οι γνώσεις που μου πρόσφεραν έχουν τα μέγιστα βοηθήσει στη συγγραφή αυτής της μελέτης.

Αθήνα, Μάρτιος 2005

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

**Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΣΤΑ
ΤΕΛΗ 19^{ΟΥ} – ΑΡΧΕΣ 20^{ΟΥ} ΑΙ.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Εισαγωγή στην Έρευνα του Ελληνικού Καπιταλισμού - Προβιομηχανική και Βιομηχανική περίοδος 1866-1910

Η περίοδος αυτή των σαράντα χρόνων, είναι περίοδος σημαντικών αλλαγών τόσο για την αστική, όσο και για την γεωργική ελληνική κοινωνία.

Πολλοί ερευνητές, αλλά και οικονομολόγοι καθορίζουν αυτή την περίοδο, σαν την περίοδο της γέννησης του καπιταλισμού στην Ελλάδα.

Κατά την περίοδο αυτή ιστορικά, η Ελληνική οικονομία, ακολουθεί δύο κύκλους. Έναν κύκλο διαταραχών και κρίσεων, παράλληλα και με την Διεθνή κρίση του 1875 και, μια άνοδο μικρή αλλά σταθερή, από το 1885 ως και το 1910, με εξαίρεση την πτώχευση του 1893.

Η αναπτυξιακή πορεία του ελληνικού καπιταλισμού αρχίζει να δεσπόζει στη δεύτερη αυτή περίοδο, μια και οι προοπτικές ήταν ευνοϊκές γι' αυτή την άνοδο, όπως:

- 1) Η εδραίωση σταθερής πολιτικής ζωής με πρωταγωνιστή τον Χαρίλαο Τρικούπη.
- 2) Η Δημιουργία κρατικών υποδομών στη χώρα, όπως συγκοινωνιακά έργα – δημόσια έργα, σχολικά κτίρια, ίδρυση βιομηχανιών, ηλεκτροφωτισμού – λιπασμάτων – μεταλλείων κλπ.
- 3) Την εξασφάλιση μιας ομαλής δημοσιονομικής σταθερότητας, μια και η εκκρεμότητα του εξωτερικού χρέους είχε τακτοποιηθεί, δια της καταβολής μεσοπρόθεσμων δόσεων και, μέσα από την αποδοχή εκ μέρους του κράτους, της εγκατάστασης Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου ο οποίος εξασφάλιζε την ομαλή ροή των χρεωστικών υποχρεώσεων.
- 4) Τη συγκρότηση ισχυρών οικονομικών τραπεζικών συγκροτημάτων και βιομηχανικών επιχειρήσεων. Όπως: Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Αγροτική Τράπεζα, η Ηλεκτρική εταιρία, η Βιομηχανία λιπασμάτων, ο Ηλεκτρικός σιδηρόδρομος, η Τράπεζα της Ελλάδος κλπ.

5) Τη δημιουργία ισχυρής ναυτιλίας, μια και το 1894 οι Έλληνες κατείχαν το 1% του παγκόσμιου στόλου και τη 13^η θέση στην παγκόσμια ναυτιλία. Αξίζει να επισημάνουμε ότι, μετά εκατό χρόνια, το 1994 κατέχουν το 16% του παγκόσμιου στόλου και την πρώτη θέση στην παγκόσμια ναυτιλία. (Καρλαύτη, 2000, σελ.214).

6) Την αύξηση της αστικής τάξης, με μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού που είχε σαν συνέπεια, σημαντική ανακατάταξη στην πληθυσμιακή συγκρότηση της χώρας.

Η ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας στηρίχτηκε σε τρεις βασικούς παράγοντες:

α) Στα χαμηλά μεροκάματα που κατέβαλαν οι επιχειρήσεις, μια και το εργατικό δυναμικό ήταν πλεονάζον, συνέπεια της μετακίνησης του αγροτικού πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα.

β) Στην εύκολη και υψηλή δανειακή ρευστότητα, που είχαν εξασφαλίσει οι επιχειρήσεις, εκ μέρους της Εθνικής Τράπεζας και των άλλων τραπεζών.

γ) Τέλος, στην υποτίμηση της δραχμής, η οποία αποτέλεσε σημαντική ώθηση στη δημοσιονομική πολιτική, στο εξαγωγικό εμπόριο και στα ελληνικά δασμολόγια.

Η ελληνική βιομηχανία που στηρίζει την παραγωγή της και το συναγωνισμό της, στη φθηνή εργασία, θεωρεί αυτή, σαν το μόνο συγκριτικό πλεονέκτημά της με τον εγχώριο και διεθνή ανταγωνισμό.

Επιπλέον δε, η περίσσεια Κεφαλαίων και τα χαμηλά επιτόκια, της Διεθνούς Κεφαλαιαγοράς που αναζητούσαν επενδύσεις, προκάλεσαν μια ορμητική αναζήτηση και έξοδο προς νέες αγορές, μέσα από το δανεισμό κυβερνήσεων στις υπό ανάπτυξη χώρες. Αυτό είχε σαν συνέπεια, τον υπερδανεισμό εκ μέρους της Ελλάδος, με αποτέλεσμα να μη μπορέσει να ικανοποιήσει τις χρεωστικές υποχρεώσεις της, μέσω εγχωρίων πόρων, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί στην πτώχευση το 1893. Εκείνο που θα πρέπει να τονιστεί, είναι ότι, η άνοδος και η αρχή της εδραίωσης του καπιταλισμού στην Ελλάδα πρωτογενώς, δε στηρίχτηκε στις αμιγείς αρχές του οικονομικού κλασικού φιλελευθερισμού, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί στις Δυτικές Κοινωνίες, ούτε και στην πρώτη

παγκοσμιοποίηση (1870-1914)^(Γιαλκέτση, 2004, σελ.26), στην οποία η εξαγωγή Κεφαλαίων σημαδεύεται, από μία έντονη αποικιοκρατική ιδεολογία εκ μέρους των Ευρωπαϊκών χωρών και των Η.Π.Α., που είχαν σαν αποτέλεσμα μια ιμπεριαλιστική πολιτική τόσο στη Νότιο Αμερική, όσο και στην Αφρική και την Ασία. Το σπουδαιότερο ήταν ότι, η αριστερά και οι σοσιαλιστές της εποχής εκείνης είχαν ταχθεί υπέρ της παγκοσμιοποίησης. Αντίθετα η άνοδος και η δεσπόζουσα θέση του ελληνικού καπιταλισμού στην ενδοχώρα, δεν στηρίχθηκε στις αρχές της παγκοσμιοποίησης, ούτε σε μια ελεύθερη και αυτόνομη δραστηριότητα επιχειρησιακών σχεδιασμών ή μιας συνειδητής οργάνωσης κοινωνικής ανάπτυξης και μακροπρόθεσμης κοινωνικής σχεδιοποίησης, αλλά στο μονοπώλιο της διαχείρισης της κρατικής εξουσίας, όπως και στο μονοπώλιο στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, που απορρέουν από το προηγούμενο και, το μονοπώλιο που χρησιμοποιήθηκε μέσα από την νεοδημιουργημένη υπεραξία.

Η επιβολή του Δ.Ο.Ε. μπορεί να έχει περάσει σαν μια ιμπεριαλιστική οικονομική δυνάστευση και εκδήλωση μιας νεοαποικιοκρατικής επιβολής εκ μέρους των κρατών της Δύσης, αλλά αυτό είχε και κοινωνικά κίνητρα, αφού μπόρεσε μακροπρόθεσμα, να οδηγήσει στη λύση των δανειακών υποχρεώσεων του κράτους και στην οικονομική ανακούφιση των ατόμων.

Στο Διεθνή περίγυρο: Η νεοσύστατη Βιομηχανία της Ελλάδος, αντιμετωπίζει υψηλή ανταγωνιστικότητα και προσπαθεί να διατηρήσει ένα εύλογο πλαφόν ύπαρξης, μέσα στα νέα δεδομένα της εποχής. Αυτή προσπαθεί, να συντονίσει μέσα από το οικονομικό σύστημα που υπάρχει, την πορεία της, παρόλο που βρίσκεται σε μειονεκτική και αδύναμη θέση με τη Διεθνή Καπιταλιστική Οικονομία.

Η σημαντικότερη βιομηχανική εγκατάσταση της χώρας είναι η Μεταλλουργία Μολύβδου του Λαυρίου^(Μάνθου, 1990, σελ.72). Αυτή ιδρύθηκε το 1865 από την εταιρία του Μασσαλιώτη τραπεζίτη Ιλαρίωνα Ρου και του Ιωάννη Βαπτιστή Σερπιέρη, για εκμετάλλευση των σκωριών, που είχαν συσσωρευτεί στο Λαύριο, από την αρχαία μεταλλουργική δραστηριότητα. Όταν προχώρησε και στην εκμετάλλευση των εκβολάδων, σηκώθηκε θύελλα αντιδράσεων, για τον συνεχή σφετερισμό της Εθνικής περιουσίας. Αποτέλεσμα είχαμε τα Λαυρεωτικά. Αυτό το παράδειγμα

δείχνει πως η λήψη των πολιτικών αποφάσεων εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, έδινε ιδιαίτερα δικαιώματα στους επιχειρηματίες ακόμα και στο σφετερισμό εθνικών γαιών.

Παρόλα αυτά ο μεταλλευτικός τομέας επεκτείνεται θεαματικά, με 35 ενεργά μεταλλεία, με 12.000 εργάτες και 23 εταιρείες διακίνησης μεταλλεύματος.

Οι πρώτοι Έλληνες βιομήχανοι ήταν έμποροι. Συνήθως εγκατεστημένοι στις πόλεις έχτισαν τις βιομηχανίες κατά προτίμηση στις νέες πόλεις-λιμάνια, μια και η βιομηχανία συγκεντρωνόταν κατά προτίμηση σ' αυτές, όπου μπορούσε ευκολότερα να προμηθευτεί εισαγόμενες πρώτες ύλες και καύσιμα. Το πρώτο κύμα βιομηχανικής ανάπτυξης εντοπίζεται στα χρόνια 1867-1875.

Οδηγεί στη δημιουργία 100 νέων ατμοκίνητων εργοστασίων. Πρόκειται βεβαίως για ελαφρές βιομηχανίες καταναλωτικών αγαθών, όπως: Αλευροβιομηχανίες, βιομηχανίες τροφίμων, σαπουνιού, δέρματος, μηχανουργεία, κεραμοποιία κλπ. Ενδεικτικά, κάνουμε αναφορά στα πρώτα μηχανουργεία το 1986 και στην κεραμοποιία Δηλαβέρη (Τσοκοπούλου, 1998,σελ.300) κλπ.

Στις επαρχιακές πόλεις παρατηρείται μια έντονη διαφοροποιημένη εξέλιξη, όπως στις πόλεις του Βόλου και της Λάρισας, που στράφηκαν με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα στη βιομηχανία. Ο Βόλος, μετά τον Πειραιά, καταγράφει τους υψηλότερους ρυθμούς πληθυσμιακής και βιομηχανικής ανάπτυξης. Ο αστικός χώρος εξοπλίζεται και εξωραϊζεται. Εκτεταμένα λιμενικά έργα αναδεικνύουν τα περισσότερα λιμάνια, όπως του Πειραιά, της Πάτρας, της Σύρου, του Ναυπλίου και της Κυπαρισσίας. Το λιμάνι του Πειραιά αποκτά τις μόνιμες δεξαμενές επισκευής πλοίων που κτίστηκαν το 1990, το ίδιο και το λιμάνι της Σύρου.

Τέλος, από τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αι. οι σημαντικότερες πόλεις ηλεκτροφωτίζονται.

Ο συνολικός αριθμός των πόλεων που απαιτούν ηλεκτρικό φως φτάνει τις 22, ενώ εκτός από την Αθήνα και την Πάτρα, και η Καλαμάτα αποκτά τραμ αντίστοιχα (Τσοκοπούλου, 1998,σελ.315).

Επίσης η εμφάνιση νέων βιομηχανιών σε κλάδους αιχμής – χημικές βιομηχανίες, τσιμεντοβιομηχανίες – π.χ. εργοστάσιο λιπασμάτων Δραπετσώνας (1909),

ελληνικό πυριτιδοποιείο (1874), καλυκοποιείο Καλτσινιάτη, εργοστάσιο ηλεκτρικού φορτίου, TITAN στην Ελευσίνα (1902), αποτελούν μερικούς από τους επιφανέστερους εκπροσώπους των κλάδων αυτών(Τσοκοπούλου, 1999,σελ.91).

Το καπιταλιστικό σύστημα όμως είχε εγγενείς δυσκολίες περαιτέρω ανάπτυξης και τούτο γιατί ο βαθμός της ανάπτυξης ήταν εξαρτημένος από τις εκάστοτε κυβερνητικές οικονομικές δυνατότητες που έπρεπε να καλύψει τις δημόσιες και τις εθνικές ανάγκες. Επιπλέον δε, η ανταγωνιστικότητα στην παραγωγή, το ύψος των επιτοκίων και ο δύσκολος δανεισμός, αφού οι τράπεζες ζήτηγαν επιπλέον εγγυήσεις ήταν επιπλέον παράγοντες ανασταλτικοί.

Σημαντικά επίσης επέδρασε και η μεγάλη ιδέα, στις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, η οποία σε όλες τις φάσεις των κορυφαίων εξελίξεων - Κρητικές επαναστάσεις του 1868 και του 1896, Θεσσαλική εξέγερση του 1878 και Μακεδονικός αγώνας - δεν επέτρεψαν τη δυνατότητα εξασφάλισης μιας ομαλής δημοσιονομικής σταθερότητας και συνεχούς ανόδου. Αυτές οι στρεβλώσεις και τα πολιτικά φαινόμενα που συνοδεύουν τους μετασχηματισμούς της οικονομίας οδηγούν σε σημαντικές ανακατατάξεις και στην ιεράρχηση του αστικού δικτύου που θα οδηγήσει μακροπρόθεσμα στον γιγαντισμό της πρωτεύουσας σε βάρος των άλλων περιφερειών της χώρας.

Η Αθήνα με τον Πειραιά αυξάνονται θεαματικά και φτάνουν στο τέλος του 1909 να υπερβαίνουν τις 250.000 κατοίκους.

Ο γιγαντισμός αυτός με την πάροδο των χρόνων γίνεται και πιο γρήγορος, για να φτάσει στις μέρες μας να δεχτεί το μισό πληθυσμό της χώρας.

Η Διασπορά του Ελληνικού Εργασιακού Δυναμικού μέσα από την Επιλογή της Ελεύθερης Μετανάστευσης

Στο τέλος του 1880 στην Ελλάδα έχει αρχίσει να εμφανίζεται ο «φιλελεύθερος καπιταλισμός», μια «ιδεολογική χρεοκοπία», και αυτό γιατί:

1. Η εργατική τάξη στο σύνολό της υποτάχτηκε σε ένα καθεστώς εξαναγκασμού.
2. Η αγροτιά είχε αναγκασθεί να διαχειρίζεται την αγροτική γη σαν κολίγας, μια και η διανομή των γαιών δεν είχε ολοκληρωθεί ή και εκεί που είχε διαμοιραστεί ο κλήρος από τους «τσιφλικάδες γαιοκτήμονες», δεν είχαν αποκτήσει αυτοί κυριότητα γης.
3. Η εμφάνιση φαινομένων δημογραφικής εκροής με την υπερατλαντική μετανάστευση. Αυτή παίρνει διαστάσεις χιονοστιβάδας τη δεκαετία 1890-1900. Όταν κατά το 1910, 46.000 περίπου Έλληνες, τόσο από την Ελλάδα, όσο και από τα κατεχόμενα εδάφη αυτής από την Οθωμανική Αυτοκρατορία εισήλθαν στις Η.Π.Α..

Οι ρυθμοί δε μετανάστευσης σημειώνουν κατακόρυφη αύξηση την επόμενη δεκαετία, όταν ξεπέρασε τις 175.000, τόσοι ήταν οι Έλληνες που μπήκαν στις Η.Π.Α.. Υπολογίζεται πως αντιπροσώπευαν το ¼ του εργατικού δυναμικού της χώρας. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι το ελληνικό κράτος, παρ' όλη τη μεγάλη δημογραφική εκροή, δεν έκανε τίποτα για να την αποτρέψει. Μια κοινοβουλευτική επιτροπή της εποχής εκείνης, αντίθετα, συνέταξε μια έκθεση η οποία κατέληγε πως δεν υπάρχει κίνδυνος πληθυσμιακής μείωσης στην Ελλάδα, αφού τέτοιο φαινόμενο δεν είχε εμφανιστεί σε άλλες χώρες με εντονότερο μεταναστευτικό ρεύμα, εννοώντας πιθανόν την Ιταλία και άλλες μεσογειακές χώρες. Αντίθετα υποστήριζε τα οικονομικά πλεονεκτήματα που θα έχε η Ελλάδα μέσα από τα εμβάσματα των ξενιτεμένων, με αποτέλεσμα τη συμβολή αυτών στην πτώση των επιτοκίων και την αναζωογόνηση της οικονομικής ζωής.

Από έρευνα που έγινε την εποχή εκείνη και ειδικά κατά την περίοδο 1890-1910, προκύπτουν τα εξής στοιχεία:

Από την Αρκαδία έφυγε το 15% του πληθυσμού, Κορινθία και Αργολίδα το 10%, Λακωνία το 9%, Ηλεία το 6%, Κρήτη το 15%, Μακεδονία το 17%, Στερεά Ελλάδα το 18%^(Κιτροέφ,2002,σελ.361-368). Ένας ακόμα λόγος της κάμψης στην εποχή αυτή του «ελληνικού φιλελεύθερου καπιταλισμού» ήταν και η οικονομική κρίση που προκάλεσε η πτώση της τιμής αγροτικών προϊόντων και ειδικά της σταφίδας στη δεκαετία του 1880, με αποτέλεσμα τον περιορισμό σε χαμηλά επίπεδα των αγορών των βιομηχανικών προϊόντων εκ μέρους των αγροτών και των χαμηλών εισοδημάτων επί πλέον ένας θεσμικός παράγων υποβοήθησε την κρίση. Η αδυναμία να ανταπεξέλθουν τα αγροτικά και εργατικά στρώματα στο υψηλό κόστος της προίκας ή την εξόφληση των χρεών προς τους τοκογλύφους οι οποίοι δάνειζαν με υπέρογκο τόκο μια και το τραπεζικό σύστημα ήταν απρόθυμο να συμβάλλει.^(Κιτροέφ,2002,σελ.382)

Η προίκα ήταν συνυφασμένη με την ηθική υπόσταση των Ελλήνων, να δίνουν σημαντικό μερίδιο του «οικογενειακού πλούτου» και σε περίπτωση αδυναμίας τον υπέρογκο δανεισμό και την αδυναμία εξόφλησης των χρεών.

Έτσι η μόνη διέξοδος που απομένει ήταν η μετανάστευση.

Οι πρώτοι Έλληνες έφτασαν στις αρχές της δεκαετίας του 1890 και ξεκίνησαν σαν πλανόδιοι πωλητές. Γρήγορα όμως βρήκαν δουλειά στα εργοστάσια, αρχικά σαν καθαριστές και αχθοφόροι και αργότερα σαν εργάτες αυτοματοποιημένων υφαντουργικών μηχανών.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ήταν η περίοδος ακμής για τα ανθρακωρυχεία και τις σιδηροβιομηχανίες, ακμή που προκάλεσε την έλευση Ελλήνων καθώς και άλλων μεταναστών από τη νοτιοανατολική Ευρώπη^(Μπαλή,1948,σελ.161). Είναι γεγονός πως οι Έλληνες μετανάστες εκείνη την περίοδο δεν απέβλεπαν σε μόνιμη εγκατάσταση, αλλά στην κάλυψη άμεσων οικονομικών αναγκών. Οι τάσεις για μόνιμη εγκατάσταση εκδηλώθηκαν τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα^(Χατζηφώτη,1999,σελ.119). Οι στενοί δεσμοί των μεταναστών είχαν ασφαλή την αντανάκλασή τους και στο οργανωτικό επίπεδο. Η πρώτη πανεθνική οργάνωση ήταν η Πανελλήνιος Ένωση το 1907 που μετασχηματίστηκε σε ομοσπονδία

Ένα άλλο στοιχείο ήταν ο ελληνικός ομογενειακός τύπος, με αρχική εφημερίδα το Νέο Κόσμο, την Ατλαντίδα το 1894, τον Ελληνικός Αστήρ του Σικάγου κλπ. Η θεματογραφία αντικατόπτριζε μια δυαδική συμπεριφορά, η μια για μια γρήγορη επιστροφή στην Ελλάδα, η άλλη προσανατολίζονταν προοδευτικά σε μια μακροπρόθεσμη εγκατάσταση στη Νέα Πατρίδα (Στάικος-Σκλαβενίτης, 2000, σελ. 332).

Περαιτέρω να ειπωθεί ότι επεκράτησε η δεύτερη τάση. Από το σύνολο που μετανάστευσε μόλις το 0,5% επέστρεψε στην Ελλάδα. Οι υπόλοιποι, μετά από ταπεινωτικές και εξοντωτικές εργασίες δημιούργησαν την πρώτη γενιά των μεταναστών. Σήμερα, μετά από σχεδόν 100 χρόνια, η τρίτη γενιά, παρόλο που κατέχει σημαντικά πόστα στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή των Η.Π.Α., ελάχιστα θυμάται ότι έχει ρίζες ελληνικές και θα πρέπει να προσπαθεί να προωθεί τα συμφέροντα της Ελλάδας μέσα από το πανίσχυρο ελληνικό lobby. Απλώς έχει αρχίσει να εξαφανίζεται πλήρως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι - Νεότερη Περίοδος 1912-1940 και η Δημιουργία Οικονομικών και Κοινωνικών Προβλημάτων

Η έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων και η εκστρατεία στη Μ. Ασία, οδήγησαν αναμφισβήτητα στην απελευθέρωση των υπόδουλων ελλήνων και την ενσωμάτωση αυτών στη μητέρα πατρίδα.

Επί πλέον την οδήγησαν και σε μια περιπέτεια, όταν επιχειρήθηκε η ενσωμάτωση των υπέρ του Αιγαίου εδαφών της Μ. Ασίας.

Αυτό ήταν αποτέλεσμα της προώθησης της Μ. Ιδέας και στην αναζωπύρωση των επιδιώξεων της μεγαλοαστικής οικονομικής τάξης για νέους ορίζοντες εκμετάλλευσης.

Η πολιτική που ακολούθησαν οι τότε ελληνικές κυβερνήσεις ήταν μια πολιτική επεκτατισμού. Δεν ήταν καθόλου ρεαλιστική και σύμφωνη με τις ανάγκες και τις δυνατότητες που είχε να επιδείξει η Ελλάδα. Ήταν μια πολιτική, που υπαγορεύτηκε από τα στρατιωτικά και γεωπολιτικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων και απεδείχθη ότι ήταν αδύνατη να προσαρμοστεί με τα σημαντικά προβλήματα, που έπρεπε εσωτερικά να επιλύσει η Ελλάδα. Η εντολή κατάληψης των Μικρασιατικών εδαφών από τον ελληνικό στρατό υιοθετήθηκε ανώριμα, προκειμένου η Ελλάδα να εξυπηρετήσει τις συμβατικές υποχρεώσεις της αφενός, χωρίς όμως να ζητήσει και τα αντίστοιχα ανταλλάγματα, στο στρατιωτικό, οικονομικό και πολιτικό τομέα, από τους συμμάχους. Η επέκταση δε των πολεμικών επιχειρήσεων στην ενδοχώρα της Μ. Ασίας και με ένα μέτωπο που συνεχώς είχε επεκταθεί σε βάθος, απέκοψε τον κορμό του στρατεύματος από τις πηγές ανεφοδιασμού και επιμελητείας (Γ.Ε.Σ., 1965, σελ. 50).
Αποτέλεσμα: Τέλεια κατάρρευση. Σ' αυτήν συνετέλεσε επίσης και η αλλαγή της στάσης των συμμάχων. Η μεταβολή του Αγγλογαλλικού άξονα υπέρ των Νεότουρκων, η διαμάχη μεταξύ Γάλλων και Ιταλών που έστρεψαν το πολιτικό τους ενδιαφέρον υπέρ των Νεοτούρκων και του Κεμάλ, τον οποίο πολιτικά και

στρατιωτικά τον στήριξαν, με αποτέλεσμα τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Η χάραξη των νέων συνόρων στο Αιγαίο και στη Δυτική Θράκη και η αποδοχή των όρων της Συνθήκης της Λωζάνης, βέβαια διπλασίασε τον εδαφικό χώρο και γεωστρατηγικά έδωσε στην Ελλάδα δεσπόζουσα θέση στη Διεθνή σκηνή, παράλληλα όμως κληρονόμησε τα μύρια όσα προβλήματα όπως:

1. Το προσφυγικό 1.500.000 Έλληνες της Μ. Ασίας και της ενδοχώρας της Ανατολίας ζήτησαν άσυλο στη μητέρα Ελλάδα η οποία έπρεπε όχι μόνο να υποδεχτεί ένα ζωντανό και οικονομικά ακμάζον τμήμα του ελληνισμού το οποίο είχε περιέλθει σε καθεστώς δυστυχίας αλλά και να το απορροφήσει.

2. Το κοινωνικό Οι γηγενείς κάτοικοι της Ελλάδας δύσκολα είχαν αποδεχτεί αυτή την κατάσταση και δεν έβλεπαν με καλό μάτι την εγκατάσταση αυτών των «άλλων» που πλέον σαν ανταγωνιστές θα ήταν επικίνδυνοι.

3. Το οικονομικό Η πενία του ελληνικού κράτους εξαντλημένου από τους πολύχρονους πολέμους, η αδυναμία του να αντλήσει κεφάλαια λόγω του υψηλού εξωτερικού χρέους και η αναγκαιότητα να προωθήσει προτεραιότητες ανακούφισης των πληγωμένων προσφύγων, οδήγησαν σε μια Δημοσιονομική έκρηξη. Αποτέλεσμα η αύξηση της μετανάστευσης, το κλείσιμο χιλιάδων επιχειρήσεων και η άρνηση του τραπεζικού κατεστημένου ειδικότερα από την Εθνική Τράπεζα, όπως αυτό εκφράζετο την εποχή εκείνη, σαν το πιο δυναμικό πιστωτικό ίδρυμα, να δανείσει ακόμα και το Δημόσιο, με το επιχείρημα ότι έπρεπε να καταβάλλει το προηγούμενο χρέος του.

Αποτέλεσμα αυτής της άρνησης ήταν, η εκ μέρους του Ελευθερίου Βενιζέλου ρήξη με τον Διοικητή αυτής Κ.Ρακτιβάν και η πρώτη κρατικοποίηση που έγινε στην Ελλάδα. Έκτοτε η Εθνική Τράπεζα αποτέλεσε δημόσια τράπεζα μικτής οικονομικής σύνθεσης, χωρίς το κράτος να έχει στην κυριότητά του το 51% των μετοχών του ιδρύματος. Ο έλεγχος και ο διορισμός των εκάστοτε Διοικητών και του Διοικητικού Συμβουλίου γίνονταν μέσα από τους άλλους δημόσιους φορείς που το κράτος έλεγχε και που αυτοί, στο σύνολό τους, ήταν οι κύριοι μέτοχοι και που παραχωρώντας το δικαίωμα εκπροσώπησής τους, στη Γενική Συνέλευση των μετόχων στον υπουργό Οικονομικών, παραχωρούσαν και την απόλυτη εξουσία σ'αυτόν για τον διορισμό της Διοίκησης(Ηλιον-Λεξικό,1993,σελ.235).

Αυτήν ήταν η πρώτη επέμβαση του κράτους στην μέχρι τότε οικονομική πολιτική του δια της κρατικοποίησης του μεγαλύτερου πιστωτικού ιδρύματος της χώρας. Παράλληλα, η πιεστική αναγκαιότητα, ειδικότερα στον αγροτικό τομέα οδήγησαν την κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου στην εντατική προσπάθεια αναγκαστικών απαλλοτριώσεων των μεγάλων αγροτικών τσιφλικιών υπέρ των ακτημόνων καλλιεργητών.

Παράλληλα τα οξύτατα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί από την εισροή των 1.500.000 Ελλήνων που είχαν ξεριζωθεί από τις πατρογονικές εστίες της Μ. Ασίας οδήγησαν αναγκαστικά την κυβέρνηση στον εξωτερικό δανεισμό και έτσι στην αύξηση του Δημόσιου χρέους.

Κατά την περίοδο αυτή οι έντονες πολιτικές και θρησκευτικές αντιπαραθέσεις οδήγησαν στην ελαχιστοποίηση της παραγωγικής οργάνωσης και κατ' επέκταση και στη χρηματοδότηση. Γινόμαστε μάρτυρες δύο παράλληλων μορφών οικονομικής οργάνωσης. Στη μια πλευρά η ιδιωτικοκαπιταλιστική επιχείρηση και από την άλλη η κρατικοκαπιταλιστική, όπου και στις δύο μορφές, είτε το κράτος, είτε το κεφάλαιο ενοικιάζει την εργασία και εισπράττουν το οικονομικό πλεόνασμα.

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς παρατηρούμε ότι δεν έχει καμία διαφορά τόσο στο πεδίο ελέγχου της παραγωγικής διαδικασίας, όσο και στο πεδίο αποδοτικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης, είτε αυτό ανήκει σε ιδιώτες, είτε στο κράτος.

Ειδικότερα η κοινωνική δικαιοσύνη την εποχή αυτή είναι υποτυπώδης. Δεν υπάρχει κρατική αρωγή για τον άνθρωπο, τόσο σε ατομικό, όσο και συλλογικό επίπεδο. Νοσοκομειακή και φαρμακευτική κρατική φροντίδα ανύπαρκτη και χαμηλή απασχόληση. Τα εργατικά συνδικάτα δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιδράσουν είτε γιατί γίνονται συνεργοί των διαφόρων πολιτικών κομμάτων, είτε γιατί έχουν διεφθαρμένη ηγεσία. Υφίσταται επίσης μια φοβερή ανισορροπία στο εμπορικό ισοζύγιο, πληγή που κατατρέπει την Ελλάδα από τότε μέχρι σήμερα. Η μερική ισοσκέλιση αυτού μια και οι εξαγωγές κατά την χρονική αυτήν περίοδο είναι σχεδόν ανύπαρκτες, γίνονται από τα εμβάσματα των μεταναστών και από την εισαγωγή του Ναυτιλιακού Συναλλάγματος.

Οι κυβερνήσεις της εποχής εκείνης ποτέ δεν λειτούργησαν σαν πολιτικός θεσμός με πρόγραμμα, τόσο στην στρατηγική, όσο και στην οικονομική σφαίρα ώστε να προωθήσουν, την ανοδική πορεία της οικονομικής και βιομηχανικής κοινωνίας. Αντίθετα λειτούργησαν με υποκειμενικά κριτήρια και σα στόχο είχαν την κυριαρχική αντίληψη της διατήρησης της εξουσίας.

Αποτέλεσμα, συρρίκνωση των εισοδημάτων, αύξηση της ανεργίας, έλλειψη κοινωνικού ενδιαφέροντος από το κράτος και μείωση των προοπτικών ανάκαμψης.

Η περίοδος των ετών 1920-1930 μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια περίοδος σκοτεινή στην οικονομική πορεία. Τελευταία δε λαμπρή επιβράβευση υπήρξε η μεγάλη αμερικανική και παγκόσμια κρίση του 1929. Προώθησε το αδιέξοδο με εντυπωσιακή ταχύτητα. Εκείνο που πρέπει να παρατηρηθεί είναι ότι, μετά την Μικρασιατική καταστροφή και την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, η προσάρτηση των νέων χωρών και η δυσμενής Διοικητική και Οικονομική διάρθρωση στις νέες περιφέρειες και στην ενδοχώρα, ενώ θα έπρεπε εκ των πραγμάτων, να οδηγήσουν στην παγίωση νέων θεσμών και μηχανισμών λειτουργίας, αντίθετα είχαν σημειωθεί συνθήκες οπισθοδρόμησης, τόσο στην πορεία της δημοσιονομικής προσαρμογής, όσο και στην πορεία σταθεροποίησης και ανάπτυξης. Όσον αφορά τις ευνοϊκές επιδράσεις από τη νέα επέκταση των συνόρων και το διπλασιασμό του Ελλαδικού χώρου, αυτό δεν λειτούργησε για τη βελτίωση της λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και των οικονομικών υποδομών, γιατί οι συνθήκες είχαν υπονομευτεί από πολιτικές πρόσκαιρες ή και διαρκείς, με αποτέλεσμα την υπανάπτυξη των κοινωνικών συγκλίσεων.

Τέλος, η υψηλή Δημοσιονομική φορολογία που επεβλήθη για εξυπηρέτηση του Δημόσιου χρέους της εποχής, που κατά επιεικείς χαρακτηρισμούς είχε ανέλθει στο διπλάσιο του ΑΕΠ, οδήγησαν εκ των πραγμάτων, στη μείωση των επενδύσεων, στην αύξηση των Δημοσιονομικών ελλειμμάτων και, στην προοδευτική συρρίκνωση του μέσου εισοδήματος, των εργαζομένων και των αγροτών.

Η «Φιλελεύθερη Καπιταλιστική μορφή» εντός εισαγωγικών που παρουσιάζεται την εποχή εκείνη μεταξύ των ετών 1910-1920 στον Ελλαδικό χώρο,

κλυδωνίζεται βίαια. Ένας εξωτερικός άνεμος γκρεμίζει τα ιστορικά δρώμενα. Η μπολσεβίκικη επανάσταση. Η μπολσεβίκικη Οκτωβριανή επανάσταση το 1917 οξύνει τη γενική του καπιταλισμού και εγκαινιάζει μια νέα εποχή στην ιστορία της ανθρωπότητας. Προβάλλει μια νέα κοινωνία, ενσωματώνει τα κοινωνικά στρώματα, διαμορφώνει μια νέα προοπτική και προωθεί το θεμέλιο μιας ευρείας συναίνεσης ισότητας, στο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πεδίο. Προβάλλει την ταξική πάλη και αποκρούει την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Έχουμε λοιπόν μια θεμελιακή έκρηξη των δύο συστημάτων του λεγόμενου φιλελευθερισμού ή του συστήματος αγοράς και του νέου Σοσιαλιστικού μοντέλου που ήδη παίρνει σάρκα και οστά. Η νέα αυτή τάξη πραγμάτων οδήγησαν τη Δύση σε μια άνευ προηγουμένου φρενίτιδα, με αποτέλεσμα τον συνασπισμό και την κήρυξη ολοκληρωτικού πολέμου εναντίον των Σοβιέτ. Στον πόλεμο αυτό υποχρεώθηκε να συμμετάσχει και η Ελλάδα στέλνοντας ένα τάγμα στην Ουκρανία.

Παρ'όλα αυτά η επικράτηση του Σοσιαλιστικού Σοβιετικού μοντέλου έγινε γεγονός. Αυτό εδραιώθηκε και η νέα οικονομική πολιτική στο πρώτο πενταετές πλάνο στέφθηκε με επιτυχία.

Η κοινωνική αυτή επανάσταση είχε τον αντίκτυπό της σε όλη τη Δύση. Στην Ελλάδα εδραιώθηκε όχι σαν πολιτική πάλη των τάξεων, αλλά σαν ένα ταξικό αντικαπιταλιστικό γεγονός, που με την πάροδο του χρόνου, θα ενσωμάτωνε τη νέα κοινωνική πορεία προς την ισότητα. Δυστυχώς η έλλειψη ικανών πολιτικών και η απολιτική συνείδηση των Ελλήνων δεν οδήγησαν σε σοβαρές κοινωνικές μεταβλητές, και μεμονωμένα περιστατικά για την ίδρυση ενός βιομηχανικού προλεταριάτου πνίγηκαν στο αίμα. Παράλληλα, η αστική ελληνική τάξη που είχε ενσωματώσει το καπιταλιστικό ιδεώδες ποτέ δεν μπόρεσε να το προωθήσει σε ένα σοβαρό οικονομικό καπιταλιστικό μοντέλο. Πάντοτε υπήρξε εκ των πραγμάτων αντιδραστική, ακόμα και μέσα στο ίδιο το καπιταλιστικό μοντέλο και ποτέ δεν οδηγήθηκε, στη διεύρυνση μιας εναλλακτικής πορείας ενσωματώνοντας και τα δημιουργικά και άξια στελέχη από την εργατική και αγροτική τάξη(7). Μπορούμε να πούμε ότι το καπιταλιστικό μοντέλο της

ελληνικής αστικής τάξης ήταν ένα λούμπεν μοντέλο αυτοεξυπηρέτησης μικρών συμφερόντων.

Η έκρηξη του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου και η λήξη αυτού το 1945, σηματοδοτεί το τέλος του φασισμού και την απελευθέρωση των λαών από βραχνά της υποδούλωσης σ' αυτόν. Και ενώ τα υπόλοιπα κράτη, σε παγκόσμιο επίπεδο, προωθούν την ανασυγκρότησή τους, στην Ελλάδα ξεσπά ο εμφύλιος. Δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν τα αίτια αυτού. Εκείνο που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι διήρκεσε από το 1947-1952 και συσώρευσε τόσες ζημιές πολλαπλάσιες από αυτές του πολέμου. Οικονομία υπό πλήρη κατάρρευση, υγεία, παιδεία, ανεργία σε επίπεδα θλιβερά, και το σπουδαιότερο «μίσος». Οι μισοί Έλληνες περιχαράκωνουν το μίσος και το εξαπολύουν στους άλλους μισούς. Η δραματική αυτή κατάσταση διήρκεσε μέχρι το 1967.

Κατά το χρονικό αυτόν ορίζοντα της δεκαετίας 1952-1968, οι πολιτικές διεργασίες, ίντριγκες και προπάντων η άμεση εξάρτηση της Ελλάδας από τη Μ. Βρετανία κατ' αρχάς και από την Αμερική μετά, οδήγησαν την οικονομία σε μια οικονομία κρατικοδίαιτη στο μεγαλύτερο ποσοστό της αφ' ενός, και σε μια παραχώρηση στρατηγικών οικονομικών στόχων αφετέρου, στο ξένο κεφάλαιο. Έτσι γινόμαστε μάρτυρες, από τη μια μεριά, τα μεγάλα έργα να ακολουθούν την τύχη Σοσιαλιστικών ρυθμών και από την άλλη, μια επιχειρηματική μονοπωλιακή δραστηριότητα ξένων και ελληνικών κεφαλαίων, υπό την ευλογία του κράτους χωρίς συνοχή, προγραμματισμό και δημοσιονομικό έλεγχο.

Η ΔΕΗ γίνεται κρατική, Α.Ε. με κύριο μέτοχο το κράτος. Το ίδιο και ο ΟΤΕ. Επίσης οι Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι περνούν στην ιδιοκτησία του κράτους. Το ίδιο και οι Αστικές Συγκοινωνίες, η ΤΑΕ παραχωρείται στον Ωνάση και ιδρύεται η ιδιωτική Ολυμπιακή Αεροπορία. Επίσης τα Διυλιστήρια πετρελαίου και τα Ναυπηγεία Ελευσίνας παραχωρούνται στο Νιάρχο, τα Λιπάσματα Καρβάλης στον Ανδρεάδη και τα Διυλιστήρια Θεσσαλονίκης στην ESSO PAPPAS. Ο τραπεζικός τομέας (π.χ. Εθνική, Αγροτική, ΕΤΒΑ, Τράπεζα Ελλάδας) μοιράζεται στο κράτος, η Επαγγελματική Πίστωση -τωρινή ALFA BANK- στον Κωστόπουλο, ενώ Εμπορική, Ιονική και Λαϊκή, Αττικής, Πειραιώς και Επενδύσεων στον Ανδρεάδη. Ασφαλιστικές εταιρίες σε ιδιώτες και

προγράμματα του σχεδίου Μάρσαλ στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Το Αλουμίνιο Ελλάδος στην ΠΕΣΙΝΕ Γαλλίας, πολυεθνική εταιρία με παγκόσμια ακτινοβολία. Βρισκόμαστε μάρτυρες ενός ιδιότυπου καπιταλισμού, του μεικτού καπιταλισμού, που πραγματοποιεί την ανοικοδόμησή του μέσα από μια αυξανόμενη διαίρεση και παραχώρηση των μέσων παραγωγής τόσο στο κράτος, όσο και σε ιδιώτες, αλλά με απόλυτη συνέχεια ιδεών και των δύο πλευρών πάνω σε ένα σημείο. Η ανοικοδόμηση πραγματοποιείται πάνω στις πλάτες των μισθωτών. Ο πληθωρισμός, υψηλός για την εποχή εκείνη σε σχέση με τις αντίστοιχες δυτικές οικονομίες και η αρπακτική ψυχολογία της άρχουσας οικονομικής τάξης «να αρπάξουμε και όχι να επενδύσουμε», προωθεί ένα μοντέλο απαξίωσης και αντιμετωπίζονταν από τους Έλληνες ιθύνοντες με απαξιώτικη αδιαφορία. Κάθε γενική αύξηση των μισθών ακολουθείται σχεδόν άμεσα από μια αύξηση των τιμών που με πραγματικούς όρους την εκμηδενίζει. Το θεμελιώδες γεγονός της ελληνικής καπιταλιστικής κοινωνίας είναι προφανώς ότι η εργασία σαν μισθωτή σχέση, είναι υποδουλωμένη στο κεφάλαιο.

Στο οικονομικό πεδίο αυτό μεταφράζεται με την ιδιοποίηση από την κυρίαρχη τάξη, ενός μέρους του κοινωνικού προϊόντος υπέρ αυτής. Δεν χρειάζεται να επισημάνουμε τον αμήχανο χαρακτήρα της ελληνικής Νεοκαπιταλιστικής κοινωνίας που έχει μπροστά της το δίλημμα, είτε να ενδώσει ο κρατικός τομέας και να παραδώσει τα μεγάλα έργα στην ιδιωτική πρωτοβουλία, είτε να προχωρήσει ο ίδιος στην κατασκευή και κρατικοποίηση αυτών. Έτσι προωθείται:

1) Η κρατικοποίηση μεγάλων κλάδων της οικονομίας που δεν έχει σαν στόχο την επένδυση και μέσα από την επένδυση, τη μείωση του κόστους, στην παροχή υπηρεσιών προς το λαό. Δρα με μονοπωλιακό μανδύα και μέσα από αυτόν αυθαίρετα προσαρμόζει το κόστος υπηρεσιών στο υψηλότερο επίπεδο, αντί να προσαρμόζει το οριακό κόστος στο κοινωνικό κόστος.

Όλοι έχουμε γίνει μάρτυρες των αυθαιρεσιών τόσο της ΔΕΗ, όσο και του ΟΤΕ και των άλλων μεγάλων δημοσίων επιχειρήσεων που αυξάνουν το κόστος υπηρεσιών αυθαίρετα, και πέρα από το ποσοστό του επίσημου πληθωρισμού. Αυτή η τάση της κρατικοποίησης μεγάλων στρατηγικών κλάδων της δημόσιας

οικονομίας έχει και σαν αφετηρία επίσης να σπάσει την οικονομική εξάρτηση που προπολεμικά είχε δεθεί η Ελλάδα, με τη μεγάλη τοποθέτηση ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα υπό μορφή δανείων που έφταναν το ποσό των 907.800.000 χρυσών φράγκων και προέρχονταν από: την Αγγλία κατά 48%, ΗΠΑ προσφυγικό δάνειο κατά 31%, Βέλγιο δάνειο ύδρευσης κατά 12%, Σουηδία δάνειο σιδηροδρόμων κατά 6%, Γαλλία, Ολλανδία και Ελβετία κατά 3% παραγωγικό δάνειο. Από αυτά τα δάνεια, η επιβάρυνση του Έλληνα έφτανε τα 80 δολ. USA ετήσια όσο και το κατά κεφαλή εισόδημά του. Με τα δάνεια αυτά διείσδυσε το ξένο κεφάλαιο με τις εταιρίες Πάουερ (ηλεκτροφωτισμός και τραμ), Ουλέν (ύδρευση), Χάμπρο (μονοπώλιο ειδών κατανάλωσης), Φαπουτεσιόν και Σέλεκμαν (εργολάβος μεγάλων δημοσίων έργων)(Δοκίμιο Ιστορίας Κ.Κ.Ε.,1996,σελ.160 και επόμε.)

2) Η κρατικοποίηση μεγάλων κλάδων της οικονομίας έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός μεγάλου συνδικαλιστικού κινήματος, που δρα πλέον με βεβαιωμένο κομματικό μανδύα. Είναι γνωστό ότι, η συνδικαλιστική στρατηγική είναι η πιο τέλεια έκφραση της συμπεριφοράς των ομάδων των εργαζομένων. Στην Ελλάδα η συνδικαλιστική στρατηγική δεν δρα, με καθαρές στρατηγικές, όπως την στρατηγική της άμυνας, της αμφισβήτησης και της συμμετοχής, αλλά καθαρά με τη συμπεριφορά της άρνησης. Επί πλέον ο κατακερματισμός του συνδικαλιστικού κινήματος, μέσα στον ίδιο εργασιακό χώρο, ανάγκαζε τους επί μέρους μισθωτούς, να δίνουν μια διμέτωπη μάχη. Εναντίον των εργοδοτών, για να πετύχουν αύξηση των ονομαστικών μισθών, αλλά επίσης και έμμεσα εναντίον των άλλων ομάδων εργαζομένων με άλλα συμφέροντα, για να τις εμποδίσουν να πετύχουν υπερβολικές αυξήσεις εισοδημάτων, προκειμένου να κρατήσουν ανέπαφο το δικό τους πραγματικό εισόδημα.

Εκτός των άλλων, το συνδικαλιστικό κίνημα μέσα από το κομματικό πλαίσιο που αντιπροσωπεύει, ασκεί πιέσεις προς τις διοικήσεις των κρατικών επιχειρήσεων για συνδιοίκηση. Αποτέλεσμα ένας φαύλος κύκλος.

3) Η διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση. Αυτή σαν σαράκι απλώνεται σε όλους τους τομείς ειδικά όμως εκεί που κάνει πρωταθλητισμό είναι στον τομέα υγείας, στις εφορίες και στην Πολεοδομία(Χριστόπουλος,1992,σελ.72). Τριάντα χρόνια μετά, από

τη μεταπολίτευση και δώθε, η κατάσταση γίνεται ολοένα και πιο ζοφερή. Δημοσιονομικά προβλέπεται με το νέο προϋπολογισμό και μετά το πάτημα της απογραφής, τα έσοδα να υπολογίζονται στα 47.100 και δαπάνες 55.627 με στόχο να μειωθεί το έλλειμμα από 6% στο 3%, με παράλληλη μείωση του δημόσιου χρέους στο 109% του ΑΕΠ. Ανάπτυξη δε κατά 3,9%. Το τραγικό είναι ότι όλοι περιμένουν να γίνουν αυτά με ταχυδακτυλουργικό τρόπο. Δηλαδή, μείωση ελλειμμάτων, αύξηση επενδύσεων, αύξηση αγοραστικής δύναμης, μείωση ανεργίας(Εφημ.Βήμα 5/12/04).

Έχω την εκτίμηση ότι έχει έρθει η στιγμή για να κάνουμε ένα ιστορικό άλμα αναδρομής προς το παρελθόν και να αναπτύξουμε τα στοιχεία του Φιλελευθερισμού, την ιστορική του θέση και τις αντίπαλες θεωρίες που αναπτύχθηκαν εναντίον αυτού.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ιστορική Εξέλιξη των Δημοσιονομικών Θεωριών και η Επίδραση αυτών στην Παγκόσμια Οικονομία

Σήμερα θα ήταν δύσκολο να προταθεί στους οικονομικούς κύκλους ενός Κράτους και στους οικονομολόγους, η αποδοχή μιας εθνικής οικονομικής θεωρίας. Και αυτό γιατί οι οικονομικοί θεσμοί, οι ιδέες και οι θέσεις, που μέσα από αυτές ερμηνεύεται η δημοσιονομική πολιτική ενός Κράτους, δεν είναι στατικές.

Αυτές είναι ρέουσες και πολλές φορές απρόβλεπτες και ασύμμετρες, με αποτέλεσμα οι επιλογές, μικρές ή μεγάλες, να υλοποιούνται από την πίεση των γεγονότων ή και των καταστάσεων. Αυτό έχει σαν συνέπεια, ο οικονομικός ερευνητής, να δυσκολεύεται στην ερμηνεία των οικονομικών μετασχηματισμών αφ'ενός, και αφ'ετέρου, στο να εστιάσει το ακριβές χρονικό σημείο της αφετηρίας των μεταβολών αυτών, που καταλυτικά μας οδηγούν σε ιστορικές οικονομικές ανατροπές. Σήμερα, η επιστημονική διαλεκτική ερμηνεία, αποδέχεται σαν ορθές πολλές αφετηρίες μεταλλαγών στην οικονομική ζωή του οικονομικού ανθρώπου (*homo economicus*). Εκείνη όμως που δέχεται σαν την πιο βασική ιστορική αφετηρία της ερμηνείας της δημοσιονομικής πολιτικής, τοποθετείται μετά το τέλος της Βιομηχανικής Επανάστασης τέλος του 18^{ου} και αρχές του 19^{ου} αιώνα. Στη Δύση την εποχή αυτή, η οικονομική ζωή και περισσότερο δε στην Αγγλία, λιγότερο δε στην Ευρώπη μεταβάλλεται ριζικά. Η μηχανική επανάσταση, των μέσων παραγωγής, ξεκινώντας από την κλωστοϋφαντουργία, την ατμομηχανή και άλλες, καινοτομικές και τεχνολογικές εφευρέσεις μεταβάλλουν τη μοίρα και τη ζωή των ανθρώπων, αφού η παραγωγή φτηνών προϊόντων, με στόχο την μαζική κατανάλωση δίνουν τη δυνατότητα και στον φτωχό να γίνει καταναλωτής (Καλλιβάβα, Δημοσιονομική Ιστορία, 1998, σελ. 39).

Ο John K. Galbraith δίνει με τον πιο απλό τρόπο αυτή την επανάσταση της κατανάλωσης, στο βιβλίο του «Η Εποχή της Αβεβαιότητας».

«Η αγορά ενός παλτού, από ένα άνθρωπο της εποχής εκείνης, θα μπορούσε να συγκριθεί αναλογικά με την αγορά ενός αυτοκινήτου ή ενός σπιτιού, από τον σημερινό άνθρωπο. Οι καινούριες μηχανές μετέφεραν την παραγωγή από το εργοστάσιο στο σπίτι και έκαναν το προϊόν φτηνό και αντικείμενο μαζικής κατανάλωσης» (Galbraith, Η Εποχή της Αβεβαιότητας, 1980, σελ. 49 και επόμενα).

Τι σήμαινε άραγε αυτή η μεταλλαγή; Πολλά. Σημαίνει την επανάσταση και το ξύπνημα ενός μαζικού τεχνολογικού ενστίκτου. Την εμπιστοσύνη στη νέα τεχνολογία. Το σπουδαιότερο δε, τη μεταβολή στην οικονομική σκέψη και στη ζωή. Η υφισταμένη πυραμίδα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, ανατρέπεται. Τα μέχρι σήμερα αγαθά της ανθρώπινης μάζας, τροφή-ρούχα-στέγη, δεν επαρκούν. Τα αγαθά που μια ολιγάριθμη μειοψηφία προνομιούχων απολάμβανε, αρχίζουν να γίνεται και δικό τους κτήμα. Στο νέο οικονομικό τοπίο όπως διαμορφώθηκε, γινόμαστε μάρτυρες μιας σημαντικής μεταλλαγής. Παλιά, η δύναμη και το εισόδημα, δύο πράγματα που πηγαίνουν μαζί, είχαν μια μονοδρομική κατεύθυνση: άρχοντα, γαιοκτήμονα, αγρότη. Αυτή η σχέση, ενώ εκ πρώτης όψεως φαντάζει αμφίδρομη, εν τούτοις δεν ήταν. Τούτο δε γιατί; Ενώ η δύναμη κυλούσε προς τα κάτω, το εισόδημα συσσωρεύεται προς τα πάνω (Galbraith, Ιστορία Οικονομικών Ιδεών..., 1980, σελ. 56).

Ο John Hock διετύπωσε θαυμάσια αυτή τη σχέση: «Δύναμη και εισόδημα κυλούν στον ίδιο άξονα, πλην όμως, το εισόδημα κυλάει προς την αντίθετη κατεύθυνση, προς την κατεύθυνση και την πλευρά του γαιοκτήμονα άρχοντα».

Η επανάσταση οριοθέτησε μια νέα πρακτική, στην πιο πάνω σχέση. Τη θέση του Άρχοντα, γαιοκτήμονα, καταλαμβάνει ο Βιομήχανος-Βιοτέχνης, με πρόσθετες και σημαντικές απατήσεις πλέον, αφού το εργατικό δυναμικό είναι πια υπεράριθμο στους αγρούς. Η τεχνολογική αυτή επανάσταση, οδήγησε στην σπερματική γέννηση και αργότερα στη σταθεροποίηση του πρώιμου καπιταλισμού. Έτσι, ο καπιταλισμός μέσα από την αστική τάξη μπαίνει σε μία περίοδο σχετικής σταθεροποίησης και σε σύγκριση με τις προηγούμενες εποχές για πολλούς εργαζόμενους βελτιώθηκαν οι υλικές συνθήκες διαβίωσης. Ταυτόχρονα όμως, εντάθηκε η εκμετάλλευση των εργαζομένων και ειδικότερα ατόμων νεαρής ηλικίας, κάτω των 14 ετών. Η δημιουργία συντεχνιακών

κλειστών επαγγελματικών οργανώσεων οδήγησαν στη σταθεροποίηση του καπιταλισμού.

Ο Κλασικός Οικονομικός Φιλελευθερισμός, Άνταμ Σμιθ 1723-1790

Αν, σήμερα, ρωτήσει κανείς το μέσο άνθρωπο, ποιος ήταν ο Άνταμ Σμιθ και τι έδωσε στον κόσμο με την οικονομική του θεωρία, λίγοι θα απαντούσαν με σωστό τρόπο. Για του λόγου το αληθές, αρκεί να μεταφέρουμε ένα μικρό συμβάν που με γλαφυρό τρόπο διηγείται ο Τζαίμς Κάλαχαν, πρώην υπουργός Οικονομικών και μετέπειτα Πρωθυπουργός της Αγγλίας. Ταξίδευε αυτός με καθηγητές πανεπιστημίων και με άλλους αξιωματούχους, για τη γενέτειρα του Σμιθ, το Κιρκάλντι, προκειμένου να παρευρεθούν στις εκδηλώσεις για τη μνήμη του. Στο ταξί που τους μετέφερε, αυτός, ρώτησε τον οδηγό: «Πιστεύω πως θα είσαι περήφανος, που είσαι από την ίδια πόλη με τον Άνταμ Σμιθ. Υποθέτω πως θα ξέρεις αρκετά πράγματα γι' αυτόν». «Μάλιστα, μάλιστα», είπε ο οδηγός, «είναι ο ιδρυτής του εργατικού κόμματος απ' ότι ξέρω και παλιά Πρωθυπουργός» (John Galbraith, Η Κοινωνία της Αφθονίας, 1999, σελ. 84).

Το βιογραφικό του Άνταμ Σμιθ είναι αρκετά αξιόλογο (Καλλιάβα, Ιστορία Οικονομικών Θεωριών, 1998, σελ. 142).

Γεννήθηκε στο μικρό λιμάνι του Κιρκάλντι του Φορθ της Σκωτίας. Μετά το σχολείο της περιφέρειάς του, φοίτησε στο κολέγιο Μπάλιολ της Οξφόρδης. Το 1751 έγινε καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Γλασκώβης. Εκεί συνδέθηκε με μακρόχρονη φιλία με τον Σκωτσέζο φιλόσοφο Νταϊήβ Χιούμ. Ο Σμιθ απολαμβάνει αναγνώριση από την Πανεπιστημιακή κοινότητα, όχι μόνο για το επιστημονικό έργο του, αλλά και για τον τρόπο που αντιμετωπίζει τους ανθρώπους εκείνους, που προβάλλοντας μια υψηλή αρχή, αυτή υποχωρεί μπροστά στο προσωπικό συμφέρον.

Δύο χρόνια αργότερα παραιτείται από καθηγητής και προσλαμβάνεται σαν προσωπικός δάσκαλος, με υψηλές αποδοχές, του δούκα του Μπλακλούχ, οικογένειας πολύ πλούσιας και με υψηλή θέση στην αγγλική αυλή. Σε λίγο πήρε τον μαθητή του και έφυγε στη Γαλλία. Το προσωπικό συμφέρον νίκησε τις

υψηλές αρχές. Στη Γαλλία συναντά για πρώτη φορά τους εκπροσώπους του Φυσιοκρατισμού.

Το Φυσικό Δίκαιο της Κλασσικής Σχολής που είχε επιβιώσει, σαν φιλοσοφική και ηθική θεωρία, στην κοινωνική ζωή της Γαλλίας, άρχισε να εφαρμόζεται και στην οικονομική ζωή αυτής. Η βασική αρχή της Φυσιοκρατικής Σχολής στον οικονομικό τομέα ήταν ότι, η αγροτική παραγωγή, είναι η μοναδική πηγή του εθνικού πλούτου. Οι κύριοι εκπρόσωποι των Φυσιοκρατών ήταν ο Τουργκώ και ο Κεναί. Αυτοί πρεσβεύουν ότι η εφαρμογή του Φυσικού Δικαίου, πρέπει να διέπει τόσο την κοινωνία, όσο και την οργάνωση του Κράτους και την οικονομία αυτού.

Τέσσερις ήταν οι βασικές θέσεις των Φυσιοκρατών για την οικονομία:

- 1) Το οικονομικό συμφέρον κάθε ανθρώπου επιτυγχάνεται, κατά τον πληρέστερο τρόπο, από αυτόν και μόνο.
- 2) Ο άνθρωπος πρέπει να δρα ελεύθερα και ότι το ατομικό συμφέρον συμβαδίζει με το γενικό
- 3) Το κράτος, όσο λιγότερο αναμιγνύεται στην οικονομία, τόσο το καλύτερο, και τέλος
- 4) Η Κρατική Νομοθεσία είναι όχι μόνο περιττή, αλλά και επιβλαβής.

Ο Σμιθ εντυπωσιάζεται από το έργο του Τουργκώ, σύμφωνα με τον οποίον η γεωργία είναι η μοναδική πηγή πλούτου, με αποτέλεσμα να προηγούνται φυσικά και οικονομικά οι αγρότες, όλων των άλλων τάξεων -Εμπόρων, Βιοτεχνών, Γαιοκτημόνων κλπ.- οι οποίοι, θεωρούνται στείρα τάξη, αφού δεν συμβάλλουν στην αύξηση του Εθνικού πλούτου.

Όσον αφορά τον άλλο μεγάλο θεωρητικό των Φυσιοκρατών, τον Κεναί, αυτός υπήρξε ιδιαίτερος γιατρός του Λουδοβίκου 15^{ου} και της κόμισσας Πομπαντούρ και υπήρξε, ο εφευρέτης του περίφημου οικονομικού πίνακα που υπολογίζει κατά τον Ντιπόν Ντε Νεμούρ, με ακρίβεια, ταχύτητα και δικαιοσύνη τη γραμμή που διανύει η παραγωγή, η κυκλοφορία και η αναπαραγωγή των αγαθών.

Με άλλα λόγια, ο πίνακας παρουσιάζει με ποσοτικούς όρους τη σχέση, ανάμεσα στα βασικά τμήματα του οικονομικού συστήματος και έδειχνε πόσα προϊόντα έπαιρναν οι αγρότες, οι έμποροι και οι γαιοκτήμονες, και τι εισόδημα έδινε ο

έναν στον άλλο. Σύμφωνα με τους αντιπάλους, ο πίνακας δεν είχε κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Φαίνεται ότι και ο Σμιθ έπαιξε ρόλο σ' αυτό, και μάλιστα αρνητικό. Όμως η ιστορία παίζει πονηρά παιχνίδια. Με τον καιρό ο Κεναί δικαιώθηκε.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι Φυσιοκράτες είναι οι πρώτοι που οριοθέτησαν μια συνθετική εξήγηση στην παραγωγή και διανομή των αγαθών, σύμφωνα με την οποία, τα αγαθά κυκλοφορούν από τη μια κοινωνική τάξη στην άλλη, ακολουθώντας πάντοτε την ίδια κατεύθυνση.

Το 1973 ο Βασίλης Λεόντιεφ, καθηγητής του πανεπιστημίου του Harvard, πήρε το βραβείο Νομπέλ Οικονομίας με τον οικονομικό πίνακα της ενδοβιομηχανικής ανάλυσης. Ο πίνακας αυτός, κάτι σχετικό με τον πίνακα του Κεναί, που ονομάζεται Σύστημα Εισροών-Εκροών, δείχνει κάθε βιομηχανία, ειδικότερα κάθε βιομηχανική κατηγορία, τι πουλάει και τι αγοράζει, από κάθε άλλη βιομηχανία. Η ιστορία δικαίωσε τον Κεναί.

Όσον αφορά τη φορολογική θεωρία των Φυσιοκρατών, αυτοί δέχονται ότι η επιβολή των φόρων από τον Μονάρχη-Άρχοντα, είναι ανεξάρτητος της εγκρίσεως από τη λαϊκή αντιπροσωπεία.

Αυτοί δέχονται τρεις κοινωνικές τάξεις

1) τους γαιοκτήμονες 2) τους αγρότες-εργάτες γης, και 3) τη στείρα τάξη, ως την αποκαλούσαν, των εμπόρων, βιοτεχνών και των άλλων ελευθέρων επαγγελματιών. Κατ' αυτούς ούτε οι γεωργοί, ούτε η στείρα τάξη πρέπει να επιβαρυνθούν με φορολογία εισοδήματος, αφού αυτοί λαμβάνουν από το εθνικό εισόδημα, όσο ακριβώς για να ζήσουν. Κατά συνέπεια, η επιβολή των πάσης φύσεως φόρων, θα πρέπει να στραφεί στην πρώτη τάξη των γαιοκτημόνων και με ποσοστό περίπου το 30% του συνολικού εισοδήματός των.

Στην Γερμανία η επικράτηση του Φυσικού Δικαίου, οδήγησε στο να αναφανούν διάφορες οικονομικοφιλοσοφικές θεωρίες και Σχολές.

Μία από τις πιο σπουδαίες ήταν Καμεραλιστική Σχολή.

Αυτή ήταν περισσότερο Διοικητική Σχολή, με στόχο την επιστημονική διαχείριση των κτημάτων των ευγενών γαιοκτημόνων, κατ' αρχάς. Στη συνέχεια οδηγήθηκαν, μέσα από τη διαχείριση και των κρατικών εσόδων, μια και όπως

προείπαμε, αυτά στο σύνολό τους καλύπτονταν από την τάξη των γαιοκτημόνων, στη διαμόρφωση θέσεων οικονομολογικής θεωρίας, τόσο για την φορολογική πολιτική του κράτους, όσο και γενικότερα για επεμβατική πολιτική που αυτό πρέπει να ασκεί.

Η βασική τους θέση ήταν ότι, το Κράτος πρέπει να ασκεί επεμβατική πολιτική στους περισσότερους τομείς της οικονομίας και έχει καθήκον, να συμβάλλει στη γενική οικονομική ευημερία.

Η Καμεραλιστική Σχολή αποτέλεσε τον αντίποδα του Οικονομικού Φιλελευθερισμού και, επέδρασε στη γενικότερη διαμόρφωση του οικονομικού διαφωτισμού και της προοπτικής, για μια νέα οικονομική πολιτική, με περισσότερη επέμβαση του Κράτους στα κοινά δρώμενα. Βέβαια, τόσο ο Εμποροκρατισμός, όσο και οι Καμεραλιστές, σαν οικονομικά συστήματα που με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκαν, επέβλεπαν στην Εθνική, όσο και στην Δημόσια Οικονομία ότι, αποτελούν ένα ενωμένο οργανισμό, του οποίου η ρύθμιση, όσο και ο έλεγχος ήταν απόλυτο δικαίωμα του Κράτους. Δηλαδή του Ηγεμόνα. Αυτό ήταν απόρροια της αρχής του τότε κρατούντος Δημοσίου Δικαίου, ότι ο απόλυτος μονάρχης, διαθέτει όχι μόνο το *imperium*, αλλά και το *Dominium*. Ήτοι είχε και την εξουσία και την κυριότητα του Κράτους. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι, ένας από τους κορυφαίους θεωρητικούς εκπροσώπους αυτής της Σχολής στη Γερμανία, υπήρξε ο Lassalle, ο οποίος συνέβαλε στη διάδοση, των αρχών του Κρατικού Σοσιαλισμού και στην εφαρμογή των πρώτων Κοινωνικών ασφαλίσεων στη Γερμανία. Όπως επίσης πρέπει να του αναγνωριστεί ότι ήταν ο πρώτος που κήρυξε την ανάγκη του παρεμβατισμού του Κράτους και τον πόλεμο, ενάντια στο *laissez faire laissez passer* του Άνταμ Σμιθ.

Επανερχόμενοι στον οικονομικό φιλελευθερισμό, πρέπει να του αναγνωρίσουμε ότι ο ιδρυτής του, Adam Smith, πρόσφερε ένα οικονομικό μοντέλο, μέσα από μια εδραιωμένη οικονομική θεώρηση για το πώς πρέπει και πώς είναι αναγκαίο, να λειτουργήσει αυτό το οικονομικό σύστημα, για μια καλύτερη δημοσιονομική πολιτική του Κράτους.

Η φιλοσοφία και η ανάλυση του οικονομικού συστήματος του Σμιθ στηρίζεται, στην δυϊκή συμπεριφορά τιμών και παραγωγής. Οι τιμές αναγκαία καθορίζονται ανάλογα με το συνολικό κόστος της παραγωγής και τούτο λόγω, του ανταγωνισμού. Το δε κόστος παραγωγής, είναι συνάρτηση του οριακού κόστους, συν του λειτουργικού κόστους. Δηλαδή του κόστους των εργατικών μισθών. Αυτά όσον αφορά την παραγωγική διαδικασία, μέσα από την συνολική οικονομική θεωρία του Σμιθ.

Το δεύτερο σκέλος και το σπουδαιότερο είναι η Δημοσιονομική θεωρία του οικονομικού φιλελευθερισμού και όπως αυτή προβλήθηκε, μέσα από το βιβλίο του Σμιθ «An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations» (μια έρευνα περί της φύσεως και των αιτιών του πλούτου των εθνών). Αυτό ήταν το δεύτερο βιβλίο του που εκδόθηκε το 1776. Είχε προηγηθεί το πρώτο του έργο που εκδόθηκε το 1759 με τίτλο «Theory of moral sentiments» (θεωρία των ηθικών αισθημάτων). Το βιβλίο του περί του πλούτου των Εθνών έγινε ανάρπαστο στην Αγγλία, ο δε Σμιθ θεωρήθηκε ως ο οικονομολόγος προφήτης. Ο Πιτ ο νεότερος, πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας, σε αγόρευσή του στη Βουλή των Κοινοτήτων, επεσήμανε ότι: «Η πλατιά γνώση και το βάθος της φιλοσοφικής έρευνας του Αδάμ Σμιθ θα προσφέρει την καλύτερη λύση για κάθε πρόβλημα που έχει σχέση με το εν γένει σύστημα της Πολιτικής Οικονομίας».

Από τους κυριότερους συντελεστές που επέδρασαν στην οικονομική θεωρία του Σμιθ και γενικά στην φιλοσοφία του συνοπτικά, μπορούμε να αναφέρουμε τον Βολταίρο και ειδικότερα, τους εκπροσώπους του Γαλλικού Ορθολογισμού, όπως τον Τζον Λοκ, τον Μοντεσκιέ, τον Ζαν Ζακ Ρουσσό και τον Στρατάρχη Μπομόν. Σημαντικά επέδρασε επίσης στην Γενική Οικονομική και ο Φυσιοκρατισμός αφού πρώτος συνέβαλε αυτός:

- A) Στη μείωση της φορολογικής ασυδοσίας των ευγενών και του κλήρου
- B) Εισήγαγε την σημασία της ατομικής ελευθερίας και του ελεύθερου ανταγωνισμού
- Γ) Περιορίσε την αυθαιρεσία της Κρατικής εξουσίας και τέλος
- Δ) Απέδειξε τα πλεονεκτήματα της άμεσης φορολογίας έναντι της εμμέσου με κριτήριο την φοροδοτική ικανότητα κάθε ατόμου.

Αλλά ας προχωρήσουμε αναλυτικότερα στην ανάπτυξη της Δημοσιονομικής θεωρίας του Σμιθ και τη γέννηση του οικονομικού φιλελευθερισμού, αφού αυτός προβάλλει μια νέα γενναία προοπτική, όπως τονίζει ο ιδρυτής του.

Η Δημοσιονομική Θεωρία του Άνταμ Σμιθ – Η Γένεση του Οικονομικού Φιλελευθερισμού

Παρ'όλο που ο Adam Smith είχε επηρεαστεί από τις αρχές τόσο των Φυσιοκρατών όσο και του Εμποροκρατισμού, εν τούτοις η θεωρία του ήταν τελείως αντίθετη προς αυτές. Η δημοσιονομική θέση του ήταν ενάντια στην οποιαδήποτε επεμβατική πολιτική της Κρατικής εξουσίας. Αυτός θεωρεί ότι η ελεύθερη δράση του ατόμου και κατ'επέκταση και του συνόλου, δεν πρέπει να εμποδίζεται από καμία επέμβαση του Κράτους.

Αντίθετα, το Έθνος εξυπηρετείται καλύτερα με την πλήρη απελευθέρωση από τα οικονομικά δεσμά στις συναλλαγές που το Κράτος επιβάλλει.

Πάνω σε αυτές τις αρχές διαμορφώθηκε η βασική θέση του Οικονομικού Φιλελευθερισμού, δηλαδή το laissez faire laisser passer.

Αυτή η αρχή δεν έχει την έννοια της ασυδοσίας ή της εκμετάλλευσης. Αντίθετα περικλείει την πραγματική έννοια της οικονομικής ελευθερίας, που είναι ο έντιμος αγώνας μεταξύ των ατόμων και του συνόλου, κατά τον Σμιθ.

Κατά κύριο λόγο η βασική θέση της θεωρίας του ήταν ότι, η φορολογία του εισοδήματος θα πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις παραγωγικές τάξεις.

Αυτή η αρχή αποτέλεσε και τον ακρογωνιαίο λίθο των φορολογικών νόμων του Σμιθ και εκφράζεται, ως αρχή του πανδήμου του φόρου ή της καθολικότητας του φόρου.

Η καθολικότητα αυτή του φόρου είχε διπλό στόχο:

A) Να καταργήσει τα φορολογικά προνόμια και την φορολογική ασυδοσία των γαιοκτημόνων και των πλουσίων τάξεων αφ'ενός, και

B) Να καταστήσει τη φορολογία αναλογική και όχι προοδευτική, αφ'ετέρου.

Έκτοτε αυτή η αρχή της καθολικότητας του φόρου, περιλαμβάνεται σε όλα τα Συντάγματα των Κρατών, τόσο της Ευρώπης όσο και της Αμερικής.

Με την πάροδο του χρόνου, η κριτική που αναπτύχθηκε σε βάρος της αναλογικότητας του φόρου και, με τις νέες ανακατατάξεις στις κοινωνικές τάξεις αφ'ενός, και στις νεότερες αντιλήψεις περί κοινωνικής ισότητας αφ'ετέρου, οδήγησαν στην κοινωνικοπολιτική αποστολή του φόρου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την υποχώρηση της αρχής του πανδήμου του φόρου, υπέρ των ασθενέστερων οικονομικών τάξεων, με την εξαίρεση του αφορολόγητου των μικρών εισοδημάτων και, του ελάχιστου ορίου συντήρησης και γι'αυτό αντικαταστάθηκε, από την προοδευτική φορολογία, καταργώντας την αναλογική ή περιορίζοντας αυτήν σημαντικά.

Η δεύτερη αρχή της δημοσιονομικής θεωρίας του Σμιθ ήταν η αρχή της βεβαιότητας του φόρου: Με αυτήν οριοθετείται ο καθορισμός εκ των προτέρων, τόσο του αναλογούντος ποσού του φόρου, όσο και η χρονική περίοδος που αυτός πρέπει να καταβληθεί.

Η τρίτη αρχή είναι ο κανόνας της προτεραιότητας του φόρου: Σύμφωνα με αυτόν, ο φόρος πρέπει να εισπράττεται σε χρόνο και με τρόπο πρόσφορο για τον φορολογούμενο.

Τέλος, η τέταρτη αρχή είναι ο κανόνας της ευθυνίας του φόρου: Που σημαίνει ότι διαφορά μεταξύ του ποσού, που βεβαιώνεται για την καταβολή από τον φορολογούμενο και, του ποσού που μπαίνει στο Δημόσιο ταμείο, να είναι όσο το δυνατόν πιο μικρή.

Δεν είναι σκοπός της παρούσας μελέτης η έκθεση της κριτικής που δέχτηκε η οικονομική θεωρία του Σμιθ. Εκείνο όμως που πρέπει να τονιστεί είναι ότι, ο οικονομικός φιλελευθερισμός αποτέλεσε την κατευθυντήρια γραμμή όλων των χωρών της Δύσεως, στις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι και την αρχή του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου και, επανήλθε δριμύτερος, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Η θεωρία του Σμιθ έτυχε ευρύτατης αποδοχής στη Μεγάλη Βρετανία και ειδικά από την Κυβέρνηση, η οποία προώθησε μάλιστα τη διάλυση των συντεχνιών και επέβαλε περιορισμούς των όρων εργασίας στη διάρκεια αυτής ως και στην αμοιβή.

Οι σπουδαιότεροι θαυμαστές του Σμιθ ήταν οι έμποροι και οι βιομήχανοι.

Αντίθετα οι εργάτες, που έβλεπαν να αίρεται και η τελευταία προστασία την οποία εξασφάλιζε η συντεχνιακή οργάνωση, στην οποία σαν αιρετά ορκισμένα μέλη, είχαν εξασφαλίσει ειδικότητα και εργασίες και διαισθανόμενοι και την αθλιότητα, στην οποία τους οδηγεί ο οικονομικός φιλελευθερισμός, τάχθηκαν εναντίον του (Καλλιάβα, Δημοσιονομική Ιστορία, 1998, σελ.130).

Το έργο του Σμιθ άσκησε επίδραση στην επιστήμη και την πολιτική σ'όλον τον 19^ο αιώνα καθώς και στον 20^ο, μια και οι βασικές τέσσερις αρχές του ισχύουν και σήμερα. Το βιβλίο του δε αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικών και οικονομικών συζητήσεων, και μέχρι και σήμερα διδάσκεται στις μεγαλύτερες οικονομικές σχολές των Πανεπιστημίων.

Οι σπουδαιότεροι θαυμαστές και οπαδοί των αρχών του ήταν οι έμποροι και οι βιομήχανοι, όπως προείπαμε. Αντίθετα, οι εργάτες που έβλεπαν να χάνεται και η ελάχιστη προστασία που εξασφάλιζε η συντεχνιακή οργάνωση, τάχθηκαν κατά του οικονομικού φιλελευθερισμού (Στεφανίδης, 1989, σελ.118).

Η Μεγάλη Βρετανία ανέλαβε πρώτη, την εφαρμογή στην πράξη, των αρχών του Σμιθ και αργότερα και την ηγεσία του οικονομικού φιλελευθερισμού.

Τελικά πρέπει να τονιστεί ότι η υλική ατομιστική αντίληψη του Σμιθ είναι μονόπλευρη, γιατί παραμελεί την αξία των πνευματικών προϊόντων και την παραγωγικότητα της κρατικής δράσης. Ο Σμιθ δεν μπόρεσε να αποφύγει την επίδραση των Φυσιοκρατών και έτσι ερευνά τα Δημοσιονομικά θέματα με βάση το Κοινωνικό Συμβόλαιο. Έτσι ο φόρος είναι το αντάλλαγμα του πολίτη προς το Κράτος έναντι των προσφερόμενων υπηρεσιών αυτού προς τον πολίτη (Στεφανίδης, 1980, σελ.87).

Η Δημόσια οικονομία εξετάζεται σαν ένα τμήμα της εθνικής οικονομίας με βάση την προσφορά και ζήτηση και τίποτα άλλο. Αγνοείται παντελώς από τον Σμιθ και δεν έχει κανέναν άλλο στόχο παρά την λογιστική απαρίθμηση των εσόδων και εξόδων του Κράτους. Είναι λοιπόν φανερό, ότι κατά τη θεωρία του Σμιθ, δεν έχει σαν στόχο η Δημόσια οικονομία την εξεύρεση χρημάτων για κάλυψη κρατικών αναγκών και την επιδίωξη άλλων σκοπών κοινωνικών και πολιτιστικών, αλλά είναι ένα απλό οικονομικό όργανο της πολιτικής του Κράτους (Στεφανίδης, 1980, σελ.125).

Η Αρχή της Αλλαγής

Η αλήθεια όμως είναι, και αυτό μπορούμε να το επισημάνουμε ότι, ο κόσμος του Σμιθ έχει υποστεί με την πάροδο του χρόνου βαριά χτυπήματα. Αυτά πιθανόν να τα προκάλεσαν ιδέες, όπως της Ιστορικής Σχολής ή του κρατικού σοσιαλισμού ή η επαναστατική επέλαση του Μαρξ-Ενγκελς ή σύμφωνα με τον Κένυς, το μεγαλύτερο μέρος έγινε από τις περιστάσεις.

Τέτοιες περιστάσεις, που ανέδειξαν τα μειονεκτήματα του οικονομικού φιλελευθερισμού από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν:

- 1) Η αύξηση στα βιομηχανικά κέντρα μιας νέας πολυπληθούς και φτωχής τάξης, των εργατών με κατάχρηση των ωρών εργασίας σε βάρος των εργατών από τους εργοδότες.
- 2) Οι φρικιαστικές περιγραφές που μεταδίδονταν σα χιονοστιβάδα από το μαρτύριο στο οποίο υποβάλλονταν, κατά τη βιομηχανική εργασία, ειδικότερα στην Αγγλία, οι γυναίκες και οι ανήλικοι.
- 3) Οι συνεχιζόμενες οικονομικές κρίσεις. Ο λαός δεν μπορούσε να εξηγήσει την καταστροφή του εθνικού πλούτου που επέφεραν οι οικονομικές κρίσεις, τη δυστυχία των εργαζομένων συνέπεια της ανεργίας, και τέλος, την πλήρη έλλειψη κοινωνικής δικαιοσύνης(Γκαρωντή, Η Μεγάλη Καμπή του Σοσιαλισμού, 1999, σελ.275).

Τα σκιερά σημεία του οικονομικού φιλελευθερισμού τα ανέδειξε πρώτος το 1837 ο Sismondι, εκ των κυριοτέρων εκπροσώπων της Ιστορικής Σχολής, με το βιβλίο του Nouveaux Principes de l'economie Politique.

Η επίδραση αυτού επίσης στον Καρλ Μαρξ ήταν σημαντική. Μάλιστα αυτός στο κομμουνιστικό μανιφέστο τον αναφέρει ονομαστικά. Σ'αυτόν οφείλει ο Μαρξ τη θεωρία του περί βαθμιαίας συγκεντρώσεως του πλούτου στα χέρια των ολίγων και με μικρές παραλλαγές τη θεωρία της υπεραξίας.

Αυτά τα σκιερά σημεία που ο Sismondι επεσήμανε ήταν τα εξής:

- 1) Δεν υφίσταται αρμονία μεταξύ του συμφέροντος του ατόμου και της ολότητας.

- 2) Τεχνική πρόοδος και οικονομική ευημερία βαίνουν παράλληλα με την εξαθλίωση των εργατών.
- 3) Ότι τα ευνοϊκά οικονομικά αποτελέσματα της οικονομικής ελευθερίας και του ελεύθερου συναγωνισμού ανακόπτονται συχνά από τις οικονομικές κρίσεις, οι οποίες αποτελούν και κοινωνική πληγή.
- 4) Δεν υπάρχει οικονομική ελευθερία και ισότητα για τους εργάτες και κατ'επέκταση για τους εργαζόμενους.
- 5) Το κράτος δεν μπορεί να παραμείνει απλώς θεατής στην οικονομική και κοινωνική αναρχία και η κοινωνική αυτού πολιτική είναι αναγκαία.

Η εκτίμησή μας, όπως και της παγκόσμιας πανεπιστημιακής κοινότητας, είναι ότι η επιστημονική συμβολή του Sismondi είναι σημαντική, και μάλιστα σήμερα μετά από ένα και μισό αιώνα, οι γνώμες του ευσταθούν πλήρως. Ήδη πρόσφατα, οι συζητήσεις στη Γαλλία για την εξαθλίωση της ανθρωπο-μάζας δηλαδή των εργαζομένων της συνεχούς ανεργίας, έχουν δείξει ότι η εξαθλίωση δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί από μια σταθερή πτώση της αγοραστικής δύναμης, αλλά από μια αυξανόμενη αλλοτρίωση των εργαζομένων (Γκαρωντή, Για Ένα

Γαλλικό Μοντέλο του Σοσιαλισμού, 1999, σελ. 207).

Η αλήθεια είναι πως οι άνθρωποι είναι περίεργοι. Τους αρέσουν τα παραμύθια, οι μάγισσες, τα τελώνια, τα εύκολα και γρήγορα πλούτη.

Έτσι ποτέ δε μελετούν την τάξη των πλουσίων, τους προσέχουν περισσότερο και τους μελετούν λιγότερο.

Μελετούν σε βάθος όμως τις συνθήκες ζωής των φτωχών. Γιατί αυτοί είναι φτωχοί; Φταίει η εκμετάλλευση και η ανεξέλεγκτη παραγωγή; Η φυσική διάταξη των πραγμάτων ή μήπως κάτι άλλο;

Οι πλούσιοι και τότε και σήμερα εξαιρούνται από μια τέτοια μελέτη.

Η φτώχεια προσφέρεται για μελέτη. Οι πλούσιοι αντίθετα εξαιρούνται. Αυτό είναι παγκόσμιο φαινόμενο.

Όμως μετά από τη συνοπτική περιγραφή στον Ευρωπαϊκό χώρο, ας δούμε πως αντιμετωπίζεται η ταξική διάρθρωση του οικονομικού φιλελευθερισμού και στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού.

Η ωριμότητα αποκτάται στην τρίτη ή τέταρτη γενιά. Συνήθως μετά τον πλούτο ακολουθεί υψηλή κοινωνική αποδοχή. Η αλήθεια είναι ότι η διαφορά μεταξύ των πλουσίων των αρχών του αιώνα και των σημερινών έχει αλλάξει στον τρόπο συμπεριφοράς. Στην εποχή μας και ο πιο άσπλαχνος άρπαγας πρέπει να εμφανιστεί σαν δημόσιος ευεργέτης. Αυτός εμφανίζεται με οποιαδήποτε μορφή. Σε παγκόσμιο επίπεδο τα έθιμα του Καπιταλισμού βελτιώνονται, τα ήθη όμως όχι. Τουλάχιστον αυτά χειροτερεύουν. Πολλοί έχουν πει ότι ο Θεός αγαπά τους φτωχούς και γι'αυτό έκανε τόσους πολλούς. Είναι ένας λόγος που η φτώχεια αντιμετωπίζονταν παλιά, αλλά και σε ένα βαθμό και σήμερα, με ένα προσεκτικά ήπιο υπαινιγμό και προβάλλονταν μέσα από την αστική ηθική και τον αστικό καθωσπρεπισμό ως αναγκαία. Έτσι, η θέση ήταν ότι, μια και οι φτωχοί, έπρεπε να είναι φτωχοί και οι πλούσιοι πλούσιοι, όλα ήταν επιτρεπτά για τους δεύτερους. Ο Θορν Στάν Βέμπελν, Νορβηγός καθηγητής, προσπάθησε να επιβάλλει την επιδεκτική κατανάλωση και την κοινωνική απραξία, δηλαδή το αίσθημα της ανωτερότητας που αποκτούν οι πλούσιοι. Αυτή τη συμπεριφορά την περιέγραψε και την καυτηρίασε σκωπτικά σε δύο βιβλία του. Το πρώτο με τίτλο «Θεωρία της Εύπορης Τάξης», ήταν ένα έργο κοινωνικής και οικονομικής ανάλυσης, που και σήμερα διδάσκεται στις σχολές του MIT και του Χάρβαρντ. Σ'αυτό ανέλυε και περιέγραψε την σύγκρουση στην οικονομική ζωή ανάμεσα σ'αυτούς, που ταλέντο τους είναι να παράγουν προϊόντα και σ'εκείνους που ενδιαφέρονται όχι να παράγουν, αλλά να φτιάχνουν χρήματα. Επί πλέον ανέλυσε πως αντιμετωπίζει η κοινωνία της αφθονίας την υπάρχουσα ταξική δομή, με ένα απαξιωτικό τρόπο και προχώρησε σε μια δομημένη γελοιοποίηση της ανώτερης τάξης, περιγράφοντας τα έθιμα και τους τρόπους αυτής, συγκρίνοντάς την με τους ιθαγενείς Παπούα.

Στο άλλο του βιβλίο, με τίτλο «Η Θεωρία των Εμπορικών Επιχειρήσεων», περιγράφει και αναλύει τη σύγκρουση στο οικονομικό STATUS, μεταξύ των βιομηχανικών επιχειρήσεων και του εμπορίου, και αποδεικνύει πως ο πληθωρισμός κόστους διαμορφώνεται από τον ανταγωνισμό αυτών, σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων και των καταναλωτών.

Εκείνο που πρέπει να επισημανθεί είναι η όξυνση των αντιθέσεων και η ανισόμετρη ανάπτυξη των καπιταλιστικών χωρών στο Διεθνές πεδίο και σαν αποτέλεσμα είχε να αρχίσει το πέρασμα από το προμονοπωλιακό στο μονοπωλιακό στάδιο του καπιταλισμού.

Κρατικός Παρεμβατισμός και Οικονομικός Φιλελευθερισμός - Συγκριτική Τοποθέτηση και Γενικές Παρατηρήσεις των Οικονομικών Θέσεων των δύο Συστημάτων

Ας ξαναγυρίσουμε στη Γηραιά Ευρώπη μετά το ταξίδι μας στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού.

Αναλύσαμε σε γενικές γραμμές τις θέσεις του Άνταμ Σμιθ, των Φυσιοκρατών, των εμποροκρατών και των εκπροσώπων αυτών, Ρικάρντο, Κεναί, Τουργκώ, Σισμοντί κλπ. Διαπιστώσαμε τα χτυπήματα που δέχτηκε η θεωρία του Άνταμ Σμιθ, παρόλο που στην Αγγλία αυτή έγινε αποδεκτή στο σύνολό της, σαν η νέα Πολιτική Οικονομία. Βρισκόμαστε στο ἄυκόφως του 19^{ου} αιώνα και στο λυκαυγές του 20^{ου} που, η ατομιστική αντίληψη του Φυσικού Δικαίου και η θεωρία του Σμιθ για τον απόλυτο και αμιγή Οικονομικό Φιλελευθερισμό σαν σύστημα στην Οικονομία δέχονται τα πρώτα πλήγματα. Πρώτος ο Friedrich List, Γερμανός οικονομολόγος, με τις απόψεις που διατυπώνει στο έργο του «Το Εθνικό Σύστημα της Πολιτικής Οικονομίας» ότι αποστολή της κυβέρνησης είναι η πολιτική ενότητα, αλλά και η ενίσχυση της οικονομικής ισότητας. Απορρίπτει τη θέση του Σμιθ, ότι υπάρχουν τα άτομα και η ανθρωπότητα μόνο και παρεμβάλλει μεταξύ αυτών, το Έθνος. Εισάγει δύο νέες αρχές: 1) την αρχή της Εθνικότητας και της Εθνικής Οικονομίας, σε αντίθεση προς το Διεθνισμό και το Διεθνή καταμερισμό της παραγωγής, και 2) την έννοια των παραγωγικών δυνάμεων μιας χώρας, αντί της αύξησης του πλούτου αυτής. Επί πλέον δέχεται ότι ο Οικονομικός Φιλελευθερισμός είναι άδικος και για την οικονομική σκέψη ψυχολογικά ατελής, γιατί δέχεται σαν μόνο κίνητρο της οικονομικής δράσης τον απολυταρχικό εγωισμό του συμφέροντος. Τέλος, με τον πλήρη και ελεύθερο ανταγωνισμό προωθεί καταλυτικά:

- 1) Το ατομικό συμφέρον μέσα από έναν εξοντωτικό ανταγωνισμό.
- 2) Την άδικη κατανομή του εθνικού εισοδήματος.

3) Την ανεξέλεγκτη διαδικασία στον καθορισμό μισθών και ημερομισθίων, αφού αυτά καθορίζονται από την κρίση των εργοδοτών.

4) Προωθεί την οικονομική και κατ' επέκταση την κοινωνική υποδούλωση των πιο φτωχών στρωμάτων του λαού, με την απαγόρευση στην κρατική εξουσία της δημιουργίας πλέγματος κοινωνικής πρόνοιας στον πολίτη (δηλαδή αυτό που στο κοινωνικό κράτος αποκαλούμε δίχτυ ασφαλείας).

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν συνοψίζουμε:

1) Οι οικονομολόγοι του φιλελευθερισμού Σμιθ, Ρικάρντο κλπ., δέχονται ότι σε μια οικονομική κοινωνία, όλα τα μέσα της παραγωγής (μηχανήματα, πρώτες ύλες, κεφάλαιο και εργασία πρέπει να ανήκουν στους φυσικούς τους φορείς, δηλαδή στους ιδιοκτήτες. Το Κράτος απλώς θα πρέπει να εποπτεύει, χωρίς να συμμετέχει σε καμία φάση της παραγωγικής διαδικασίας.

2) Ο Σπένσερ, ο Σάμνερ, ο Μάλθους, ο Χένρυ Μπήτσερ και άλλοι, έδωσαν την πιο ανώτερη ηθική, πολιτική και κοινωνική έγκριση. Ο Βέμπλιν διασκέδαζε με τα κριτήρια και τις θέσεις του οικονομικού φιλελευθερισμού, παρόλο που δεν ήταν σοσιαλιστής, πλην όμως η μεγάλη διαφωνία και το μεγάλο χτύπημα αρχίζει με τον Καρλ Μαρξ και Φρειδερίκο Ένγκελς.

Τελειώνοντας θα ήθελα να προσθέσω ότι ευρεία ανάλυση των Δημοσιονομικών θεωριών έκανε και ο Ροζέ Γκαρωντή, διανοητής και μέλος του κ.κ.Γαλλίας που διαφώνησε και αποχώρησε διατηρώντας την πανεπιστημιακή έδρα του στη Σορβόνη μέχρι πρόσφατα. Θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς σοσιαλιστές-φιλόσοφους της εποχής μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Καρλ Μαρξ και Φρ. Ένγκελς και η Εποχή τους –

Η Γέννηση του Κρατικού Σοσιαλισμού 1818-1940

Έχει ειπωθεί ότι «Η δύναμη της αλλαγής δεν είναι το άτομο, αλλά οι περιστάσεις». Κανένας όμως δεν μπορεί να υποστηρίξει με σιγουριά ότι ο κόσμος θα ήταν το ίδιο αν ο Μαρξ δεν είχε ζήσει.

Ο Μαρξ γεννήθηκε στη Τρεβ ή Τριβ, στην κοιλάδα του Μόζελ το 1818. Αρχικά η οικογένεια του Μαρξ ήταν Εβραίοι. Όταν η Γαλλική κατοχή υποχώρησε και έδωσε τη θέση της στην Πρωσική, η οικογένεια βαπτίστηκε Διαμαρτυρόμενοι. Αυτός και η πατρική του οικογένεια διακατέχονταν από μια έντονη υλιστική διάθεση. Πολλοί εκμεταλλεύτηκαν την προγονική του καταγωγή για να συνδυάσουν τον αντικομμουνισμό με τον αντισημιτισμό. Αυτό ειδικά το βρήκε πολύτιμο ο Χίτλερ με τους ναζιστές. Εκτός όμως από αυτούς και άλλοι πολλοί, το εκμεταλλεύτηκαν. Υπάρχει ακόμα και σήμερα από πολλούς ερευνητές η υποψία ότι, ο Μαρξ ήταν αντισημίτης. Η θέση αυτή υποστηρίζεται στο ότι πολλά από τα γραπτά του ήταν σκληρά για τους Εβραίους. Γεγονός όμως παραμένει ότι, ο Μαρξ ήταν έμπρακτα άθεος.

Το 1836 παίρνει μεταγραφή από το Πανεπιστήμιο της Βόννης, για το Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Με την είσοδό του σε αυτό, μπαίνει στα ρεύματα της Ευρωπαϊκής δυτικής κουλτούρας και του κοινωνικού μετασχηματισμού που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται, στα μεγαλύτερα δυτικά Πανεπιστήμια μέσα από τις αρχές του διαφωτισμού και των άλλων κοινωνικών ρευμάτων που διακατέχουν, τη νεολαία της εποχής εκείνης. Τότε συναντά τον Φρειδερίκο Ένγκελς, φοιτητή και αυτόν. Ο Ένγκελς, από πλούσια οικογένεια με καταβολές από την τάξη των ευγενών από την πλευρά της μητέρας του, γίνεται ο σύμμαχος, ο συνάδελφος και ο συνομοϊδεάτης των κοινωνικών, οικονομικών και φιλοσοφικών αναζητήσεων του Μαρξ. Είναι αυτός που τον εισάγει στη φιλοσοφική θεωρία του Γκεόργκι Βίλχελμ Χέγκελ την οποία ο Μαρξ

αποδέχεται ολοκληρωτικά. Τη θεωρία του μεγάλου αυτού φιλόσοφου την απεικονίζει ο Ένγκελς με δύο λόγια σε όλο το μέγεθός της. «Το προτέρημα στη φιλοσοφία του Χέγκελ, είναι ότι, για πρώτη φορά μας οδηγεί και μας διδάσκει ότι οι συνολικές απόψεις του κόσμου, φυσικές, ιστορικές και πνευματικές, αποτελούν μια διαδικασία αδιάκοπης μεταμόρφωσης και ανάπτυξης. Παράλληλα δε, γίνεται μια προσπάθεια για να εκτεθεί ο οργανικός χαρακτήρας αυτής της διαδικασίας»(Galbraith, Η Εποχή της Αβεβαιότητας, 1980, σελ. 101)

Αυτή λοιπόν η οργανική διαδικασία της μεταμόρφωσης και ανάπτυξης, έγινε το κεντρικό χαρακτηριστικό έναυσμα στη σκέψη του Μαρξ, για τη διαμόρφωση των κοινωνικών του θέσεων. Αφού ιστορικά, στο κοινωνικό γίνεσθαι, υφίσταται η σχέση μεταξύ αιτίας και αιτιατού, μιας δύναμης δηλαδή που προωθεί τη μεταμόρφωση στις διάφορες κοινωνικές εκφάνσεις, είναι αρκετή αυτή να προωθήσει την κοινωνική αλλαγή. Η κινητήρια δύναμη για αυτή τη μεταλλαγή της κοινωνίας θα ήταν η σύγκρουση των κοινωνικών τάξεων.

Η σύγκρουση αυτή θα κρατούσε την κοινωνία σε μια κατάσταση συνεχούς αλλαγής. Η μπουρζουαζία καθώς αποκτά συνεχώς δύναμη, θα προωθεί στους κόλπους της την ανάπτυξη ενός συνειδητοποιημένου προλεταριάτου. Με το πέρασμα του χρόνου, η τάξη των εκμεταλλευομένων προλεταρίων, θα επαναστατήσουν, εναντίον των εκμεταλλευτών τους και οι καπιταλιστές και το αστικό Κράτος θα έπεφταν. Το κράτος των εργατών θα ήταν η επόμενη καινούργια εξουσία.

Θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι, ο Μαρξ εστιάζει την αλλαγή του αστικού καπιταλιστικού καθεστώτος, ότι θα προέλθει από το προλεταριάτο, δηλαδή από την εργατική τάξη. Αγνοεί τελείως τους αγρότες και μάλιστα απαξιωτικά, αφού αυτοί είναι τελείως ανίκανοι να αναπτύξουν ταξική πάλη ενάντια στους γαιοκτήμονες. Τοποθετεί την ταξική αυτή αλλαγή σε βιομηχανικό κράτος, ειδικότερα στην Γερμανία, ή σε κάποιο άλλο με τις ίδιες βιομηχανικές συνθήκες. Δυστυχώς η ιστορία δεν τον δικαίωσε. Και οι δύο ιστορικές καθεστωτικές αλλαγές έγιναν στη Ρωσία και την Κίνα, κράτη όχι βιομηχανικά, αλλά με έντονη την ένταση στην πρωτογενή παραγωγή.

Τα θεωρητικά χτυπήματα στον Αστικό Καπιταλισμό ήρθαν με το Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Ήταν ένα σύντομο και αφοπλιστικό κείμενο, για αυτό και κατανοητό. Μέσα από αυτό προβάλλεται το οικονομικό και το πολιτικό πλέγμα της νέας Κομμουνιστικής κοινωνίας. Αυτό δεν έχει σχέση με το δυσνόητο έργο του που αναλυτικά περιγράφει τη δομή του Ιστορικού Υλισμού, δηλαδή το Κεφάλαιο, βιβλίο που ακόμη και σήμερα, λίγοι το διάβασαν ολόκληρο.

Η κοινωνική αλλαγή στη νέα κομμουνιστική δομή θα γίνει αφού θα επέλθει

- 1) Το τέλος της ατομικής ιδιοκτησίας
- 2) Προοδευτικός φόρος εισοδήματος
- 3) Κατάργηση της κληρονομιάς
- 4) Μια Εθνική Τράπεζα μονοπώλιο όλων των Τραπεζικών λειτουργιών
- 5) Κοινή ιδιοκτησία Σιδηροδρόμων και Επικοινωνίας
- 6) Επέκταση της κοινής ιδιοκτησίας στη βιομηχανία και στις καλλιέργειες
- 7) Συνδυασμός βιομηχανικής και γεωργικής παραγωγής (Κομμουνιστικό

Μανιφέστο, Εκδόσεις Κ.Κ.Ε.)

Έτσι λοιπόν, το νέο κράτος των εργατών θα ήταν η επόμενη καινούρια δομή εξουσίας.

Το κομμουνιστικό μανιφέστο ήταν ένα οργανωτικό κείμενο, ένα βιβλίο της Ένωσης των Δικαίων (που σύντομα θα γινόταν η Ένωση των κομμουνιστών).

«Οι κομμουνιστές το θεωρούν ταπεινωτικό να κρύβουν τις ιδέες τους και τους σκοπούς τους, το φωνάζουν φανερά πως δεν μπορούν να πετύχουν παρά μόνο με τη βίαιη ανατροπή κάθε υπάρχουσας κοινωνικής οργάνωσης ως τα σήμερα.

Οι κυρίαρχες τάξεις ας τρέμουν μπροστά στην ιδέα μιας κομμουνιστικής επανάστασης. Οι προλετάριοι δεν έχουν να χάσουν τίποτα εκτός από τις αλυσίδες τους. Έχουν να κερδίσουν ένα κόσμο ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ.

Σήμερα στις προηγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες αρκετά από τα πράγματα που το κομμουνιστικό μανιφέστο είχε προτείνει έχουν πραγματοποιηθεί. Για αυτό οι σύγχρονοι οικονομολόγοι όπως ο ΚΕΥΝΣ και ο ΓΚΕΛΜΠΡΕΙΘ δίνουν μια καινούρια μορφή στο σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα με τις εναλλακτικές προθέσεις της παρεμβατικότητας που έχει το κράτος στη Δημόσια οικονομική

ζωή. Πιστεύουν ότι στις προηγμένες βιομηχανικές κοινωνίες, καπιταλιστικές ή σοσιαλιστικές, η τάση θα πρέπει να είναι η σύγκλιση. Γιατί αν προϊόντα μαζικής κλίμακας που παράγονται, η διαδικασία της παραγωγής τους θα αφήσει τα αποτυπώματά της οπωσδήποτε πάνω στην κοινωνία, είτε αυτά παράγονται στις Ινδίες, είτε παράγονται στην Αμερική, είτε στην Χαλκιδική.

Σε αυτή τη θέση οι αντιπαραθέσεις που προβλήθηκαν από τους οικονομολόγους και των δύο πλευρών τόσο του υπαρκτού οικονομικού σοσιαλιστικού συστήματος όσο και του καπιταλιστικού ήταν πολλές. Σε συντομία αυτές οι θέσεις μπορούν να συνοψιστούν:

Οι Σοσιαλιστές κατηγόρησαν το Δυτικό καπιταλιστικό σύστημα σαν ένα σύστημα που δεν ενδιαφέρεται για τις πιο αδύνατες οικονομικά τάξεις. Αλλά επεκτείνει και αναπαράγει Δυστυχία, η επέκταση αυτή γίνεται αυτοσκοπός. Υποτάσσει τους ανθρώπους, το κράτος, τον πολιτισμό, τα ιδανικά τους. Η πολιτική του κράτους, προσαρμόζεται αναγκαστικά στις ανάγκες των μονοπωλίων. Η αρχή περί ανταγωνισμού πάει περίπατο μια και υφίσταται μια οσμωτική πίεση και μια αλληλοεξάρτηση μέσων, σκοπών και στόχων, μεταξύ των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων και του κράτους, με οικονομικό και πολιτικό χαρακτήρα. Όταν το κράτος χρηματοδοτεί επιστημονικές έρευνες προωθώντας την οικονομική επέκταση, γίνεται και αγοραστής της παραγωγής, μέσω της έρευνας που αυτό είχε χρηματοδοτήσει.

Τα σοφίσματα για δήθεν εξαφάνιση της αλληλοεξάρτησης διαψεύδονται από την ιστορική πείρα. Ανταπαντώντας στην πιο εξελιγμένη μορφή του οικονομικού φιλελευθερισμού, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού Σοσιαλισμού και της Κεϋνσιανής οικονομικής σχολής για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, κατά το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα και με εκφραστή τη Μονεταριστική Σχολή που έθεσε τα θεμέλια του Θατσερισμού – Ριγκανισμού κήρυξε αδιάλλακτο αντικρατικισμό με στόχο την «καινούρια τάξη». Τι είναι όμως αυτή η καινούρια τάξη και ποιος ο πόλος της;

Αυτή απαρτίζεται κατά κύριο λόγο από Δημόσιους υπαλλήλους, Διανοούμενους, Τεχνοκράτες και άλλο προσωπικό παρεμφερών υπηρεσιών. Δηλαδή απαρτίζεται από όλα τα μη παραγωγικά άτομα. Είναι ο ομφάλιος λώρος

που συντηρεί τον κρατικισμό και το κρατικιστικό σύστημα. Αυτοί αποτελούν μια τάξη με δικό τους τρόπο σκέψης, με δικές τους παραδόσεις, δική τους τιμή, δική τους περηφάνια. Είναι η αριστοκρατία της καινούριας κοινωνίας. Η βασική πολιτειακή αρχή, ότι αυτή είναι κάτω από τον πολίτη, έχει αντιστραφεί. Ο πολίτης είναι κάτω από αυτούς. Θεωρούν ότι οι επιλογές τους είναι αυθεντικές και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του ατόμου μονόδρομος. Αυτή η τάξη δεν αναγνωρίζει φυσικά όρια. Παράγει συνήθως λέξεις. Το επάγγελμα που ασκεί είναι της κουλτούρας και της τεχνοκρατίας. Ζει από τη φορολογία των άλλων και δικαιολογεί την ύπαρξή της εν ονόματι του γενικού συμφέροντος και όπως κάθε Ιερατείο, προσφέρει και αυτή στα μέρη της την εξουσία και τη μονιμότητα. Αυτή η καινούρια τάξη που φαίνεται φαινομενικά ουδέτερη είναι όχι μόνο απολιτική, αλλά αποτελεί τη μοντέρνα έκφραση του κρατικοσοσιαλισμού. Καινούρια τάξη και κρατικοσοσιαλισμός έχουν συγχωνευθεί. Το κράτος σήμερα μπορούμε να πούμε ότι έχει γίνει ύποπτο στον πολίτη. Οι πολίτες δεν το εμπιστεύονται και σήμερα το παλιό απόφθεγμα που έλεγε, ότι ανάμεσα στον πλούσιο και στον φτωχό ο νόμος είναι αυτός που ελευθερώνει και η ελευθερία αυτή που καταπιέζει, έχουμε φτάσει στο οριακό σημείο πέρα από το οποίο ο νόμος είναι εκείνος που καταπιέζει πλέον όλους και τον καθένα (Sorman, 1986,σελ.92).

Αυτή η τάξη είναι ανεξάρτητη και αυτοελεγχόμενη. Πιστεύει στην αυθεντική ερμηνεία των νόμων και προωθεί τη γραφειοκρατία σε δομή εξουσίας. Οι πολίτες αδρανοποιούνται και παραμένουν ανυπεράσπιστοι και πρόθυμοι «συνεργάτες». Τέλος στη φιλοσοφική εδραίωση των απόψεων του οικονομικού φιλελευθερισμού υποστηρίζεται ότι η κοινωνία μας επιδέχεται δύο και μόνο ερμηνείες. Την ερμηνεία της ώριμης τάξης και την ερμηνεία της επιβεβλημένης τάξης. Από την πρώτη πηγάζει ο νεοφιλελευθερισμός, από τη δεύτερη ο σοσιαλισμός. Η ανάπτυξη, δεν στηρίχτηκε σε ιστορικά πρότυπα, αλλά σε τυπικά παραδείγματα θεσμών. Η οικογένεια και η ιδιοκτησία, φυσικές προϋποθέσεις της κοινωνικής μας ύπαρξης έγιναν οι βάσεις του καπιταλισμού και η αφετηρία της σύγχρονης ευημερίας. Η ελεύθερη επιχείρηση, η ελεύθερη ανταλλαγή προϊόντων και η οικονομική ανάπτυξη, δεν θεσπίστηκαν αλλά

δοκιμάστηκαν, μέσα από τυχαίες παρεμβολές. Η ανάπτυξη είναι ένα τυχαίο γεγονός. Είναι αποτέλεσμα τόλμης, εμπειρίας, ατομικών πρωτοβουλιών και πολιτικών ελευθεριών. Το σφάλμα του σοσιαλισμού έγκειται στο ότι προσπάθησε να ερμηνεύσει τα οικονομικά φαινόμενα μέσα από ιστορικούς νόμους με αυθαίρετα κριτήρια. Η αλήθεια όμως είναι ότι η σύγχρονη κοινωνία μας είναι προϊόν των πράξεών μας παρά των αποφάσεών μας. Οι κλασικοί φιλελεύθεροι έκαναν λάθος όταν πίστευαν πως, οι νόμοι που διέπουν το οικονομικό και κοινωνικό γίνεσθαι ήταν άγνωστοι, επειδή είχαν θεϊκή προέλευση. Ο νεότερος φιλελευθερισμός αντίθετα πιστεύει πως οι οικονομικοί νόμοι δεν ενεργούν αυτόνομα. Αντίθετα είναι εξαιρετικά πολύπλοκοι ώστε να μπορούν και να ερμηνευθούν και να κατανοηθούν επιστημονικά. Η αγορά π.χ. χειρίζεται άπειρες οικονομικές πληροφορίες, εκτελώντας ασταμάτητα στιγμιαίες προσαρμογές, τόσες που δεν μπορούμε ούτε να τις προσδιορίσουμε, ούτε να τις αναλύσουμε, ούτε και να τις ομαδοποιήσουμε. Με άλλα λόγια υφίσταται η υπεροχή του αυθορμήτου της αγοράς πάνω στη γνώση. Αυτό βέβαια είναι ένα είδος εμπειρικής απόδειξης. Εκείνο όμως που είναι βέβαιο είναι ότι η οικονομική επιστήμη πορεύεται και αυτή όπως και οι άλλες εφαρμοσμένες επιστήμες, η Βιολογία, η Κυβερνητική, η Φυσική, τα Μαθηματικά, η Αστρονομία, η Ιατρική, στα χνάρια μιας αέναης προσαρμογής. Αυτές εμφανίζονται σαν μια φυσική τάξη, που ενώ η νομοτέλεια υπάρχει, ο άνθρωπος είναι αδύνατο να τις τακτοποιήσει μέσα από την ιστορική ροή της επανάληψης γνωρίζοντας ότι, από τις αρχές και τους νόμους κάτι θα του διαφεύγει και ότι η πρόοδος στηρίζεται στη συλλογική τάξη και στην ανωτερότητα του «αόρατου χεριού», δηλαδή στην ανωτερότητα των ατομικών πρωτοβουλιών και του τυχαίου (Sorman, 1986, σελ. 110).

Στις πιο πάνω θέσεις η κριτική από τη σκοπιά τόσο του πρακτικού λογισμού όσο και του επιστημονικού Σοσιαλισμού μας οδηγούν στα εξής συμπεράσματα. Όπως διαπιστώνεται, τα ιστορικά λάθη, τόσο του Καπιταλισμού, όσο και του Σοσιαλισμού, διαμετρικά αντίθετα, οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα. Στις προσδοκίες αγνώστων ευκαιριών και απραγματοποίητων ελπίδων. Είναι λάθος του Καπιταλισμού να πιστεύει ότι, η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και

οι επενδύσεις, σε ελεύθερο ανταγωνιστικό πεδίο, θα λύσει τα προβλήματα, που οριοθετεί η νέα επιστημονική και τεχνική επανάσταση και η παγκοσμιοποίηση. Όπως λάθος είναι και η θέση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού ότι η αλλαγή στις παραγωγικές σχέσεις, ήταν αναγκαία για να λυθούν άπαξ και δια παντός τα οικονομικά προβλήματα. Είναι αυταπάτη που έντεχνα προβάλλεται από τον Νεοφιλελευθερισμό ότι, η αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την ανάπτυξη των τεχνικών διαδικασιών, θα μετατρέψει την κοινωνία σε μια αταξική κοινωνία και η άνοδος των εισοδημάτων, θα οδηγήσει στην ισότητα της ευημερίας. Είναι γνωστόν όμως, ότι μια Καπιταλιστική κοινωνία είναι κοινωνία χωρίς στόχο, χωρίς σκοπό. Λειτουργεί μόνο μέσα από τους νόμους της αγοράς και του κέρδους. Η παραγωγή για το κέρδος, οδηγεί σε μια παραγωγή για την παραγωγή, δηλαδή σε μια αναρχική παραγωγή, άσχετη προς τις καθαρές ανθρώπινες ανάγκες. Οι αποφάσεις παίρνονται από τους επιχειρηματίες, το πολιτικό κατεστημένο, που κατευθύνει τις κυβερνητικές επιλογές, το Στρατό και τις διάφορες ομάδες πίεσης.

Στις Η.Π.Α., Μέκκα του Καπιταλισμού, ο Μάικλ Χάρινγκτον στο βιβλίο του "Η Άλλη Αμερική» υπογράμμισε ότι, στη χώρα όπου οι πλούσιοι και οι εξοπλισμοί απορροφούν το 90% του εθνικού εισοδήματος μπορούμε να καταμετρήσουμε, 32.000.000 κάτω από το όριο της φτώχειας, εντελώς ενδεείς, σε ένα πληθυσμό 200.000.000 ανθρώπων. Και διευκρίνιζε ότι, πρόκειται για μια ένδεια στην πιο απάνθρωπη μορφή της. «Οι πολίτες της άλλης Αμερικής είναι εκείνοι που ζουν σε ένα επίπεδο, κάτω από οποιαδήποτε ηθική επιλογή. Είναι σε τέτοιο βαθμό πλημμυρισμένοι από την φτώχεια, ώστε για την περίπτωσή τους δεν είναι δυνατόν να προφέρει κανείς τις λέξεις «ελευθερία επιλογής». Η πιο τραγική περίπτωση είναι των φερόντων. Πάνω από το 50% που έχουν περάσει τα 65 ζουν με ετήσιο εισόδημα, κάτω από τα 1.000 δολάρια. Οκτώ εκατομμύρια φτωχοί αγρότες δεν προστατεύονται από κανένα σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Στη Ν.Υόρκη 300.000 ενδεή άτομα ζουν με βοηθήματα του Δημοσίου. Τριάντα δύο εκατομμύρια παρίες λευκοί ή μαύροι, αποτελούν μια στρατιά μαρτύρων, εναντίον μιας παραμορφωμένης οικονομίας, όπου πολλαπλασιάζονται όπως στον καρκίνο απατηλές ανάγκες και όπου δεν

ικανοποιούνται στοιχειώδεις ανθρώπινες απαιτήσεις. Σ' αυτό το ανάλητο οικονομικό σύστημα, δεν υφίσταται οροθετική γραμμή μεταξύ των μεγάλων ιδιωτικών μονοπωλίων και του Κράτους. Αυτή η οσμωτική πίεση και αλληλοεπίδραση έχει και οικονομικό και πολιτικό χαρακτήρα. Με τη βοήθεια των ομάδων πίεσης, οι άρχοντες των μονοπωλίων, μπορούν να εξαγοράζουν τους νόμους και τους νομοθέτες.

Τυπικό παράδειγμα τέτοιας άμεσης εξουσίας και διαπλοκής, αποτέλεσε στην ιστορία του Καπιταλισμού, ο Υπουργός Άμυνας του Προέδρου Αϊζενχάουερ, Τσαρλς Ουίλσον, όταν διατύπωσε τον υπέρτατο νόμο της Αμερικανικής πολιτικής ενόπιον του Αμερικανικού Κογκρέσου, με την ιστορική του διακήρυξη «Πιστεύω ότι εκείνο που είναι καλό για τη χώρα, είναι καλό και για την Τζένεραλ Μότορς και αντιστρόφως» (Γκαρφοντή, Η Μεγάλη Καμπή του Σοσιαλισμού, 1999, σελ. 75):

Ως αναφορά στο κρατικοσοσιαλιστικό μοντέλο γεννήθηκαν ορισμένες αυταπάτες οι οποίες και τον οδήγησαν σε διάφορες θέσεις.

Η πρώτη αυταπάτη ήταν ότι από τη στιγμή που η ατομική ιδιοκτησία καταργήθηκε και η εξουσία πέρασε στα χέρια των εργατών με αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων στα μέσα παραγωγής εδραιώθηκε μια για πάντα η σύμπτωση και η αρμονία μεταξύ των παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα κοσμοϊστορικές αλλαγές. Δηλαδή μια στέρεη σοσιαλιστική ιδεολογία και τη δημιουργία ενός νέου τύπου ανθρώπου, ηθικού, πρόθυμου, εργατικού, πατριώτη και στον οποίο θα λείπει η απληστία του κέρδους. Η δεύτερη αυταπάτη ήταν ο κεντρικός προγραμματισμός των παραγωγικών διαδικασιών, θα πρέπει να υλοποιείται μέσα από κεντρικές ντιρεκτίβες που αποκλείεται να αμφισβητηθούν. Σε μια τέτοια όμως δομή δεν υφίσταται ρυθμιστική δυνατότητα των αναγκών που δημιουργούνται στις μάζες μια και οι ντιρεκτίβες συντάσσονταν με πολιτικά κριτήρια. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση ενός τέρατος γραφειοκρατικού συγκεντρωτισμού αφού η σχεδιοποίηση εκπονείται από πάνω, οι δε βασικές μονάδες «επιχειρήσεις» δεν ήταν τίποτα άλλο παρά οι ενδιάμεσοι σταθμοί των πιο πάνω εντολών. Με άλλα λόγια, η διαδικασία της ανατροφοδότησης (feedback) όχι

μόνο λείπει από το σοσιαλιστικό μοντέλο παραγωγής, αλλά και ενοχοποιείται και απορρίπτεται. Εκτός των άλλων προβλημάτων επίσης ένα μεγάλο πρόβλημα στην περίοδο της μεταλλαγής του βιομηχανικού καπιταλιστικού συστήματος μετά τη λήξη του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ήταν τα εργατικά συνδικάτα. Το σοσιαλιστικό μοντέλο και γενικά οι χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού διέθεταν μέσα στις χώρες της Δύσης και γενικά στο καπιταλιστικό σύστημα μια βραδυφλεγή φλόγα στα σωθικά τους. Τα εργατικά συνδικάτα. Η ιδεολογική ροπή των εργατικών συνδικάτων μπορεί να μην ήταν αμιγώς σοσιαλιστική και να μην συνέκλινε προς το σοσιαλισμό των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, ασκούσε όμως στις εργατικές μάζες της Δύσης μια αποτελεσματική και άμεση έλξη. Απέναντί τους στην αντίπερα όχθη, ορθωνόταν το κράτος των εργατών με συμμετοχικές διαδικασίες στη διοίκησή του. Εκεί απέναντι παρόλο το συγκεντρωτισμό της η επανάσταση δεν απέκλειε τη Δημοκρατία. Όχι τη δημοκρατία των προνομιούχων αλλά τη δημοκρατία των μεγάλων μαζών. Ο λαός ζούσε, δούλευε, πολεμούσε σε βασική αρμονία με τους ιθύνοντες. Και τότε έγινε η μεγάλη ρήξη. Το καπιταλιστικό σύστημα γνωρίζοντας τις παιδικές ασθένειες του σοσιαλιστικού κρατικιστικού συστήματος το χτύπησε στο μαλακό υπογάστριο των εργατικών συνδικάτων. Αυτά ενώ θα μπορούσε να ήταν μοχλός συντριπτικής πίεσης, όχι μόνο στις οικονομικές διεκδικήσεις, αλλά σε συσπειρωτικές θέσεις με άλλους κοινωνικούς φορείς και σαρωτικές κοινωνικές αλλαγές στο δυτικό κόσμο, δυστυχώς έδειξαν μια ταπεινωτική απαξίωση. Σ' αυτό συντέλεσαν δύο παράγοντες:

1) Η εκρηκτική και συνεχής επιστημονική και τεχνική επανάσταση και η άρνηση αυτών στις συμμετοχικές διαδικασίες με αποτέλεσμα να καταστήσει ατροφική την κοινωνική λειτουργία τους.

2) Η υπερακόνηση των διεκδικήσεων των συνδικάτων στο επίπεδο μισθών και ημερομισθίων από την εργοδοσία. Είναι γνωστό ότι προτάσεις για ένα κινητό επίπεδο μισθών και ημερομισθίων με βάση το δείκτη παραγωγικότητας, και με αντάλλαγμα συμβόλαια εργατικής ειρήνης για μια πενταετία έγινε η προσφιλής προσφορά της εργοδοσίας της Δύσης και η προσφιλής αποδοχή των εργατικών συνδικάτων. Παράδειγμα και στη χώρα μας ήταν η εργασιακή ειρήνη για μια

τριετία το 1999 στην Ολυμπιακή Αεροπορία και πρόσφατα στα Ελληνικά Πετρέλαια. Με αυτόν τον τρόπο η εργοδοσία άρπαξε τη δυνατότητα για αύξηση των κερδών της, προάγοντας περισσότερο την τεχνική της παραγωγικότητας μέσα από μια ψευδή δημόσια παρουσία κι ενός δημοσίου ελέγχου στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, παρά ασκώντας μια άμεση υπερεκμετάλλευση. Έτσι συσπείρωσε τις ηγετικές ομάδες των συνδικάτων και τελικά την πλειοψηφία της εργατικής τάξης γύρω από τους σκοπούς της οικονομικής μεγέθυνσης. Τα συνδικάτα τώρα περιορίστηκαν σ'ένα ρόλο καθαρά οικονομικό και αφού εξάντλησαν και τα όρια των οικονομικών διεκδικήσεων μεταβλήθηκαν σε ένα γραφειοκρατικό θεσμό και έγιναν όργανα του καπιταλιστικού συστήματος.

Τέλος κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο θα ήθελα να επισημάνω ότι:

Σήμερα βρισκόμαστε μάρτυρες μιας κρίσης. Μιας κρίσης του κράτους, των μεθόδων του και της συμπεριφοράς του στον τρόπο χειρισμού βασικών θεσμών.

Η οικονομία παραπαίει και τίποτα πια δεν υπακούει σε κανένα κώδικα. Έχουμε μπει σ'αυτό που οι Ιταλοί ονομάζουν κερματισμένη κοινωνία και οι Αμερικανοί, κοινωνία Βαλκανικής μορφής. (Γκαρωντή, Η Μεγάλη Καμπή του

Σοσιαλισμού, 1999, σελ. 98).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

**Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ STATUS ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Μαθήματα Πολέμου και Ειρήνης –

Η Αλλαγή στη Φιλελεύθερη Ουτοπία

Ο πόλεμος στην Ευρώπη τελείωσε το 1945, με σαρωτική νίκη των συμμάχων. Μετά από λίγο τερματίστηκε σε παγκόσμια κλίμακα. Ο μεγάλος μαρασμός που είχε απλωθεί στις εμπλεκόμενες χώρες αρχίζει να υποχωρεί. Ο πόλεμος όμως, αποκάλυψε δύο παραμέτρους στην οικονομική διαδρομή των εμπλεκομένων. Η πρώτη ήταν οι δαπάνες για το καλό του κόσμου και η δεύτερη, ήταν οι δαπάνες για τον πόλεμο. Οι δεύτερες, ήταν πολλαπλές από τις πρώτες και εντελώς ασφαλείς.

Αυτό η Δυτική κοινωνία μέσα από τις κοινωνικές ομάδες που μέχρι τώρα βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση το κάνει βίωμα. Σε όλες τις βιομηχανικές χώρες, οι εργατικές και κοινωνικές ομάδες, αρχίζουν να μεταβάλλουν θέση στην καθιερωμένη αντίληψη ότι ήταν προορισμένες από αιτίες όπως, εργασιακής ειρήνης, φυλετικές, κοινωνικής τάξης ή εθνικής προέλευσης, να έχουν λιγότερα από αυτά που δικαιούνται. Διεκδικούν δουλειά, ανάπαυση, καλό σπίτι, διακοπές, πολιτιστικές δραστηριότητες, κοινωνική και νοσοκομειακή πρόνοια, πρόνοια μέχρι τώρα, των ολίγων και των πλουσίων. Με άλλα λόγια διεκδικούν από το Κράτος ασφαλείς δαπάνες.

Αυτά όλα όμως συνεπάγονται υψηλές δημόσιες δαπάνες, όπως απαιτεί η νέα πλέον οικονομία. Στην κρίσιμη αυτή μεταλλαγή, οι χώρες της Δύσης, δέχονται μια χωρίς προηγούμενο πίεση, στα οικονομικά μεγέθη και στους πόρους προκειμένου να δημιουργηθεί το κοινωνικό Κράτος. Στις Σοσιαλιστικές χώρες, η πίεση των ανταγωνιστικών διεκδικήσεων είναι και εκεί ισχυρή, αν και είναι λίγο δύσκολο να υπερασπίσει κανείς την ανισότητα στην κατανάλωση.

Σε αυτήν την εποχή, που η μεταλλαγή των οικονομικών τεχνοδομών κλονίζει την Ευρώπη, η Ελλάδα βρίσκεται στο χάος του εμφυλίου. Οι δαπάνες για μη Στρατιωτικούς σκοπούς, όπως υγεία, στέγαση, δημόσιες συγκοινωνίες, παιδεία,

εργασία, χαμηλότερους φόρους, που θα οδηγούσαν σε παραγωγικές επενδύσεις, άρα καλύτερη ζωή παραμερίστηκαν. Οι Στρατιωτικοί προϋπολογισμοί καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των δημοσίων δαπανών. Η οικονομική βοήθεια που παρέχεται στην Ελλάδα απορροφάται από αυτούς, σε ποσοστό περίπου 75%. Οι κοινωνικές ομάδες στην Ελλάδα, είναι ανίσχυρες να διεκδικήσουν ή να δεχτούν τη μεγάλη αλλαγή του Κράτους Πρόνοιας και να έχουν, τα αυτονόητα προνόμια των άλλων Ευρωπαϊκών λαών. Στις καταστρεπτικές συνέπειες του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, έρχονται να προστεθούν και αυτές του εμφυλίου (Κοντογιάννης, 1991, σελ. 18).

Μετά την επίσημη λήξη του εμφυλίου οι νικητές μέσα από ένα νομικό πλαίσιο θεσμικού περιεχομένου, εστράφησαν στο κυνήγι των ηττημένων αντιπάλων. Αυτό είχε σαν συνέπεια αφενός την αποσύνθεση των κοινωνικών δομών και αφετέρου την καθυστέρηση δημιουργίας αναπτυξιακών παραγωγικών επενδύσεων. Τέλος η συνεχιζόμενη αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, για την αντιμετώπιση του Βόρειου κινδύνου οδηγούσε τη χώρα στην έλλειψη πολιτικής και οικονομικής ευλυγισίας. Αυτά τα λίγα προσωρινά και όσον αφορά την μη εδραίωση στην Ελλάδα την εποχή εκείνη του κράτους πρόνοιας. Αλλά θα επανέλθουμε πιο εκτενώς στα σχετικά κεφάλαια. Στον αντίποδα τώρα, ο Δυτικός Καπιταλισμός, έγκαιρα διέγινωσε ότι μπροστά σε μια διευθυνόμενη σοσιαλιστική οικονομία με προγραμματισμένα παραγωγικά πλάνα και με ελεγχόμενες δαπάνες, θα έπρεπε τουλάχιστον να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν καθολική απασχόληση με σταθερές τιμές. Αυτό όμως το μοντέλο κανένα ανταγωνιστικό φιλελεύθερο οικονομικό περιβάλλον, μπορεί να το εγγυηθεί παρά μόνο το ίδιο το Κράτος. Εξάλλου είχαν πρόσφατα ένα καθαρό μοναδικό επίτευγμα τέτοιου μοντέλου που είχε πετύχει σε μη σοσιαλιστική χώρα, στη Χιτλερική Γερμανία. Το 1933 ο Χίτλερ δανειζόταν χρήματα και τα επένδυε απλόχερα για Δημόσια έργα. Παράλληλα, ο έλεγχος των συναλλαγματικών αποθεμάτων και της κυκλοφορίας του συναλλάγματος. Στο τέλος του 1935 η ανεργία στη Γερμανία κατήλθε σε μηδενική βάση. Στο τέλος δε του 1936, με τιμές σταθερές και με πλήρη δημοσιονομικό έλεγχο, επιτεύχθηκε η πλήρης απασχόληση.

Παράλληλα δε η έκδοση παραγωγικού χαρτονομίσματος, έδωσε τη δυναμική ώθηση στη χιτλερική παραγωγική μηχανή. Τι ήταν αυτό το παραγωγικό χαρτονόμισμα; Ως γνωστόν, η έκδοση χαρτονομίσματος από τις εκδοτικές τράπεζες, όσον αφορά το ύψος κυκλοφορίας του, καθορίζεται από τα συναλλαγματικά αποθέματα αυτής, και επί της βάσης της ρήτρας του χρυσού κανόνα και αυτό μέχρι τη διάσκεψη του Μπρέντετ Γουόξ οπότε και άλλαξε. Οι Χιτλερικοί αντίθετα με την παγία αυτή τακτική της καλύψεως του εκδοτικού χαρτονομίσματος, με τη ρήτρα χρυσού κανόνα, προέβαιναν στην έκδοση χαρτονομίσματος και πέραν των συναλλαγματικών αποθεμάτων τους. Το επιπλέον αυτό χαρτονόμισμα, κάλυπτε παραγωγικές επενδύσεις και αποσυρόταν σταδιακά από τα κέρδη της επένδυσης.

Δηλαδή δια της έκδοσης του παραγωγικού χαρτονομίσματος, η τεχνική που ακολουθείται είναι η εξής:

Εκδίδεται όγκος χαρτονομίσματος, αυστηρά καθορισμένος πέραν των καλύψεων των συναλλαγματικών αποθεμάτων. Ο όγκος αυτός του χαρτονομίσματος, διατίθεται αυστηρά για μια παραγωγική επένδυση (κατασκευή δρόμων, γεφυρών, εργοστασίων κλπ.) Η αποδοτικότητα της επένδυσης, επιφέρει την απόσυρση αντίστοιχων παραγωγικών χαρτονομισμάτων, μέχρι πλήρους απορρόφησης αυτών. Αυτό όμως προϋποθέτει πλήρη ιεράρχηση των δημοσιονομικών αναγκών, αυστηρό προγραμματισμό, τόσο χρονικό, όσο και στρατηγικό, και τέλος, αυστηρή πειθαρχία στις εντελλόμενες δαπάνες της παραγωγικής επένδυσης.

Οι Ναζί, ως γνωστόν, δεν αγάπησαν τα βιβλία. Χιλιάδες από αυτά τα έριξαν στη φωτιά, σκοτώνοντας νοερά τους επιστημονικούς και ιδεολογικούς αντιπάλους τους. Αυτό όμως που αυτοί πρώτοι είχαν αρχίσει να εφαρμόζουν και να υιοθετούν στον οικονομικό τους σχεδιασμό χωρίς να το γνωρίζουν, δύο οικονομολόγοι, άσημοι μέχρι τότε, ο ΙΡΒΙΝΓΚ ΦΙΣΕΡ και ο ΤΖΩΝ ΜΑΪΪΝΑΡΝΤ ΚΕΪΝΣ το είχαν επιστημονικά οριοθετήσει. Αυτοί έστρωσαν το δρόμο της σωτηρίας του καπιταλισμού, προωθώντας ένα περισσότερο πολύπλοκο και επινοητικό βήμα στην οικονομική πολιτική, που εφαρμόζαν τα Δυτικά κράτη μέχρι τότε, όπως: το τι έπρεπε να κάνουν οι κυβερνήσεις,

δημιουργώντας όχι μόνο το χρήμα, αλλά και να προωθήσουν τη χρησιμοποίησή του. Αυτοί με τις ιδέες τους συνέβαλαν στο να σωθεί το γόητρο του καπιταλισμού. Όπως η ιδέα του Σοσιαλισμού, δεν προήλθε από τις μάζες, έτσι και αυτοί που έσωσαν τον καπιταλισμό, δεν ήταν οι τραπεζίτες, οι επιχειρηματίες, οι βιομήχανοι και οι χρηματιστές. Ήταν αυτοί οι δύο. Το τραγικό όμως είναι ότι αυτοί θεωρήθηκαν ιδιαίτερα επικίνδυνοι, από την τάξη που διέσωσαν.

Η Κεϋνσιανή Επανάσταση, ΙΡΒΙΝΓΚ ΦΙΣΕΡ και ΤΖΩΝ

ΜΑΙΪΝΑΡΝΤ ΚΕΪΝΣ –

Η Μεταστροφή προς τη Μεικτή Οικονομία

Οι μάζες ως γνωστόν δε βγάζουν ούτε ιδέες ούτε δημιουργούν επαναστάσεις. Αυτές δημιουργούνται από τους διανοούμενους. Ο ΚΕΪΝΣ, Βρετανός οικονομολόγος, έγινε διάσημος μετά την έκδοση του βιβλίου του με τον τίτλο: «Η γενική θεωρία για την απασχόληση, τον τόπο, το χρήμα» (Σπουδές περιοδικό, 1998). Ο ΚΕΪΝΣ παρέλειψε τα κόμματα. Όπως η Βίβλος και το Κεφάλαιο και η γενική θεωρία, είναι ένα αόριστο βιβλίο και που πρέπει να το παραδεχτούμε, ότι η αοριστία αυτή, βοήθησε στην προσέλκυση οπαδών. Το βασικό συμπέρασμα του ΚΕΪΝΣ μπορεί να παρουσιαστεί με ένα απλό και άμεσο συλλογισμό. Πριν από αυτόν πίστευαν ότι το καπιταλιστικό σύστημα και κατ'επέκταση οποιοδήποτε φιλελεύθερο σύστημα, ισορροπεί όταν υπάρχει καθολική απασχόληση. Από καθαρά θεωρητική σκοπιά αυτός απέδειξε, ότι μια οικονομία μπορεί να ισορροπεί και με συνεχιζόμενη υψηλή ανεργία. Η φυσική ροπή και πορεία αυτής της έννοιας είναι αυτό, που οι ύστερον οικονομολόγοι, ονόμασαν τελικά, ισορροπία της υποαπασχόλησης. Αυτό όμως δεν μπορούσε να διαρκέσει πολύ καιρό και αυτό γιατί, υφίστατο μια αντιδραστική ακαμψία. Από τα πράγματα η Κεϋνσιανή θεωρία ήταν ασύμμετρη. Είχε επιτυχία ενάντια στην ανεργία και στην ύφεση, αλλά όχι στην αντίθετη κατεύθυνση τον πληθωρισμό. Ο πληθωρισμός θεραπεύεται αν υπάρχει αρκετή ανεργία. Ο ΚΕΪΝΣ δεν μπορούσε να δεχτεί αυτήν την αρχή, ούτε να συμφωνήσει σε αυτή τη θεραπεία. Κοντολογίς, η θεωρία του μπορεί να συνοψιστεί στις εξής αρχές:

- A) Σταθεροποίηση των τιμών, έστω και με οδυνηρό έλεγχο, ώστε να αποφευχθεί η σπειροειδής αύξηση τιμών και ημερομισθίων.
- B) Παρεμβατική πολιτική εκ μέρους του κράτους ώστε να υπάρχει νομισματική ισορροπία.

Γ) Η δανειακή πολιτική του κράτους πρέπει να εφαρμόζεται όταν τα αποτελέσματα του δανεισμού είναι κοινωνικώς επιθυμητά, και τέλος

Δ) Ο δανεισμός είναι αναγκαίος ακόμα και αν αυτός έχει υπερβεί το επιθυμητό όριο του ΑΕΠ.

Η κυβέρνηση πρέπει να δανείζεται και να επενδύει παραγωγικά, τότε όλες οι αποταμιεύσεις θα αντισταθμίζονται με επενδύσεις, σε ένα υψηλό και όχι χαμηλό επίπεδο, παραγωγής και απασχόλησης. Οι αρχές αυτές μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου άρχισαν να υλοποιούνται με τη μορφή της παρεμβατικότητας, στην οικονομική ζωή των Δυτικών χωρών. Η παρεμβατικότητα αυτή χαρακτηρίστηκε από μια ξέφρενη κρατική παρέμβαση, είτε με τη μορφή της μεικτής οικονομίας, είτε με την αμιγώς δημοσιοποιημένη οικονομία. Η εποχή του ΚΕΨΝΣ είχε αρχίσει. Ήταν καλή για μεγάλο χρονικό διάστημα, όχι όμως για πάντα. Οι φιλελεύθεροι συμάχησαν με τον ΚΕΨΝΣ εναντίον του Μαρξ και έγιναν όλοι κρατικιστές. Μετά τον ΚΕΨΝΣ, ο κρατικισμός γίνεται επιστημονικά θεμελιωμένος (Galbraith, Η Εποχή της Αβεβαιότητας, 1980, σελ. 243). Από δω και πέρα, κάθε κρατική παρέμβαση θα περιβάλλεται από μια ευνοϊκή αποδοχή και προφανή επιστημονική λογική. Σίγουρα η θεωρία αυτού, δεν ήταν η θεωρία που σκόπευε στην αχαλίνωτη δημόσια δαπάνη και την ξέφρενη κρατική παρέμβαση. Όπως το να χρηματοδοτούν οι κυβερνήσεις τοπικούς πολέμους, ένα πλουσιοπάροχο κοινωνικό κράτος, τις συντεχνιακές διεκδικήσεις των συνδικάτων, με ανεπίστροφες δαπάνες και διαρκή ελλείμματα του δημόσιου προϋπολογισμού. Αυτές οι πολιτικές τροφοδότησαν τον πληθωρισμό τον οποίο διαδέχτηκε μετά την πετρελαϊκή κρίση, ο στασιμοπληθωρισμός, υποκινώντας την μονεταριστική αντίδραση. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όταν το πρόβλημα ήταν ο πληθωρισμός, αυτή συνιστούσε πολιτικές αυστηρά σταθεροποιητικές. Όταν το πρόβλημα ήταν η ανεργία, υποστήριζε την αναγκαιότητα επεκτατικών πολιτικών. Αυτές οι θέσεις δυστυχώς, δεν είχαν γίνει κατανοητές από τους δυτικούς οικονομολόγους, με αποτέλεσμα τις αχαλίνωτες διακυμάνσεις πληθωρισμού-ανεργίας.

Το 1944 αντιπρόσωποι 44 χωρών στο Μπράντον Γουότς, υπό την άμεση καθοδήγηση των ΗΠΑ συγκεντρώθηκαν για να αντικαταστήσουν τον χρυσό και

τη σύνδεση ισοτιμίας χρυσού και εγχωρίων νομισμάτων. Αποτέλεσμα ήταν η ίδρυση του Δ.Ν.Τ. και η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης. Το σπουδαιότερο δε, η εδραίωση της οικονομικής ηγεμονίας των ΗΠΑ, μια που αυτή εγγυάτο για την μετατρεψιμότητα των νομισμάτων των χωρών της Δύσης καταργώντας τον χρυσό κανόνα του ΚΕΪΝΣ)(THE POCKET ECONOMIST,1986).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Η Σύγχρονη Εποχή –

Οι Αλλαγές στον Ελλαδικό Χώρο από τη Μεικτή Οικονομία στο Νεοφιλελευθερισμό και στην Παγκοσμιοποίηση

Είδαμε στο τελευταίο κεφάλαιο πως η θεωρία του ΚΕΪΝΣ είχε γίνει αποδεκτή από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Δυστυχώς όμως η συνεχής βιομηχανική παραγωγή, το μεταβιομηχανικό κράτος και οι υψηλές υπηρεσίες που το κράτος παρείχε στους πολίτες του, είχαν αρχίσει να κλονίζονται. Το αόρατο χέρι της θεωρίας του Σμιθ είχε αρχίσει να γίνεται αποδεκτό από τις βιομηχανικές χώρες και το σύστημα της αγοράς να κάνει δειλά την εμφάνισή του. Εδώ πρέπει να πούμε ότι το σύστημα της αγοράς απαιτεί σαφώς παγιωμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας και δικαστήρια που θα το επιβάλλουν. Συχνά όμως αυτά απουσιάζουν από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Το σύστημα της αγοράς, απαιτεί ανταγωνισμό και άριστες πληροφορίες. Όμως ο ανταγωνισμός είναι περιορισμένος και οι πληροφορίες απέχουν πολύ, όχι μόνο να είναι άριστες, αλλά απλώς επαρκείς και καλές. Δεν μπορούν δε να δημιουργηθούν λειτουργικές ανταγωνιστικές αγορές σε μια νύχτα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Στις βιομηχανικές χώρες το σύστημα της αλληλουχίας λειτουργεί άριστα. Στις αναπτυσσόμενες όχι, και αυτό γιατί; Αν οι μεταρρυθμίσεις σε έναν τομέα δεν συνοδεύονται από μεταρρυθμίσεις σε άλλους τομείς, στην πραγματικότητα μπορούν να επιδεινώσουν την κατάσταση. Η οικονομική θεωρία και η ιστορική πραγματικότητα έχουν δείξει πόσο καταστροφική μπορεί να είναι η περιφρόνηση στο σύστημα της αλληλουχίας των αλλαγών (Κυρίτση-

Πολυμερίδη, 1980, σελ. 60).

Τα λάθη που έγιναν στον Ελλαδικό χώρο, στην κρατικοποίηση των επιχειρήσεων κατ' αρχάς, στην αποκρατικοποίηση έπειτα και την ιδιωτικοποίηση αυτών, όσο και στην απελευθέρωση μετά της κεφαλαιαγοράς, αντιπροσωπεύουν λάθη μεγάλης κλίμακας στον τομέα της αλληλουχίας. Αυτά

καμία ελληνική κυβέρνηση δεν μπόρεσε να τα κατανοήσει και να κάνει τις κατάλληλες επιλογές της. Π.χ. ας πάρουμε την ύπαρξη του πραγματικού εισοδήματος των Ελλήνων. Εδώ ποτέ δεν έγινε πιστευτό ότι η κατανόηση των επιλογών, απαιτεί κατανόηση των αιτιών και του αιτιατού. Έτσι στη φύση της φτώχειας και της ανέχειας, το πραγματικό εισόδημα για το 1/3 των Ελλήνων βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας της Ε.Ε. και με μεγάλο έλλειμμα κοινωνικής προστασίας. Οι συμπατριώτες μας αυτοί είναι παγιδευμένοι σε μια σειρά από φαύλους κύκλους. Η έλλειψη βασικών ειδών στη διαμόρφωση ποιοτικής ζωής οδηγεί σε κακές καταστάσεις. Η έλλειψη καλής διατροφής οδηγεί σε κακή κατάσταση υγείας. Ο περιορισμός απασχόλησης στην αγορά εργασίας περιορίζει δραστικά τις δυνατότητές τους να εξασφαλίσουν πόρους, επιδεινώνοντας ακόμα περισσότερο τα πράγματα^(Ελευθεροτυπία, 23/1/02). Μετά βίας επιβιώνουν, τα παιδιά δεν μπορούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους και έτσι είναι καταδικασμένα σε μια ζωή γεμάτη φτώχεια. Οι φτωχοί δεν είναι τεμπέληδες, συχνά δουλεύουν σκληρότερα, περισσότερες ώρες από εκείνους που βρίσκονται σε πολύ καλύτερη οικονομική κατάσταση. Τέλος μια τελείως διεφθαρμένη Δημόσια Διοίκηση που αναπαράγει το φαινόμενο της ρεμούλας και το μπακτσίσι, προωθεί την κοινωνική αμφισβήτηση σε όλους τους τομείς: Υγείας, Παιδείας, Απασχόλησης, Επενδύσεων και προοπτικών. Γινόμαστε λοιπόν μάρτυρες πως ένα κράτος που αδιαφορεί για την κοινωνική αλληλουχία των προβλημάτων, αποστρέφεται το πρόσωπό του από μια μεγάλη μερίδα συμπατριωτών μας Ελλήνων. Ποτέ καμιά κυβέρνηση τόσο από τη λήξη του εμφυλίου, όσο και από τη μεταπολίτευση το 1974 δεν προώθησε πολιτική της πλήρους απασχόλησης (full employment). Γενικά όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες μεταξύ των ετών 1950-1980, όταν υφίστατο το κοινωνικό κράτος είχαν πλήρη απασχόληση, πλην Ελλάδος. Από τότε και μετά μόνο η Ελβετία και η Αυστρία μπορούν να αξιώνουν τέτοιο έπαινο^(The World Economy, 1986).

Ας δούμε όμως τα πιο επίκαιρα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και πως διαχρονικά έχουν συσσωρευτεί αυτά^(Φωτόπουλος, 1992, σελ.55).

Η Αρχή της Αλλαγής

Η αλήθεια όμως είναι, και αυτό μπορούμε να το επισημάνουμε ότι, ο κόσμος του Σμιθ έχει υποστεί με την πάροδο του χρόνου βαριά χτυπήματα. Αυτά πιθανόν να τα προκάλεσαν ιδέες, όπως της Ιστορικής Σχολής ή του κρατικού σοσιαλισμού ή η επαναστατική επέλαση του Μαρξ-Ένγκελς ή σύμφωνα με τον Κένυς, το μεγαλύτερο μέρος έγινε από τις περιστάσεις.

Τέτοιες περιστάσεις, που ανέδειξαν τα μειονεκτήματα του οικονομικού φιλελευθερισμού από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν:

- 1) Η αύξηση στα βιομηχανικά κέντρα μιας νέας πολυπληθούς και φτωχής τάξης, των εργατών με κατάχρηση των ωρών εργασίας σε βάρος των εργατών από τους εργοδότες.
- 2) Οι φρικιαστικές περιγραφές που μεταδίδονταν σα χιονοστιβάδα από το μαρτύριο στο οποίο υποβάλλονταν, κατά τη βιομηχανική εργασία, ειδικότερα στην Αγγλία, οι γυναίκες και οι ανήλικοι.
- 3) Οι συνεχιζόμενες οικονομικές κρίσεις. Ο λαός δεν μπορούσε να εξηγήσει την καταστροφή του εθνικού πλούτου που επέφεραν οι οικονομικές κρίσεις, τη δυστυχία των εργαζομένων συνέπεια της ανεργίας, και τέλος, την πλήρη έλλειψη κοινωνικής δικαιοσύνης (Γκαρωντή, Η Μεγάλη Καμπή του Σοσιαλισμού, 1999, σελ. 275).

Τα σκιερά σημεία του οικονομικού φιλελευθερισμού τα ανέδειξε πρώτος το 1837 ο Sismondí, εκ των κυριοτέρων εκπροσώπων της Ιστορικής Σχολής, με το βιβλίο του Nouveaux Principes de l'economic Politique.

Η επίδραση αυτού επίσης στον Καρλ Μαρξ ήταν σημαντική. Μάλιστα αυτός στο κομμουνιστικό μανιφέστο τον αναφέρει ονομαστικά. Σ' αυτόν οφείλει ο Μαρξ τη θεωρία του περί βαθμιαίας συγκεντρώσεως του πλούτου στα χέρια των ολίγων και με μικρές παραλλαγές τη θεωρία της υπεραξίας.

Αυτά τα σκιερά σημεία που ο Sismondí επεσήμανε ήταν τα εξής:

- 1) Δεν υφίσταται αρμονία μεταξύ του συμφέροντος του ατόμου και της ολότητας.

Η Οικονομική και Κοινωνική Πορεία – Περίοδος 1967-1980

Η περίοδος αυτή για τον Ελλαδικό χώρο και μετά, την πρώτη επταετία 1967-1974 μπορεί από οικονομικής απόψεως να χαρακτηριστεί σαν μια ανατρεπτική περίοδος. Το πραξικόπημα της Κύπρου και οι δραματικές ανακατατάξεις που επακολούθησαν, οδήγησαν στην πτώση της Δικτατορίας και στην ίδρυση ενός Δημοκρατικού Συνταγματικού καθεστώτος που για πρώτη φορά, γνώρισε η Ελλάδα. Το 1974 το Πολιτειακό ζήτημα λύθηκε, με άψογο και δημοκρατικό τρόπο και, η Ελλάδα εισήλθε σε μια ανανεωτική δημοκρατική φάση. Η έναρξη των διαπραγματεύσεων με την ΕΟΚ και η πλήρης ένταξη σ' αυτή σαν ισότιμο μέλος, έδωσε στην Ελλάδα το προνόμιο της ισότητας, στο κλαμπ των πλουσίων χωρών της Ευρώπης και αναβάθμισε, το στρατηγικό ρόλο της, τόσο σε Ευρωπαϊκό, όσο και σε Βαλκανικό πεδίο.

Όσον αφορά την οικονομική πορεία, η πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση του Κων/νου Καραμανλή οδηγήθηκε λόγω και προδιάθεσης στην πρακτική εφαρμογή μιας ιδιαίτερης σοσιαλμανίας και κρατικοποιήσεων. Αυτό ήταν και προβλέψιμο και εφικτό. Η Ελλάδα αφενός ήταν αναπτυσσόμενη χώρα. Την ίδια οικονομική πολιτική της επεμβατικής κρατικής πολιτικής αφετέρου είχαν ακολουθήσει και όλες σχεδόν οι ευρωπαϊκές χώρες, που είχαν υιοθετήσει την ΚΕΨΝΣΙΑΝΗ θεωρία και πρακτική.

Εκείνο όμως που διέφυγε από τους οικονομικούς ελληνικούς παράγοντες της εποχής εκείνης ήταν η έλλειψη προγραμματισμού της αλληλουχίας, όπως αυτός έχει αναπτυχθεί παραπάνω. Οι κρατικοποιήσεις έγιναν κυριολεκτικά με συνοπτικές διαδικασίες και χωρίς τόσο στρατηγικό, όσο και χρονικό προγραμματισμό. Άλλες έγιναν λόγω προσωπικών αντιπαραθέσεων και άλλες, γιατί η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Συντονισμού της εποχής εκείνης έκρινε σκόπιμο. Έτσι οι τραπεζικές επιχειρήσεις του Στρατή Ανδρεάδη με το πρόσχημα μιας επουσιώδους τραπεζικής παράβασης κρατικοποιήθηκαν. Στον κρατικό τομέα πέρασαν η Εμπορική τράπεζα, η Αττικής, η Πειραιώς, η Ιονική

Λαϊκή, η Επενδύσεων και οι θυγατρικές επιχειρήσεις, Ναυπηγεία Ελευσίνας, Λιπάσματα Καρβάλης κλπ. Οι Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι είχαν κρατικοποιηθεί από την δικτατορική κυβέρνηση του κ. Ανδριτσόπουλου. Ο Νιάρχος προλαμβάνοντας την κρατικοποίηση των Διυλιστηρίων Ελευσίνας, παραχωρεί αυτά αντί ποσού 12.000 δολαρίων. Ο Ωνάσης αποχωρεί από την Ολυμπιακή με μελλοντικό διακανονισμό των φόρων, που πρέπει να καταβάλλει μετά την ολική αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας. Η ESSO PAPPAS αποχωρεί και ιδρύεται η κρατική ΕΚΟ. Οι αστικές συγκοινωνίες Αθηνών και Θεσσαλονίκης κρατικοποιούνται. Το 95% της ελληνικής οικονομίας πλέον ετέθη υπό κρατικό έλεγχο (Κοντογιάννης, Οργανωτική και Επίκαιρα Προβλήματα, 1991, σελ. 64).

Αυτό είχε κατ' αρχάς ευεργετικά αποτελέσματα στον τομέα της απασχόλησης και στη μείωση της ανεργίας. Χιλιάδες άνεργοι απορροφήθηκαν από τον κρατικό τομέα για την εξυπηρέτηση καθαρά του κομματικού κατεστημένου και όχι χάρη των αναγκών των επιχειρήσεων. Επί πλέον οι χαλαροί δεσμοί που υπήρχαν με την Ε.Ε. επέτρεψαν αυτήν την πολιτική. Π.χ. μετά την κρατικοποίηση της Ο.Α. και με πραγματικό πλεόνασμα στο ταμείο της τάξεως των 350.000.000 δρχ., ένα χρόνο μετά, με Υπουργό Μεταφορών τον Γ.Βογιατζή, το μεν έλλειμμα έφτασε τα 250.000.000 δρχ. οι δε εργαζόμενοι που προσελήφθησαν από την ιδιαίτερα πατρίδα του Υπουργού, υπερέβησαν το σύνολο των υπηρετούντων.

Βλέπουμε λοιπόν με χαρακτηριστικό τρόπο πως, ο προγραμματισμός της αλληλουχίας απέτυχε να λειτουργήσει και αυτό, το πλήρωσε μακροπρόθεσμα η ελληνική οικονομία. Από τα στοιχεία της εποχής εκείνης παρατηρούμε ότι η αναπτυξιακή πορεία βάδιζε ετήσια με ρυθμό της τάξεως του 6%-7% ετήσια, ποσοστό αρκετά υψηλό και μεγαλύτερο από το μέσο όρο των κρατών της Ε.Ε. Εκείνο όμως που δε λαμβάνεται υπόψη την εποχή εκείνη είναι ότι, το ποσοστό αυτό ήταν υψηλό χάρη των σημαντικών εισροών από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία που αυτές υλοποιούνται μέσω των Δημοσίων επενδύσεων. Καμιά ιδιωτική επένδυση σοβαρής μορφής δεν έγινε την εποχή εκείνη. Τα προγράμματα των δημοσίων επενδύσεων περιλαμβάνουν έργα υποδομών, όπως οδοποιίας, λιμενικά έργα, έργα ηλεκτροφωτισμού, επικοινωνιών. Αντίθετα μεγάλες

βιομηχανικές μονάδες όπως η Χαλυβουργική, τα Τσιμέντα και άλλες δεν προβαίνουν σε καμιά υψηλή επένδυση. Οι Υψικάμινοι της Χαλυβουργικής που δόθηκαν σαν πολεμικές επανορθώσεις σε αυτήν, έπαψαν την επενδυτική δραστηριότητά τους. Και ενώ όλοι πίστευαν ότι όλα βαίνουν καλώς ξεσπά η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Η πρώτη κατά το 1969-1970 ήταν μικρής έντασης και οι κραδασμοί της είχαν απορροφηθεί. Και τότε ήρθαν τα πάνω κάτω. Ο πληθωρισμός τινάχτηκε προς τα πάνω δημιουργώντας ένα στατικοπληθωρισμό. Και ενώ οι Ευρωπαϊκές χώρες προσπάθησαν και πέτυχαν να συγκρατήσουν αυτόν αυξάνοντας την παραγωγικότητά τους, η Ελλάδα έμεινε πίσω. Ο ΟΟΣΑ είχε προβλέψει ότι μια από τις βασικές αιτίες του μόνιμου πληθωρισμού είναι η αύξηση των μισθών που ξεπερνά την αύξηση της παραγωγικότητας. Οι μισθοί όμως στην Ελλάδα καθηλωμένοι, έδιναν το δικαίωμα στους μισθωτούς να ζητούν πραγματικές αυξήσεις χωρίς όμως αυτοί να αντιλαμβάνονται και την υποχρέωσή τους για αύξηση της παραγωγικότητας. Η άλλη παράμετρος ήταν, η άρνηση των εργοδοτών να ελαττώσουν τα περιθώρια κέρδους σε περίπτωση αύξησης των μισθών. Και τέλος η δυναμική που έπρεπε να αναπτύξει η κυβέρνηση και δεν ανέπτυξε στην νομισματική και οικονομική της πολιτική για να ανακάμψει από την αρχική οικονομική ύφεση (Κυρίτση-Πολυμερίδη, 1980, σελ.94).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η Νίκη του Καπιταλισμού –

Η Παγκοσμιοποίηση και τα Επακόλουθά της

Το 1980 συνέβησαν δύο καταλυτικά γεγονότα, στον μεν ελλαδικό χώρο η νίκη των Σοσιαλιστών που ανέδειξε σαν πρώτο κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου και το άνοιγμα της Περεστρόικα από τον Γκορμπατσόφ, που οδήγησε στην πτώση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού και στη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Προηγουμένως με την παραίτηση του Κ.Καραμανλή από την αρχηγία της Ν.Δ. και την προώθηση αυτού στην Προεδρία της Δημοκρατίας έκλεισε ο κύκλος της μεταδικτατορικής μεταπολίτευσης.

Η Σοσιαλιστική Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για την πρώτη περίοδο ακολούθησε μια επιθετική πολιτική στον ευρωπαϊκό χώρο και στην Ε.Ε. και μια μεταλλαγή στην εξωτερική πολιτική, με κέντρο μια τάση συμμετοχής με τον αδέσμευτο χώρο των κρατών εκείνων, που είχαν έντονα αντιαμερικανικά αισθήματα και τάσσονται με τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Στον οικονομικό τομέα ακολούθησε η προηγούμενη γραμμή Καραμανλή με πιο έντονα ανοίγματα κρατικοποιήσεων και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, με καθαρά κρατικοποιημένο προσανατολισμό με κοινή ονομασία ΔΕΚΟ. Όλοι είχαμε γίνει μάρτυρες της ΠΡΟ.ΜΕ.Τ. επιχείρησης εισαγωγής καφέ και ξυλείας ως και άλλων επιχειρήσεως εντάσεως κεφαλαίου. Περισσότερο να ειπωθεί ότι αυτές αφού εξάντλησαν το μετοχικό κεφάλαιό τους και τις συνεχείς χρηματοδοτήσεις εκ μέρους των κρατικών τραπεζών, οδηγήθηκαν στο κλείσιμο και πέρασαν στον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων. Δεν πρέπει όμως να μας διαφεύγει ότι η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται σαν μια εποχή κοινωνικής ανασυγκρότησης, πιο δίκαιης κατανομής του εθνικού εισοδήματος στους εργαζόμενους και ειδικότερα, στους χαμηλόμισθους όπως και της Ίδρυσης του Εθνικού Συστήματος Υγείας που κλήθηκε να καλύψει το μεγάλο κενό στον τομέα της

Υγείας. Η κρατικοποιημένη οικονομία έδινε τη δυνατότητα των χρηματοδοτήσεων στους τομείς αυτούς, δεν έδινε όμως τη δυνατότητα της άντλησης νέων πόρων από την πρωτογενή πηγή του κρατικού κουρβανά. Η χρηματοδότηση αναγκαστικά εστράφη τόσο προς τον εσωτερικό, όσο και προς τον εξωτερικό δανεισμό. Το Δημόσιο χρέος το 1981 ανέρχεται στα 27,4% του ΑΕΠ και σε σταθερές τιμές 11,9 τρις δρχ. και το απόλυτο μέγεθος των δαπανών εξυπηρέτησης από 82,7 δις. δρχ. ανήλθε στα 3.661,3 δις. Το 1991 δηλαδή αυξήθηκε κατά 44 φορές (Κυρίτση-Πολυμεριδί, 1980, σελ.31 και επόμε.).

Μέσα στα πλαίσια της Διεθνοποίησης του κεφαλαίου της ανισότιμης θέσης της χώρας μας η Ελλάδα εκ των πραγμάτων οδηγήθηκε στην εξωτερική υπερχρέωσή της.

Εδώ επίσης κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας παρατηρήθηκε μείωση των άμεσων επενδύσεων και μια αυξητική τάση εισαγωγής ξένου κεφαλαίου με τη μορφή δανειακών κεφαλαίων. Έτσι ο εξωτερικός δανεισμός το 1960 κάλυπτε το 20% της καθαρής κίνησης κεφαλαίων, το 1985 το 70% και το 1990 το 75%. Σήμερα το εξωτερικό χρέος έχει μειωθεί από 135% που ήταν πριν δύο χρόνια και πριν από την ένταξη στη Νομισματική Ένωση στο 115% του ΑΕΠ. Στη δεκαετία 1981-1990 πληρώθηκαν συνολικά τοκοχρεολύσια 30.765,9 εκατ. δολάρια. Και το 1992-1995 15.485 εκατ. δολάρια. Εκτός των άλλων παράγοντες που ώθησαν προς τα πάνω τον εξωτερικό δανεισμό ήταν (Ελευθεροτυπία 17/5/95): Η πρόωγη απελευθέρωση κεφαλαίων το 1990-1991, ενώ υπήρχε δυνατότητα διατήρησης ελέγχου αυτών μέχρι το 1994. Η διαφυγή μεγάλων χρηματικών ποσών των Ελλήνων προς το εξωτερικό υπολογίζεται ότι οι καταθέσεις αυτών ανέρχονται στα 45 δις. δολάρια. Η κάλυψη των υψηλών στρατιωτικών δαπανών που είναι αναγκασμένη η χώρα να εξυπηρετεί. Επίσης η κατάπτωση των εγγυήσεων που το Δημόσιο καλύπτει συνεπεία του δανεισμού των ΔΕΚΟ από τις εγχώριες και ξένες τράπεζες και που αυτές αδυνατούν να πληρώσουν. Π.χ. η Ολυμπιακή Αεροπορία με χρέος 600 δις, τρεις φορές το Δημόσιο αναγκάστηκε να εξοφλήσει το χρέος της κρατώντας αυτή σε δημοσιοποιημένη εταιρεία. Νομοτελειακά κατά το 1990 υπάρχει ακρίβεια, ο πληθωρισμός ξεπερνά το 20% προκαλώντας πτώση των πραγματικών

αποδοχών με αποτέλεσμα τον περιορισμό της λαϊκής κατανάλωσης, δυσκαμψία στην παραγωγή, παράταση της στασιμότητας και επέκταση της οικονομικής κρίσης(Φωτόπουλος,1998,σελ.39 και επόμ.)·

Εδώ όμως στη νέα μορφή της παγκοσμιοποίησης, το επιχείρημα των σοσιοφιλελεύθερων, μια νέα μορφή της αριστεράς κουλτούρας που έχουμε ήδη αναφερθεί, είναι ότι οι επιχειρήσεις που ιδιωτικοποιούνται και κατά συνέπεια και η δυναμική της αγοράς, μπορεί και το κράτος να προβεί ρυθμιστικά χάριν του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος, π.χ. το κράτος στη Βρετανία εφάρμοσε διάφορους ρυθμιστικούς μηχανισμούς με την αυστηρή οργάνωση που διέπει το κράτος αυτό. Εντούτοις οι μηχανισμοί παρόλη την οργάνωση κατέρρευσαν αφού δεν κατόρθωσε να περιορίσει τα συμφέροντα των μετόχων σε βάρος των καταναλωτών και εργαζομένων(Φωτόπουλος,1992,σελ.74 και επόμ.)·

Και ενώ οι νεοσοσιαλιστές επιθυμούσαν μια πιο δίκαιη κατανομή του εθνικού εισοδήματος στην Ε.Ε. είχε επιτευχθεί μια άτυπη συμφωνία μεταξύ νεοφιλελεύθερων και σοσιαλδημοκρατών, όσον αφορά το νέο ρόλο του κράτους στην διεθνοποιημένη οικονομία. Βέβαια στον ελλαδικό χώρο εμφανίστηκε και η μορφή των κοινωνικοποιημένων επιχειρήσεων με γνώμονα τη λήψη αποφάσεων στον ευρύτερο ελληνικό Δημόσιο τομέα. Η μορφή αυτή με τον τίτλο ΑΣΚΕ «Αντιπροσωπευτική Συνέλευση Κοινωνικού Ελέγχου» έχει γνωμοδοτικό πλαίσιο, π.χ. προτείνει κάποια τιμολογιακή πολιτική, η Διοίκηση μια άλλη, και τέλος διαμορφώνεται μια Τρίτη ανάλογα με την πολιτική της κυβέρνησης. Τέτοια ΑΣΚΕ λειτούργησε στη ΔΕΗ, ΟΤΕ κλπ. και περιπτώ να τονιστεί ότι η ανεπάρκεια των στελεχών οδήγησε στην αυτοκατάργησή τους. Επρόκειτο για μία μορφή αυτοδιαχείρισης επιχειρήσεων, που πρώτα αυτό το μοντέλο είχε δοκιμαστεί στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία, με πραγματικά επιτεύγματα. Δυστυχώς όπως όλα τα εισαγόμενα πράγματα οι Έλληνες κυβερνήτες το ευτελίζουν. Αυτό έγινε και τώρα.

Νεότερα Περίοδος 1991-2004

Η Ν.Δ. ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας το 1990. Την επομένη εγκαινίασε πρώτη τις ιδιωτικοποιήσεις με την πιο σκληρή μορφή. Η παγκοσμιοποίηση χτύπησε την πόρτα της Ελλάδας με πρωθυπουργό τον Κων.Μητσοτάκη προβαίνει στην πρώτη αποκρατικοποίηση της θυγατρικής εταιρίας της Ολυμπιακής Αεροπορίας, την OLYMPIC CATERING. Αντί πινακίου φακής την πωλεί στην Ολλανδική ABELA και απολύει 900 εργαζόμενους. Νωπή είναι η ανάμνηση αυτής της βίαιης αποκρατικοποίησης και του τηλεοπτικού μηνύματος του πρωθυπουργού ο οποίος έταζε ότι τώρα οι επιβάτες της Ολυμπιακής θα τρώνε αστακό στις πτήσεις αυτής. Βέβαια ούτε αστακό φάγανε ούτε τρώνε. Επί πλέον εγκαινίασε το μεγάλο μπαράζ των ανατιμήσεων και της ακρίβειας που συνεχίζεται ασταμάτητα (Κοντογιάννης, 1992, σελ. 156).

Για το 1991 το μέσο επίπεδο των τιμών κατανάλωσης ήταν 19%. Αυξάνονται τα τιμολόγια Οργανισμών Κοινής Ωφελείας ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΕΛΤΑ κατά 18%, ΟΑ κατά 25%, ΟΑΣ κατά 23%-75%, ΟΣΕ κατά 15%, ΟΤΕ κατά 11,2%-28%, το ρεύμα οικιακής χρήσης κατά 15%. Από τον Απρίλιο του 1991 μέχρι σήμερα τα βασικά είδη διατροφής ξεπερνούν το 110%. Η τιμή του ψωμιού αυξήθηκε από 13,6% σε 45%. Στον τομέα της υγείας 410 φάρμακα αυξήθηκαν μέχρι 60%, επιβλήθηκε πληρωμή 1.000 δρχ. ανά επίσκεψη στα εξωτερικά ιατρεία των Δημόσιων Νοσοκομείων. Στα καύσιμα έγιναν τρεις αλλεπάλληλες ανατιμήσεις, στη Σούπερ 50%, απλή 47,1% και του ντίζελ 134,2%. Η αύξηση των εισιτηρίων αστικών συγκοινωνιών αυξήθηκε μέχρι 200% (Κυρίτση-Πολυμερίδη, 1980, σελ. 38 και επόμε.).

Η τράπεζα της Ελλάδας ανακοινώνει ότι οι μισθοί κατά το 1991 μειώθηκαν κατά 8% στο Δημόσιο και κατά 6% στον ιδιωτικό τομέα. Καταργείται η ΑΤΑ και όλα αυτά στα πλαίσια του τριετούς σταθεροποιητικού προγράμματος.

Ενώ θα πρέπει να τονιστεί ότι η πολιτική της μονόπλευρης λιτότητας είναι όχι μόνο αντιλαϊκή αλλά και αντιαναπτυξιακή. Οι πολιτικές δυνάμεις που κυβερνούν αυτόν τον τόπο προσπαθούν να πείσουν την κοινή γνώμη ότι όλες οι

τάξεις υφίστανται τις ίδιες ολέθριες συνέπειες της κρίσης. Σύμφωνα λοιπόν με τα επίσημα στοιχεία του ICAP^(Πηγή ICAP HELLAS), η βιομηχανία, Α.Ε., τράπεζες και Ε.Π.Ε. αποκόμισαν τεράστια κέρδη. Τα μεικτά κέρδη των προ φόρων ανήλθαν σε 182,4 δις δρχ. το 1981, σε 365,7 δις δρχ. το 1985, σε 746,4 δις δρχ. το 1989, σε 1.455 δις δρχ. το 1991 και σε αριθμό ρεκόρ το 2000 σε 28.545 δις ευρώ.

Στον τραπεζικό τομέα η ALFA BANK το πρώτο εξάμηνο αποκόμισε καθαρά κέρδη 64,8 δις ευρώ. Η Εθνική 128,4 δις ευρώ και στον ίδιο ρυθμό και οι άλλες τράπεζες. Οι πίνακες που ακολουθούν δείχνουν τα κέρδη των θυγατρικών εταιριών των πολυεθνικών εταιριών που εργάζονται στην Ελλάδα και τι κέρδη προσέφεραν στις μητρικές εταιρείες στο εξωτερικό^(Βήμα – εφημερίδα 20/3/04).

Στον τομέα του εμπορίου, 100 επιχειρήσεις - όπως φαίνεται στον πίνακα - σύμφωνα με τα στοιχεία της ICAP HELLAS^(Πηγή ICAP HELLAS) είχαν αύξηση των κερδών τους στα 45,8 δις δρχ. το 1990 για να πετάξουν στα 145 δις δρχ. το 2004, τόσο στην Αττική, όσο και στη Θεσσαλονίκη (όπως αναλυτικά εμφανίζουν οι συνημμένοι πίνακες).

Μια άλλη πληγή που χαρακτηρίζεται από κοινωνικές ανισότητες και αδυναμία αντιμετώπισης του προβλήματος είναι το ασφαλιστικό και κατ'επέκταση και το υγειονομικό.

Το στίγμα που δόθηκε και συνεχίζει να δίνεται προς το λαό από τα κυβερνώντα κόμματα είναι:

- Περιορισμός των κρατικών δαπανών για την υγεία και την κοινωνική πρόνοια
- Μεταφορά των βαρών στα ασφαλιστικά ταμεία και στους ασθενείς
- Συρρίκνωση του δημόσιου τομέα υγείας και ενίσχυση του ιδιωτικού
- Υποβάθμιση της πρωτοβάθμιας φροντίδας
- Η εμπορία φαρμάκων ακολουθεί την πολιτική που υπαγορεύεται από τις εγχώριες και ξένες φαρμακοβιομηχανίες

Όσον αφορά το ασφαλιστικό παρόλο που έχει εξαγγελθεί ότι οι ρυθμίσεις που έχουν γίνει στο παρελθόν έχουν βάθος χρόνου τουλάχιστον δεκαετία, αυτό επανέρχεται και πάλι στο προσκήνιο.

Η Ελλάδα, ως γνωστόν, έχει πρόβλημα υπογεννητικότητας κι αυτό έχει σα συνέπεια τη μείωση εισόδου στην αγορά εργασίας νέων ανθρώπων.

Επίσης μια άλλη παράμετρος που εμποδίζει την είσοδο ανθρώπων στην αγορά εργασίας είναι η μακροχρόνια ανεργία που στη χώρα μας ανέρχεται στο 13% του ενεργού πληθυσμού μια και υπάρχει έλλειψη νέων επενδύσεων. Σαν αποτέλεσμα, η σχέση εργαζομένου προς συνταξιούχου να είναι 1,5/1, ενώ θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον 3/1.

Βλέπουμε μια οικονομική αστάθεια και μια έξαρση της φτώχειας και των ανισοτήτων. Αυτά οφείλονται στη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία που διαπνέει τη διαχείριση της παγκοσμιοποίησης.

Βέβαια είναι δύσκολο να μην αναγνωρίσει κανείς τους νέους καιρούς. Εκείνο όμως που προέχει είναι να αναγνωρίσουμε τα όρια των αγορών, και μετά να χρησιμοποιήσουμε το κράτος σαν μοχλό ανάπτυξης.

Ένα επίσης σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία και δεν μπορεί να σπάσει το κέλυφος της ανεργίας είναι οι κλειστές αγορές προϊόντων και επαγγελμάτων. Είναι ομάδες συμφερόντων που εκμεταλλεύονται την ισχυρή συνοχή τους και την αδικαιολόγητη αδυναμία και ανεπάρκεια της πολιτικής ελίτ που δεν αντιδρά λόγω πολιτικού κόστους και συντηρούν την αδράνεια του status quo.

Αν προσπαθήσουμε να συνδέσουμε την οικονομική πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και των διεθνών άλλων τάσεων, παρατηρούμε ότι οι τρεις βασικοί μοχλοί της παγκοσμιοποίησης ήταν το Δ.Ν.Τ., η παγκόσμια τράπεζα και το Π.Ο.Ε., και εκπροσωπούν τα συμφέροντα και την ιδεολογία της Δυτικής Χρηματοπιστωτικής κοινότητας. Είναι κατά συνέπεια δύσκολο να ελαχιστοποιήσουν οι κάθε κυβερνήσεις μια ανεξάρτητη πολιτική μια και η οικονομία βασίζεται υπό τον διαρκή έλεγχο αυτών. Εκείνο που θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι ότι η κυβέρνηση του Κ.Μητσοτάκη που ανήλθε στην εξουσία το 1990, εφήρμοσε μέσω των ιδιωτικοποιήσεων τον πιο άγριο καπιταλισμό. Αξίζει εκτός των άλλων παραδειγμάτων που αναφερόμαστε να σημειώσουμε και να επισημάνουμε τον επαίσχυντο νόμο 1892/90 «περί ειδικής συνάθροισης των επιχειρήσεων». Έτσι αν μια πιστώτρια τράπεζα υποβάλλει αίτηση στο εφετείο για υπαγωγή της

εταιρίας στο αρθ.46 παρ.Ν.1892/90 περί ειδικής εκκαθάρισης, τότε οι εργαζόμενοι κινδυνεύουν να χάσουν τα πάντα, αφού ο Νόμος προβλέπει ότι οι συμβάσεις εργασίας λύονται αυτόματα χωρίς να απαιτείται καταγγελία ενώ ταυτόχρονα απαγορεύεται η λήψη οποιουδήποτε ασφαλιστικού μέτρου ή η κήρυξη πτώχευσης, κινήσεις που θα λειτουργούσαν υπέρ των εργαζομένων. Αντίθετα το άρθρο λειτουργεί υπέρ των πιστωτριών τραπεζών που αναλαμβάνουν και το ρόλο του εκκαθαριστή.

Αυτό συνέβη πρόσφατα με την Optical Media Production Europe, την πιο σύγχρονη μονάδα παραγωγής ψηφιακών μέσων στην Ευρώπη και στη θυγατρική εταιρία της Intersonic. Έτσι 500 άνθρωποι βρέθηκαν στο δρόμο, ενώ ο νέος ιδιοκτήτης έχει τη δυνατότητα να αγοράσει σε φτηνή τιμή ένα εργοστάσιο χωρίς υποχρεώσεις και «κενός» εργαζομένων^(Ελευθεροτυπία 8/1/05).

Πιο κάτω παραθέτουμε πίνακα κερδών θυγατρικών πολυεθνικών εταιριών στην Αττική και Θεσσαλονίκη που διαφαίνονται τα υπερκέρδη αυτών.

**Οι πρώτες σε κέρδη βιομηχανικές «θυγατέρες» πολυεθνικών στην Ελλάδα
(ποσά σε χιλ.ευρώ)**

ΕΤΑΙΡΙΑ	ΕΔΡΑ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ	ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΗ	±%	ΚΕΡΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ	±%	ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΚΑΘΑΡΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΙΔΙΩΝ (%)
Ηρακλής	Γαλλία	76.802	53,5	116.793	53,6	28.433	31,2
Αθηναϊκή Ζυθοποιία	Ολλανδία	55.221	32,2	72.880	6,1	31.521	37,9
Nestle	Ελβετία	50.826	5,6	79.143	4,3	49.930	191,7
Χάλυψ	Ιταλία	28.438	103,7	37.188	50,6	20.804	38,2
Παπαστράτος	ΗΠΑ	23.822	-4,2	34.862	-14,9	2.670	27,1
BSH	Γερμανία	23.526	114,2	31.659	49,2	7.052	38,2
Colgate Palmolive	ΗΠΑ	20.136	-2,8	31.171	-4,4	19.800	430,3
Ελατς	Αγγλία-Ολλανδία	15.681	57,0	29.114	41,0	12.173	28,7
Bic-Βιολλάξ	Γαλλία	11.750	7,9	14.254	-0,4	10.000	13,4
Unilever	Αγγλία-Ολλανδία	11.489	-4,3	19.287	-26,3	10.620	46,7
Σήμενς Τηλέ	Γερμανία	11.325	98,2	21.201	30,4	9.000	38,3
Βιβεχρόμ	Ολλανδία-Σουηδία	8.948	53,3	13.805	51,5	9.348	41,4
Κnauf	Γερμανία	8.021	9,3	11.969	9,2	7.100	93,4
Misko	Ιταλία	7.366	-16,6	9.391	3,0	3.270	21,8
Αλουμίνιον της Ελλάδος	Καναδάς	7.032	-71,1	17.178	-52,3	6.473	2,6
ΙΜΑΣ	Γερμανία	6.680	30,3	8.833	9,9	1.472	14,8
Johnson & Johnson	ΗΠΑ	6.374	3,0	10.536	0,0	5.000	42,9
Ρέκτι Μπένκιζερ	Γερμανία	6.236	51,2	9.167	25,6	6.239	94,3
Μεταξά	Γαλλία	5.409	-4,5	8.556	-2,6	4.928	38,3
Bayer Crops	Γερμανία	4.694	1.624,00	7.594	2.622,9	0	52,3
Παυλίδου	ΗΠΑ	4.689	21,2	7.021	15,4	1.625	30,6
Κνοπ Bestfoods	Αγγλία-Ολλανδία	4.245	-33,0	6.681	-33,0	4.316	85,2
Landis & Gyr	Ελβετία	4.114	17,7	6.173	26,1	0	25,2
Crown	ΗΠΑ	3.977	-38,5	8.427	-31,6	2.406	4,5
Tasty Foods	ΗΠΑ	3.833	-48,6	6.822	-41,7	18.500	13,4
Air Liquide	Γαλλία	3.283	-11,1	3.549	-10,0	0	9,8
Dow	ΗΠΑ	3.103	-10,6	4.869	-12,2	2.316	23,3
ABB	Ελβετία	2.982	229,19	4.713	126,3	2.982	17,8
Syngenta	Ελβετία	2.875	1.316,3	4.780	932,4	0	47,3
ΕΠΟΜ	Γαλλία	2.578	34,0	3.685	2,6	600	27,5
Μινέρβα	Αγγλία	2.469	391,8	3.399	431,9	0	6,4
Δελφοί-Δίστομο	Καναδάς	2.339	-11,6	3.371	-12,2	1.800	19,0
Τρισύμφ	Γερμανία	2.128	28,3	3.109	17,9	2.049	19,2
Linde	Γερμανία	2.099	12,2	3.100	1,8	0	13,1
Rilken	Γερμανία	2.084	-12,3	3.703	-9,1	1.008	12,2
Hellenic Steel	Ιταλία	1.895	640,2	1.895	640,2	0	16,2
Λάβα	Γαλλία	1.888	-11,1	2.685	-7,4	1.632	16,1
Σενντέρ Ηλεκτρικ	Γαλλία	1.814	52,2	3.592	67,5	1.420	23,9
Sara Lee	ΗΠΑ	1.844	1,8	3.142	44,0	1.744	18,2
Shellgas	ΗΠΑ	1.670	195,1	2.603	257,6	600	19,2
Tupperware	ΗΠΑ	1.670	21,6	2.843	18,7	1.085	33,6
Ecolab	Γερμανία	1.555	75,1	2.583	82,5	0	29,3
Basf Agro	Γερμανία	1.415	24,5	2.130	48,7	0	24,3
Σύρμα	Γερμανία	1.283	1,5	1.351	-3,5	0	23,1
Multy Foam	Βέλγιο	1.278	21,5	1.952	15,8	0	14,0
Mac Μπετόν	Ελβετία	1.209	-28,4	1.938	-27,2	850	16,9

Σημείωση: Λαμβάνονται υπόψη οι αμιγώς βιομηχανικές και εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις οι οποίες ελέγχονται σε ποσοστό άνω του 50% του μετοχικού κεφαλαίου τους από πολυεθνικές, σύμφωνα με σχετικές δηλώσεις τους. Καθαρά κέρδη = Κέρδη προ φόρων

αφαιρουμένων του φόρου εισοδήματος και λοιπών, μη ενσωματωμένων στο λειτουργικό κόστος της χρήσης φόρων. Καθαρή απόδοση ιδίων κεφαλαίων = Καθαρά κέρδη / ΜΟ ιδίων κεφαλαίων της αρχής και του τέλους της χρήσης.

Η πορεία των καθαρών κερδών των πιο κερδοφόρων εμπορικών εταιριών

ΚΑΤΑΤΑΞΗ		ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ 2001 (σε ευρώ)	ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ 2003 (σε ευρώ)	ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)
2003	2001					
1	1	Ιντραλότ	Πληροφορική	46.225.344	68.944.199	49,1
2	4	BP Hellas	Πετρελαιοειδή	27.110.889	62.439.155	130,3
3	2	Γερμανός	Κινητή Τηλεφωνία	42.905.468	54.453.052	26,9
4	3	ΚΑΕ	Διάφορα Προϊόντα	29.660.999	50.059.776	68,8
5	13	Shell Hellas	Πετρελαιοειδή	17.299.242	42.719.932	146,9
6	14	Philip Morris	Εμπόριο Τσιγάρων	16.150.378	40.352.132	149,9
7	7	ΕΚΟ-ΕΛΔΑ	Πετρελαιοειδή	22.112.987	34.009.112	53,8
8	12	Mercedes-Benz	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	17.675.567	31.198.648	76,5
9	134	Ford Motor Ελλάς	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	1.892.493	29.248.322	1.445,5
10	14	Notos Com Συμμετοχών	Ένδυση-υπόδηση	14.861.778	27.774.177	86,9
11	18	Praktiker Hellas	Σούπερ Μάρκετ	14.271.760	27.052.156	89,6
12	8	Σήμενς	Ηλεκτρολογικά υλικά	21.581.244	23.388.765	8,4
13	16	Σκλαβεντίης Ι.&Σ.	Σούπερ Μάρκετ	15.108.748	21.501.977	42,3
14	39	Toyota	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	7.856.595	19.720.665	151,0
15		Γένεσις Φάρμα	Φάρμακα-καλλυντικά	2.646.885	18.595.711	602,6
16	21	Sony Ελλάς	Ηλεκτρικές συσκευές	12.203.287	16.757.879	37,3
17	339	Carrefour(συγγ. '03)	Σούπερ Μάρκετ	-15.415.314	16.623.718	-
18	30	Πέντε	Σούπερ Μάρκετ	10.180.929	16.550.436	62,6
19	26	Elmec Sport	Ένδυση-υπόδηση	11.240.457	16.295.914	45,0
20	10	Kosmocar	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	19.878.466	15.743.016	-20,8
21	41	Μετρό	Σούπερ Μάρκετ	7.411.213	15.624.453	110,8
22	59	Πλαίσιο Computers	Μηχανές γραφείου	5.032.291	14.637.628	190,9
23	58	Astrazeneca	Φάρμακα-καλλυντικά	5.046.864	12.873.389	155,1
24	15	Πρόκτερ&Γκάμπλ	Φάρμακα-καλλυντικά	15.470.753	12.788.840	-17,3
25	5	Delta Singular	Πληροφορική	24.205.486	12.617.102	-47,9
26	28	A-B Βασιλόπουλος	Σούπερ Μάρκετ	10.816.975	12.299.071	13,7
27	20	Ζάρα	Ένδυση-υπόδηση	12.469.508	12.097.160	-3,0
28	73	Φρήσλαντ Hellas	Εμπόριο τροφίμων	3.906.767	11.592.442	196,7
29	44	Μασούτης Διαμαντής	Σούπερ Μάρκετ	6.947.345	11.520.426	65,8
30	9	IBM Ελλάς	Μηχανές γραφείου	20.987.385	11.440.325	-45,5
31	170	Κωτσόβολος Π.	Ηλεκτρικές συσκευές	1.289.780	11.011.661	753,8
32	303	Σφακιανάκης	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	212.615	10.770.893	4.965,9
33	38	Multi-fin	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	7.938.836	10.736.502	35,2
34	87	Electromedica	Επιστημ.και ιατρ.μηχανήματα	3.417.203	10.647.727	211,6
35	50	Avin Oil	Πετρελαιοειδή	5.690.879	10.065.955	76,9
36	29	Roche Hellas	Φάρμακα-καλλυντικά	10.258.216	10.043.481	-2,1
37	27	Diageo Hellas	Εμπόριο ποτών	10.887.890	9.669.554	-11,2
38	32	Μυτιληναίος	Μέταλλα	9.516.409	9.458.114	-0,6
39	65	Ερικσον	Κινητή τηλεφωνία	4.781.784	9.302.905	94,5
40	22	Lion Ελλάς	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	11.900.573	9.294.046	-21,9
41	397	Γενική Αυτοκινήτων	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	-10.866.092	9.077.598	-
42	37	Luxottica Hellas	Διάφορα προϊόντα	7.984.647	8.841.824	10,7
43	36	Μεταξά Σ.&Η.&Α.	Εμπόριο ποτών	8.781.811	8.634.300	-1,7
44	56	Φαρμασέρβ-Αϊλλν	Φάρμακα-καλλυντικά	5.053.821	8.208.531	62,4
45		Estee Lauder Hellas	Φάρμακα-καλλυντικά	-	7.665.243	-
46	119	Bayer Cropscience	Χημικές-χρώμα	2.400.541	7.593.771	216,3
47	35	Άλφα Κόπυ	Κινητή τηλεφωνία	9.267.106	7.518.291	-18,9
48	96	FG Europe	Υγιεινή-κλιματισμός	3.038.175	7.479.086	146,2
49	47	Sprider	Ένδυση-υπόδηση	6.536.792	7.247.379	10,9
50	23	Unisystems	Μηχανές γραφείου	11.834.340	7.147.334	-39,6
51	74	Wella Ελλάς	Φάρμακα-καλλυντικά	3.906.372	6.864.140	75,7
52	186	Imperial Tobacco	Εμπόριο τσιγάρων	1.075.121	6.808.494	533,3
53	66	Ιντερτέκ	Μηχανές γραφείου	4.590.420	6.806.408	48,3
54	60	Θεοχαράκης Νικ.Ι.	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	4.973.708	6.754.222	35,8
55		Σαφίλο Ελλάς	Διάφορα προϊόντα	3.086.800	6.702.810	117,1
56	70	Μεντισπές	Επιστημ.και ιατρ.μηχανήματα	4.296.874	6.347.412	47,7
57	214	3M Ελλάς	Διάφορα προϊόντα	798.783	6.192.746	675,3
58	85	Άλλεν Φαρμακευτική	Φάρμακα-καλλυντικά	3.567.119	6.142.903	72,2
59	45	Hondos Center	Φάρμακα-καλλυντικά	6.809.164	6.090.808	-10,5
60		Biochem Diagnostics	Επιστημ.και ιατρ.μηχανήματα	3.407.812	5.925.648	73,9
61	49	Γιαννόπουλος Ν.-Αγγελόπουλος Π.	Υγιεινή-κλιματισμός	5.952.430	5.846.029	-1,8
62		Fiat Credit Hellas	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	5.315.338	5.824.070	9,6
63	53	Oracle Ελλάς	Πληροφορική	3.648.686	5.731.050	57,1
64		PLH L'Oreal	Φάρμακα-καλλυντικά	4.366.213	5.698.991	30,5
65	68	Άμβυξ	Εμπόριο ποτών	434.921	5.642.682	1.197,4
66	257	Mamidoil-Jetoil	Πετρελαιοειδή	3.004.129	5.625.637	87,3
67	98	Φίλιπς Ελλάς	Ηλεκτρικές συσκευές	7.466.567	5.613.932	-24,8
68	40	General Motors	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	6.633.616	5.542.057	-16,5

69	46	Καφέα	Εμπόριο τροφίμων	1.658.171	5.489.150	231,0
70	69	Hondos Center Πετραιά	Φάρμακα-καλλυντικά	4.309.723	5.416.620	25,7
71		Subaru Motors	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	-1.827.190	5.319.980	-
72	63	Lavicosmetica	Φάρμακα-καλλυντικά	4.797.117	5.297.398	10,4
73	67	Intercar	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	4.492.005	5.278.443	17,5
74	77	Παρουσίαση	Έπιπλα-γαλιά-φωτιστικά	3.809.028	5.204.137	36,6
75	42	Τεχνοκάρ	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	7.269.444	5.166.679	-28,9
76		Plus Ενδοπροσθετική	Επιστημ.και ιατρ.μηχανήματα	1.497.751	5.090.697	239,9
77	312	Mobitel	Κινητή τηλεφωνία	158.358	5.020.591	3.070,4
78	61	Adidas Hellas	Ένδυση-υπόδηση	4.969.704	5.012.578	0,9
79		Ελαστράκ (+02)	Μεταφ.μέσα και ανταλ/κά	-	5.010.310	-
80	94	Makro Cash & Carry	Σούπερ Μάρκετ	3.183.466	4.985.470	56,6
81	386	Άλφα Δέλτα	Σούπερ Μάρκετ	-3.819.178	4.985.177	-
82	75	Ηλεκτρονική Αθηνών	Ηλεκτρικές συσκευές	3.872.710	4.909.094	26,8
83	72	Αθανασίου	Εμπόριο τσιγάρων	3.956.364	4.902.391	23,9
84	64	Diophar	Επιστημ.και ιατρ.μηχανήματα	4.789.593	4.866.278	1,6
85	117	Ridenco	Ένδυση-υπόδηση	2.440.874	4.789.313	96,2

(Πηγή ICAP HELLAS)

**Οι 100 πρώτες σε καθαρά κέρδη βιομηχανίες της Μακεδονίας και της
Θράκης (ποσά σε χιλιάδες ευρώ)**

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΚΕΡΑΗ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΦΟΡΟΥΣ	±%	ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΑΠΟΔΟΣΗ ΙΔΙΩΝ (%)
ΔΕΗ	199.788	23	162.400	5
ΕΛΒΟ	17.918	105	0	47
Σιδενόρ	17.012	-33	4.775	9
Σήμενς Τηλέ	11.325	98	9.000	38
Ζάχαρη	10.801	-17	3.062	8
Αλουμύλ	7.626	-4	1.321	10
Hellenic Catering	7.057	36	7.275	19
ΗΒ Βοdy	6.668	34	2.051	26
Fibran	6.370	8	1.000	25
Κλέμαν	5.188	2	2.365	12
Κολιός	5.070	91	0	27
Γενική Τροφίμων	5.016	25	4.638	13
ΜΕΒΓΑΛ	4.937	-13	1.150	21
Μάρμαρα Παυλίδη	4.043	-10	2.103	23
Εταιρ. Δημητρακών	3.960	213	0	13
Εργομετεόν	3.960	74	0	50
Vertical	3.927	465	0	10
Μιχαηλίδης Α.	3.478	218	0	11
Φιέρα	3.723	5.071	0	44
Μαλαματινάς	3.660	-14	962	32
Ελλ. Υφαντουργία	3.102	-43	958	5
Ρέηκαπ	3.098	-16	6.591	25
Isomat	2.811	74	500	38
ΕΛΒΙΑΛ	2.782	72	0	30
Δίαχοπ	2.572	-64	899	6
ΜΕΚΑΣΩΛ	2.486	329	0	41
Amasa	2.338	309	546	15
Νένδος Select	2.067	29	1.200	22
Sprint	1.925	173	0	25
Άτλας	1.918	35	1.000	67
Hellenic Steel	1.895	640	0	16
Κρι-κρι	1.798	29	462	12
Αλουνέφ	1.631	326	0	24
Κολόρα	1.616	29	1.200	9
Κουκουτάρης	1.616	-5	0	29
Σμυρδέξ	1.515	32	850	34
ΕΛΒΕ	1.437	406	397	11
Αποστολάκης	1.430	165	0	10
Basf Agro	1.415	24	0	24
Κτήμα Λαζαρίδη	1.335	6	364	11
Λάντσιον Μητ	1.295	64	811	21
Muity Foam	1.278	21	0	14
Μισσιριάν	1.267	35	0	13
Sarah Lawrence	1.237	158	600	43
Μπαλλής	1.213	12	401	21
KON-BA	1.207	-84	1.020	23
Τροφοτεχνική	1.202	718	0	49
Sato	1.200	191	456	4
Μινέρβια	1.179	94	434	9
Sea Shell	1.171	1.187	0	95
Ζελαλίδης	1.159	14	69	45
Μόσχου	1.153	40	119	23
Κωνσταντόπουλος	1.139	-7	1.056	17
Φαρμπετέξ	1.138	218	0	12
Φιλοξύλ	1.136	224	76	26
Λευκά Μάρμαρα	1.115	3	600	27
Κοθάλη	1.108	42	281	7
Klefer	1.094	270	240	33
Εβροφάρμα	1.093	42	547	7
Λευκοσιδηρουργία	1.068	-8	0	19
Φιερατέξ	1.064	-73	309	5
Χαρτέλ	1.055	15	140	21
Εκδοτική Β.Ελλάδος	1.054	284	0	7
Bolero	1.039	103	0	23
Φιλκεράμ Johnson	1.028	37	314	7
Τσοκάνη	1.025	-10	1.020	49
Χαίτογλου Αφοι	1.022	60	100	7
Singular Software	1.019	-26	0	6
Νεογάλ	990	-23	212	14
Diem	986	-6	950	72
ΑΣΚΟ	985	27	555	20
ΑΤΑΒ Βιτασιάλης	928	-25	928	129
Λιπάσματα	927	-21	473	15

Χαλκιδικής					
Τσάνταλης	922	15	300	4	
Μάρακ	913	36	904	14	
Κενταποτζίδη	901	-7	0	10	
Palariast	896	140	0	12	
Σούλης	841	96	172	13	
Αλουκόμ	838	-12	900	10	
Συνετ/κή Θάσου	817	0	0	46	
ΜΕΛ	814	39	571	4	
Θραπλάστ	813	72	0	5	
Αραμπατζής	807	8.867	0	24	
ZANAE	793	56	271	8	
METE	776	462	500	39	
MABISΩ	771	27	777	8	
Τσατσούλη Αφοι	758	8	348	15	
Σουρωτή	755	21	398	6	
Κύργιας	754	57	60	36	
Protecta	747	-7	117	19	
Μακεδ. Μάρμαρα	736	-4	0	7	
Πετρίδης	736	-15	500	10	
Καραγιώργου Αφοι	735	-60	972	5	
Olympica Electronics	712	67	200	43	
Παντέλος	712	134	0	34	
Αλλαντικά Μακεδ.	696	227	0	125	
Glass Cleaning	693	9	223	35	
Frantschach	687	4	0	39	
Δάιος	681	10	900	4	
Σιαφάρας	679	388	644	34	

Σημ.: Από τα κέρδη προ φόρων έχουν αφαιρεθεί ο φόρος εισοδήματος και λοιποί μη ενσωματωμένοι στο λειτουργικό κόστος φόροι. Λαμβάνονται υπόψη τα εταιρικά – και όχι τα ενοποιημένα – αποτελέσματα του 2003. Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων (μέσου όρου της αρχής και του τέλους της χρήσης) προκύπτει με βάση τα καθαρά κέρδη. Εξαιρούνται βιομηχανίες που διαθέτουν σημαντικές μονάδες στη Βόρεια Ελλάδα αλλά διατηρούν σε άλλες περιοχές τον κορμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων τους.

(Πηγή ICAP HELLAS)

Γίνεται λοιπόν φανερό ότι καμιά επιχείρηση, ημεδαπή ή αλλοδαπή, παρόλο που έχει υπερκέρδη δεν προχωράει σε ανακατανομή των κερδών. Φτάνουμε να λέμε ότι ο λιγότερο αναπτυγμένος τομέας της ανθρώπινης κοινωνίας είναι η πολιτική. Οι άνθρωποι ξέχασαν την Υπαιτιότητα με την Παγκοσμιοποίηση. Κάποιος πρέπει να θεωρείται υπεύθυνος για κάθε πράγμα που συμβαίνει. Δυστυχώς οι ηγέτες διαπράττουν τα ίδια λάθη, ποτέ δεν μαθαίνουν από την ιστορία. Ακόμα και όταν ξεκάθαρα ακολουθούν λανθασμένο μονοπάτι, η υπερηφάνεια και η ηλιθιότητα τους εμποδίζουν να πισωγυρίσουν (Stiglitz, 1980, σελ. 203 και επόμενες).

Προβλήματα Παγκοσμιοποίησης στον Ευρωπαϊκό και Ελλαδικό

Χώρο

Ο νεοφιλελευθερισμός δογματισμός αποτελεί ίσως γοητευτική πνευματική άσκηση, αλλά με καταστροφικά αποτελέσματα, οικονομικά και κοινωνικά κατά την εφαρμογή του, λέει ο καθηγητής του Πάντειου Πανεπιστημίου Κώστας Βεργόπουλος (Βεργόπουλος 2004, σελ.8). Ας δούμε όμως τα αγαθά της παγκοσμιοποίησης. Δηλαδή τα συν και τα πλην αυτής. Αυτή μοίρασε πλούτο αλλά σε ποιους; Τον μοίρασε σε ελάχιστα χέρια, παράλληλα προώθησε μια έκρηξη ανεργίας και πείνας σε παγκόσμια κλίμακα. Προώθησε ένα νεοφιλελεύθερο φονταμενταλισμό που αποστρέφεται το πρόσωπο στη δυστυχία και στην απόγνωση.

Προώθησε ιδιοτελείς ιδιωτικοποιήσεις στο όνομα της παγκοσμιοποίησης και παρέδωσε τις κοινωνίες στην ανεξέλεγκτη δυναμική των διεθνών αγορών. Υφίσταται σήμερα μια στενή σχέση ανάμεσα στο νεοφιλελευθερισμό και στην έξαρση της παγκόσμιας φτώχειας. Η παγκοσμιοποίηση γίνεται γνωστή σαν το υπερόπλο που διαθέτει η Αμερική για να εδραιώσει την παγκόσμια οικονομία της. Συντηρεί μια τεχνητή ευημερία σε βάρος του υπόλοιπου κόσμου που πληρώνει τα σπασμένα. Η Αμερική καταφεύγει στο όπλο της υποτίμησης που την απαγορεύει στις άλλες χώρες προκειμένου να αντλήσει προστατευτικά οφέλη. Στη Βρετανία ο Θατσερισμός την έφερε πρώτη στην ένδεια μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. με 25% πληθυσμό κάτω από το όριο της φτώχειας. Επτά εκατομμύρια Βρετανών δεν μετακινούνται με αστικές συγκοινωνίες γιατί δεν έχουν το αντίτιμο των εισιτηρίων να πληρώσουν (Βεργόπουλος 2004, σελ.28).

Στον Ελλαδικό χώρο τώρα: σ' αυτόν χωρίς διάκριση πρέπει να μιλάμε για τον τρίτο κόσμο . Τα άπλυτά μας είναι πολλά. Η λαίλαπα του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης οδήγησαν στην καταστροφή του κοινωνικού ιστού με μη αναστρέψιμη ροπή. Έτσι κάτω από το όριο της φτώχειας ζουν 2.165.107 συμπολίτες Έλληνες και 523.843 άνεργοι. 80.000 άνθρωποι είναι χρήστες ναρκωτικών. 4.500 παιδιά κακοποιούνται κάθε χρόνο. Στην Αθήνα οι άστεγοι

ανέρχονται στους 7.000. Το 1/5 του πληθυσμού οδηγείται με μαθηματική ακρίβεια στο περιθώριο και στον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι κοινωνικές ανισότητες σε μεγάλο βαθμό αναπαράγονται και η οικονομική ανέχεια διαιωρίζεται με την υποεκπαίδευση, τα προβλήματα υγείας και αποκλεισμού από τον κοινωνικό ιστό του πληθυσμού. Οι συμπατριώτες μας, οι άνθρωποι του τρίτου ή τέταρτου κόσμου είναι απέλπιδες, απογοητευμένοι, αδιάφοροι, με ψυχολογικά προβλήματα, με αίσθημα ντροπής και εχθρικοί (Βήμα εφημερίδα 5/12/04).

Φτωχοί Έλληνες. Ακόμα, πιο φτωχοί μετανάστες, άστεγοι, θηράματα στη ζούγκλα του κοινωνικού περιθωρίου. Ο Δήμος Αθηναίων μοιράζει κάθε μέρα 400 μερίδες φαγητού σύνολο 900 ως 1.000 ατόμων. 3.000 μερίδες σερβίρονται στις ενορίες. Σύμφωνα με την παγκόσμια οργάνωση υγείας, 1 στα 50 νοικοκυριά φτάνει σε σημείο χρεοκοπίας, δηλαδή το 2,17%. Σύμφωνα με έρευνες του Ε.Κ.Κ.Ε.- Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Έρευνας, 1 στους 5 Έλληνες ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, το δε 50% του πληθυσμού έχει συνολικό εισόδημα μικρότερο από το εισόδημα που έχει το 10% των πλουσιότερων. Ο Ν.Φακιολάς, ερευνητής του Ε.Κ.Κ.Ε. λέει «ταυτόχρονα η κατάσταση των φτωχών ή νεόπτωχων επιβαρύνεται με ένα ιδιότυπο κοινωνικό στιγματισμό, καθώς τα μέλη τους θεωρούνται αποκλειστικά υπεύθυνα για τη δυσμενή κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Παράλληλα οι φτωχοί και κοινωνικά αποκλεισμένοι δεν διαθέτουν πολιτική δύναμη ή μηχανισμούς άμυνας για να αντιμετωπίσουν τις σοβαρότερες επιβαρύνσεις».

Ένα επίσης τραγικό γεγονός έρχεται να συμβάλλει στον κοινωνικό αποκλεισμό. Καμία τοπική κοινωνία δε δέχεται να εγκατασταθούν σε αξιοπρεπή κτίρια οι άστεγοι κοντά τους. Αυτές απέκλεισαν τον προγραμματισμό της εγκατάστασης. Το τελευταίο κρούσμα στον Βοτανικό (Βήμα εφημερίδα 5/12/04).

Στην Ελλάδα οι φτωχότεροι και πιο εξαθλιωμένοι είναι οι ηλικιωμένοι, οι άνεργοι, οι συνταξιούχοι και οι αρχηγοί οικογενειών με μειωμένο μορφωτικό επίπεδο. Ποσοστό 61,5% με αρχηγό απόφοιτο Δημοτικού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Το 40% των πτωχών νοικοκυριών δηλώνει ότι αδυνατεί να πληρώσει ηλεκτρικό ρεύμα, νερό, ή άλλης μορφής ενέργεια για θέρμανση. Το 69,92% των φτωχών νοικοκυριών καλύπτει με δυσκολία τις βιοτικές του

ανάγκες, που καταφεύγουν ως απόκληροι στα κέντρα παροχής υπηρεσιών και στους Δήμους για μια άδεια μικροπωλητού. Στο Δήμο Αθηναίων σήμερα εκκρεμούν 100.000 αιτήσεις. Η άδεια ενοικίασης κοστίζει 3.000 ευρώ, δηλαδή 1.000.000 δρχ. το μήνα, αστείο πράγμα και παράλληλα θλιβερό.

Εντυπωσιακά επίσης είναι τα στοιχεία για τον υπερδανεισμό των Ελλήνων. Τα καταναλωτικά δάνεια για το 2004 ανήλθαν στα 9,2 δις ευρώ. Για το δε 2005 ξεπέρασαν τα 12 δις ευρώ. Περίπου το 1/3 των δανείων χρησιμοποιείται για αναχρηματοδότηση παλαιών οφειλών.

Το 2004 κατά 73% είναι οι διαταγές πληρωμής που εξέδωσαν οι τράπεζες κατά των πελατών τους.

Όπως φαίνεται και στον σχετικό πίνακα, η ποσοστιαία μεταβολή από το 2003 μέχρι το 2004 είναι της τάξεως του 72,92%. Οι τράπεζες που έχουν τις πρώτες θέσεις είναι αυτές που ακολουθούν πιο επιθετική πολιτική στην καταναλωτική πίστη, έχουν υψηλά μερίδια αγοράς και λαμβάνουν άμεσα μέτρα ενάντια των δανειοληπτών (Ελευθεροτυπία 19/12/04).

Πίνακας εκδόσεως διαταγών πληρωμής

	ΔΙΑΤΑΓΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ 2004*	ΔΙΑΤΑΓΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ 2003*	ΔΙΑΦΟΡΑ(%)
Eurobank	8.121	2.512	223,29
Aspis Bank	4.218	3.063	37,71
Πειραιώς	4.063	3.417	18,91
Citibank	2.117	2.113	0,19
Εγνατία	1.918	452	324,34
Γενική	1.888	809	133,37
Κύπρου	1.123	1.141	-1,58
Αττικής	732	398	83,92
Εμπορική	590	144	309,72
Εθνική	320	146	119,18
Λαϊκή	250	345	-27,54
Alpha Bank	94	153	-38,56
Αγροτική	55	34	61,76
ABN AMRO	0	13	-
Σύνολο	25.489	14.740	72,92

*Ειρηνοδικείο και Μονομελές Πρωτοδικείο Αθήνας

Πηγή: Ελευθεροτυπία "Οικονομία 19/12/2004

Ο Χουάν Σαμάβια, ο Χιλιανός διευθυντής του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας λέει ότι «η έκταση της σύγχρονης ανέχειας αποτελεί πολιτισμική επιλογή χωρίς αντάλλαγμα: ενώ οι κοινωνίες καταστρέφονται με πρόσχημα τη βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων, εντούτοις δεν έχει ανατραπεί η πτωτική πορεία τους. Ο δε Αμερικανός πρόεδρος Τζέιμς Γουόλφeson (πρόεδρος της παγκόσμιας τράπεζας, η οποία είναι ένας από τους τρεις πυλώνες της παγκοσμιοποίησης-οι άλλοι δύο: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου), λέει ότι προϋπόθεση για την ανάπτυξη είναι η μείωση των ανισοτήτων. Οι τελευταίες μόνο δυσμενώς επενεργούν στην οικονομική ανάπτυξη, τόσο στις χώρες Ασίας και Αφρικής και τώρα στις χώρες της Ευρώπης. Στις χώρες αυτές δυστυχώς έχει μπει και η χώρα μας. Μπήκε σε τούνελ χωρίς διέξοδο.

Ιδιωτικοποιήσεις και Ανταγωνιστικότητα

Το Μάρτη του 2004 ο λαός με συντριπτική πλειοψηφία 46%, παρέδωσε την κυβέρνηση στη Ν.Δ. Μετά από 10 μήνες και μετά από την ολοκληρωτική υποχώρηση αυτών που είχε υποσχεθεί στον οικονομικό τομέα η κυβέρνηση, εκτός των άλλων, αντιμετωπίζει άμεσα το πρόβλημα των εσόδων. Για αυτό το λόγο αναγκάζεται να καταστρώσει σχέδιο με στόχο την άντληση για το 2005 ποσού 1,5 ως 2 δις ευρώ. Η άντληση αυτού του ποσού θα πρέπει να γίνει με την ιδιωτικοποίηση των κρατικών πλουσίων και βιώσιμων επιχειρήσεων.

Η πρώτη μεγάλη μετοχοποίηση θα είναι αυτή του Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου. Το ποσοστό που θα διατεθεί, με τα μέχρι στιγμής δεδομένα, είναι 30%-35% και τα αναμενόμενα έσοδα 550-600 εκατ. ευρώ. Δεν αποκλείεται δε να προχωρήσει και μέχρι την πώληση του 49% και της παραχώρησης του management στον Στρατηγικό επενδυτή. Ως γνωστόν, το ταχυδρομικό ταμειυτήριο έχει τραπεζικό φιλέτο με 450 υποκαταστήματα και με μηδενικές επισφάλειες. Με 3,5 δις ευρώ καταθέσεις και τον μοναδικό για τα ελληνικά δεδομένα, δείκτη φερεγγυότητας 20. Θα μπει στο Χ.Α. ως τον Οκτώβριο του 2005 και αποτελεί πόλο έλξης τόσο για μεγάλα τραπεζικά συγκροτήματα της αλλοδαπής, όσο και εγχώρια (Alpha Bank-Εθνική-EURO-Εργασίας).

Δεύτερος στόχος για τους πρώτους μήνες του χρόνου είναι η ολοκλήρωση της συμφωνίας για τη σύναψη στρατηγικής συμμαχίας και την πώληση του 35% της ΔΕΠΑ στην Ισπανική Gas Natural. Αυτή είναι η δεύτερη σε ενεργειακό δυναμικό στον Ευρωπαϊκό χώρο και με την αγορά θα αποκτήσει το μονοπώλιο στην Κεντρική και Νοτιοδυτική Ευρώπη.

Τρίτος στόχος θα είναι η αξιοποίηση μέρους της ακίνητης περιουσίας του υπ. Οικονομικών μέσω της Κτηματικής Εταιρίας του Δημοσίου (ΚΕΔ). Η πρόβλεψη αυτή ανεβάζει τα έσοδα σε υψηλό πήχη. Δεν προχωράει ακόμη μέχρι της οριστικής θέσπισης του κτηματολογίου, γιατί αυτό της εξυπηρετεί.

Στη λίστα των υποψηφίων για τον επόμενο χρόνο είναι η ΔΕΗ, ο ΟΠΑΠ και ο ΟΛΠ που διατηρούν υψηλό επίπεδο κερδοφορίας και έχουν δώσει έσοδα από

αποκρατικοποιήσεις 3,5 δις ευρώ στην περίοδο 2001-2003. Όσον αφορά την Ο/Α, μετά την άκαρπη αναζήτηση αναδόχου, η κυβέρνηση προχωράει στην προκήρυξη παραχώρησης με μηδενικό συντελεστή κέρδους εφόσον ο ανάδοχος εγγυηθεί τις θέσεις εργασίας, πράγμα αδύνατο (Ελευθεροτυπία 7/5/02).

Μεταβολή στην ανταγωνιστικότητα, δεύτερο τρίμηνο 2003 και 2004		Όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα του δεύτερου τριμήνου 2003 και 2004, όπως προκύπτει από τα νέα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ελληνική οικονομία: το δεύτερο τρίμηνο του 2004 η ανταγωνιστικότητα υποχώρησε κατά 3,6% συγκριτικά με πέρυσι. Πρόκειται για απώλεια μεγαλύτερη σε σχέση με κάθε άλλο από τα 11 κράτη της ζώνης του ευρώ με τα οποία συγκρίνεται η πορεία της χώρας (με βάση τον δείκτη κόστους εργασίας στο σύνολο της οικονομίας). Της Ελλάδας έπεται η Ισπανία με 1,9% υποχώρηση, τη στιγμή που η Γερμανία, παρά τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει, βελτίωσε τη θέση της κατά 1,6% (Βήμα εφημερίδα 20/11/00).
ΕΛΛΑΔΑ	-3,6	
Ισπανία	-1,9	
Ιρλανδία	-1,7	
Ιταλία	-1,5	
Πορτογαλία	-0,6	
Αυστρία	-0,4	
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	-0,1	
Ολλανδία	0,1	
Φιλανδία	0,2	
Γαλλία	0,5	
Γερμανία	1,6	

Η ανταγωνιστικότητα στην οικονομία μιας χώρας στηρίζεται όπως είναι γνωστό:

- 1) Στη μακροχρόνια επένδυση των επιχειρήσεων με ρίσκο το απώτερο κέρδος
- 2) Στην προώθηση καινοτομικών λύσεων με όσο το δυνατό μικρότερο οριακό κόστος στην τελική παραγωγή
- 3) Στην βιωσιμότητα του προγραμματισμού τους
- 4) Στην έλλειψη γραφειοκρατίας που θα μπορεί να μπλοκάρει τη δυναμική ροή του προγράμματος επενδύσεων
- 5) Στον ψυχολογικό παράγοντα εργοδοτών και εργαζομένων, ότι η επιχειρησιακή δυναμική μπορεί και πρέπει να πετύχει

6) Στην αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας

7) Στην απαιτούμενη προπαρασκευή της κρατικής εξουσίας ώστε να κατευθύνει τις ιδιωτικές (εδώ θα λέγαμε και τις κρατικές) επιχειρήσεις σε πρωτοβουλίες επιτυχημένων και βιώσιμων επενδύσεων και σε γενικό πλαίσιο στη δημιουργία μιας στρατηγικής ανταγωνιστικότητας και επενδύσεων.

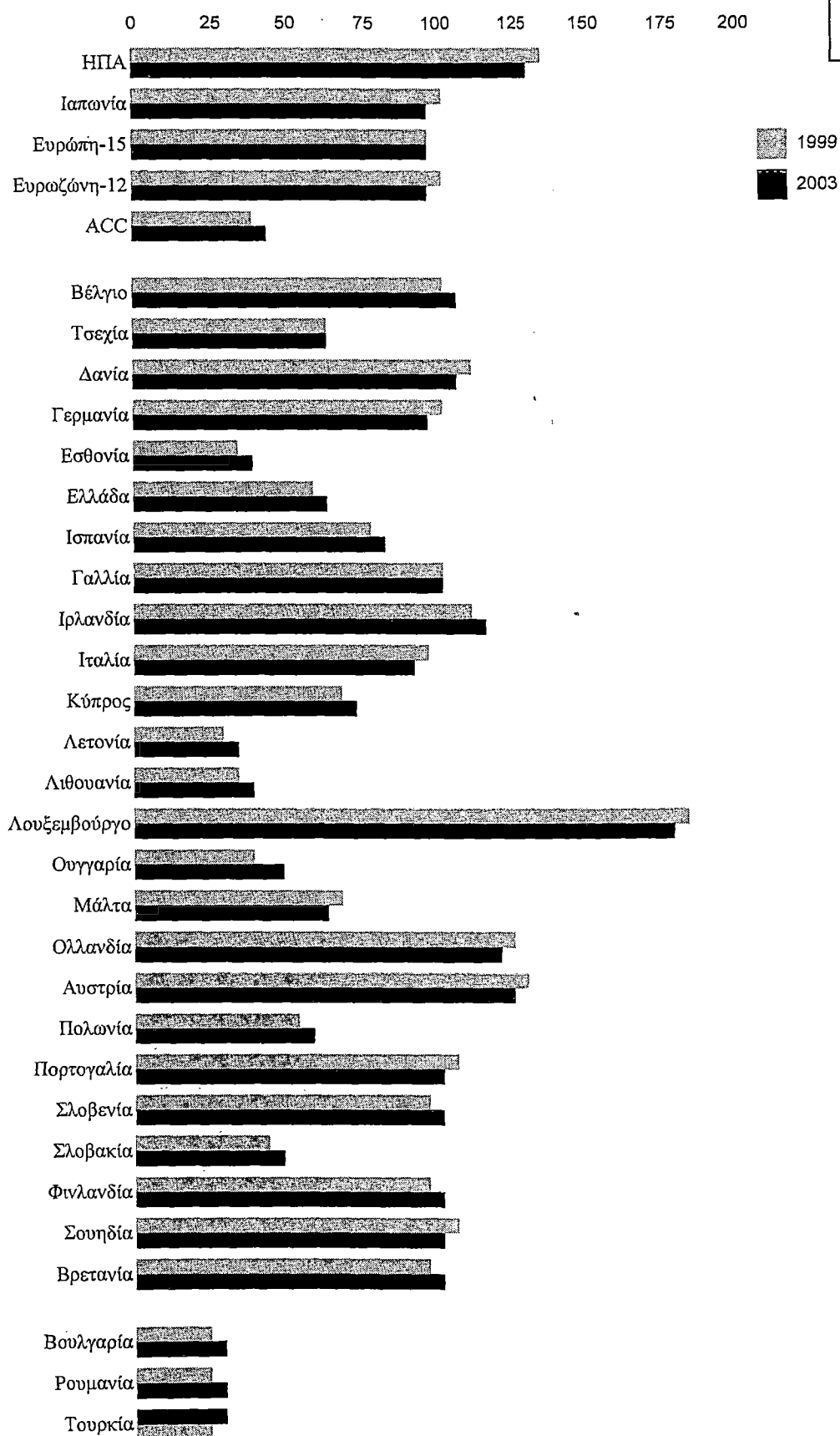
Αυτά τα απαραίτητα στοιχεία ενυπάρχουν στο ελληνικό ανταγωνιστικό πλαίσιο; Ασφαλώς και κατηγορηματικά όχι.

Μέχρι σήμερα τα κίνητρα για την ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα δεν αποτέλεσαν ασφαλή δρόμο προς ανάπτυξη. Άλλωστε οι προσπάθειες του παρελθόντος δεν είχαν καμία κατάληξη και κανένα αποτέλεσμα (Boltho Andrea, 1999, σελ. 181).

Το ερώτημα που τίθεται είναι: από που θα έρθουν αυτές οι επενδύσεις για μια ασφαλή ανάπτυξη. Το κράτος με τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, αποτέλεσμα μιας σπάταλης κρατικής δημοσιονομικής διαχείρισης, δεν έχει την απαιτούμενη προπαρασκευή για να κατευθύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία. Ο ρυθμός ανάπτυξης του 4,3% του 2003 οφείλονταν αποκλειστικά στα δημόσια Ολυμπιακά έργα. Η αύξηση της κατανάλωσης από το καταναλωτικό κοινό θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό κίνητρο. Δυστυχώς τα νοικοκυριά με χρέη 50,8 δις ευρώ δεν έχουν αυτή τη δυνατότητα. Τέλος μια πιο απλόχερη εισοδηματική πολιτική θα πυροδοτούσε αντιδράσεις εκ μέρους της εργοδοσίας.

Κατά συνέπεια, μένει η μόνη λύση της παροχής κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία γι' αυτό ο ΣΕΒ ανεβάζει συνεχώς τον πήχη των απαιτήσεων για νέα κίνητρα. Δυστυχώς αυτή η πολιτική έχει δοκιμαστεί και έχει αποτύχει στο παρελθόν. Αυτές οι λύσεις δεν αποτελούν ασφαλή δρόμο προς την ανάπτυξη. Εκτός και αν η κυβέρνηση σκοπεύει να κάνει τη χώρα φορολογικό παράδεισο για τις μεγάλες επιχειρήσεις και πλυντήριο βρώμικου χρήματος. Γεγονός πάντως είναι ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στο κατά κεφαλή εισόδημα του ΑΕΠ στην προτελευταία θέση των 15, στην τελευταία θέση σε μακροχρόνια ανεργία, δημόσιο χρέος και ανισότητα εισοδημάτων (Ελευθεροτυπία 19/12/04).

Κλείνοντας παραθέτουμε αναλυτικούς πίνακες της Ευρωζώνης.

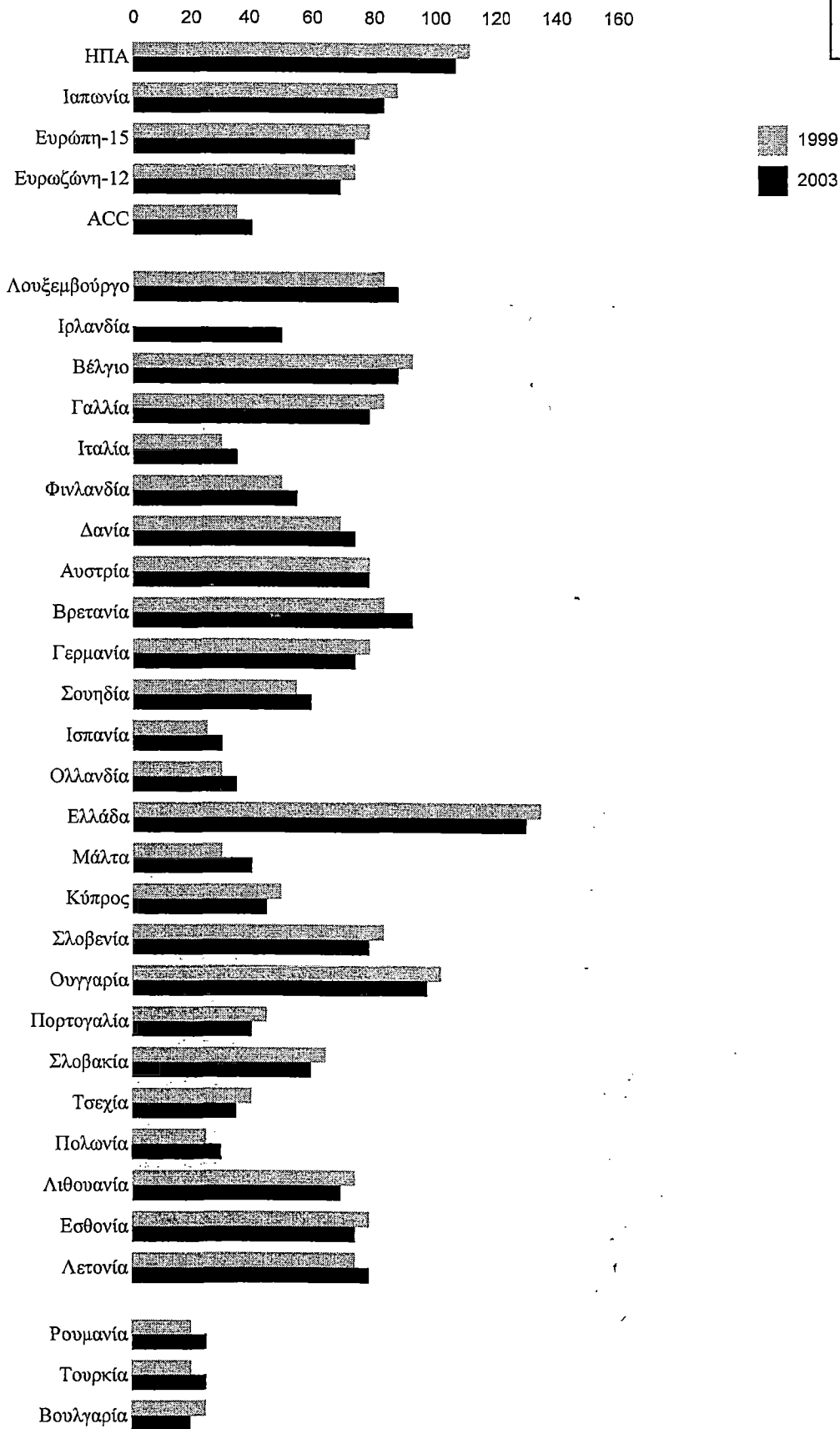

Παραγωγικότητα εργασίας ανά άτομο

ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης ανά απασχολούμενο άτομο

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

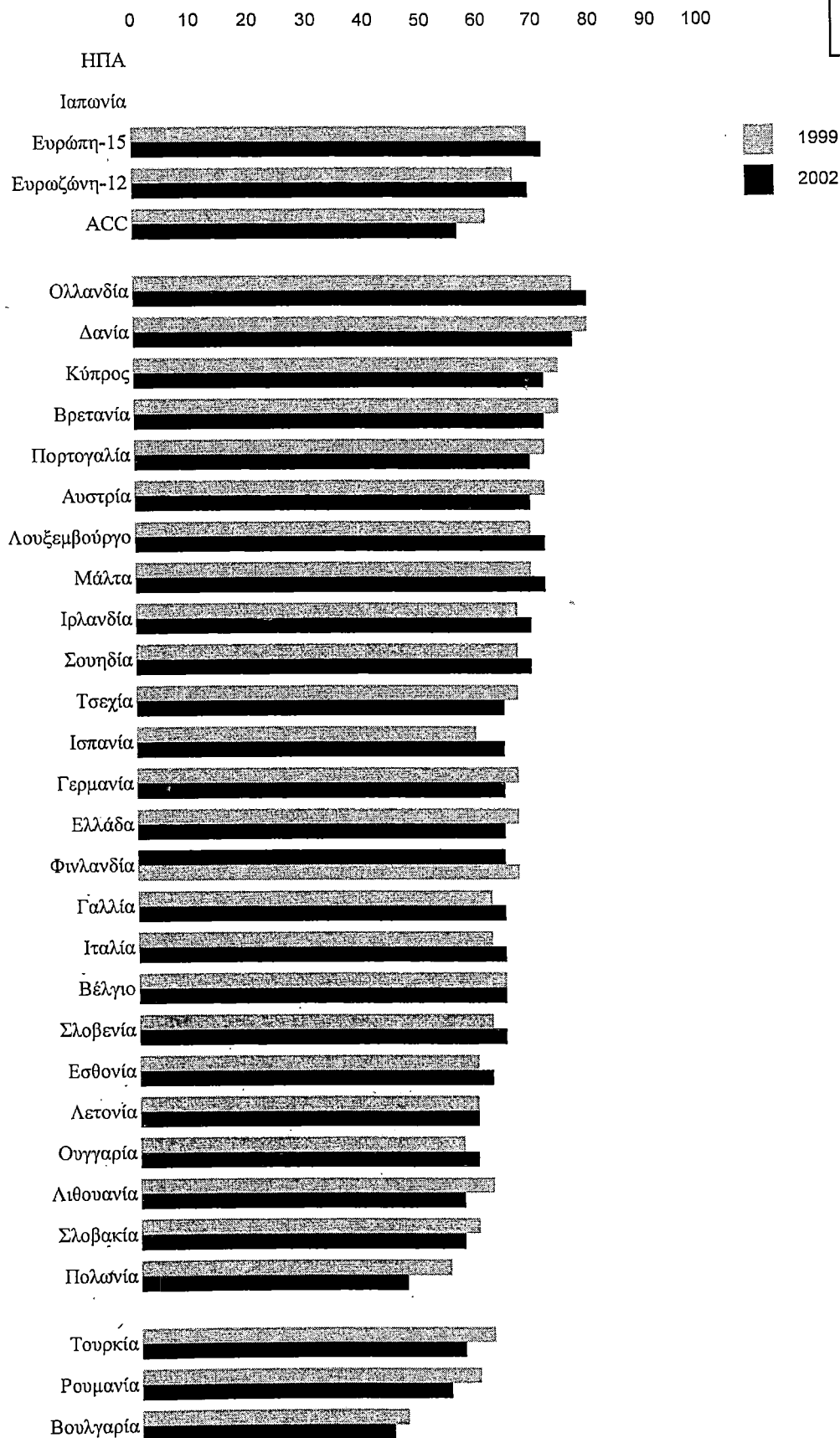
Πηγή Eurostat
Εφημ.Βήμα 9/1/2005

Ποσοστό απασχόλησης ανδρών ηλικίας 15 - 64 ετών

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

Πηγή Eurostat
Εφημ.Βήμα 9/1/2005

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Τελικές θέσεις για την πορεία της Ελληνικής Οικονομίας στο Πλαίσιο του Νεοφιλελευθερισμού

Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν γεννούν θέσεις απασχόλησης για νέους. Συνολικά από το 1988 δημιουργήθηκαν μόλις 47.000 θέσεις, όχι όμως για νέους.

Οι θέσεις εργασίας για άτομα ως 29 ετών μειώθηκαν κατά 90.000, από 894.000 στις 804.000 στο τέλος του 2003.

Το 26,5% των Ελλήνων ηλικίας 16-25, δηλαδή 115.000, ήταν άνεργοι το 2002.

Η ανεργία των νέων στην Ελλάδα είναι σχεδόν διπλάσια από το μέσο όρο της κοινότητας. Το σύστημα εκπαίδευσης αποτυγχάνει να παράγει εργαζομένους που έχει ανάγκη η οικονομία.

Η κατάσταση αυτή οδηγεί σε οικονομική ασφυξία, όχι μόνο τους χιλιάδες εργαζόμενους των μονάδων που ιδιωτικοποιούνται, αλλά όλου του οικονομικού ιστού.

Από μία τυφλή προσήλωση στην τάση της μείωσης του κρατικού τομέα αποφεύγονται συγκεκριμένες αναλύσεις κόστους και ωφελειών των ιδιωτικοποιήσεων. Και ενώ μειώνονται οι θέσεις εργασίας, δεν δημιουργούνται άλλες, σε άλλους κλάδους οικονομίας.

Κλείνοντας θα ήθελα να επισημάνω και το ερώτημα που θα πρέπει να είναι ερώτημα και φωνή όλων μας.

Ποια μέθοδος επιτρέπει άραγε, να επιβληθεί ο ανταγωνισμός, δηλαδή η ιδιωτικοποίηση, στις δημόσιες επιχειρήσεις, να γίνει δεκτό το οριστικό κλείσιμο επιχειρήσεων, να αμφισβητηθεί η δωρεάν υγεία και παιδεία, να μετατραπεί ο δημόσιος τομέας σε ένα αρχιπέλαγος ανταγωνιστικών και απειλούμενων υπηρεσιών; (Χριστόπουλος, 1992, σελ.54)

Η μοιρολατρική αντίληψη ότι «δεν υπάρχει εναλλακτική λύση» κάνει καλά τη δουλειά της.

Σε τελική ανάλυση, πρόκειται σαφώς για ένα επαναστατικό πρόγραμμα, ένα μεγάλο άλμα προς τα πίσω, του οποίου όμως η συνολική πορεία προκύπτει από

μια αλληλουχία ενδιάμεσων σταδίων. Ανοίγουμε τα σύνορα γιατί δεν είμαστε οπαδοί του προστατευτισμού, ιδιωτικοποιούμε γιατί έχουμε ανοίξει τα σύνορα, θυσιάζουμε την απασχόληση και το δημόσιο όφελος γιατί έχουμε ιδιωτικοποιήσει. Το «ελεύθερο εμπόριο», το «κρίσιμο μέγεθος», οι «συμμαχίες», ο «ανταγωνισμός», η «δημιουργία αξίας» αποτελούν τα διάφορα εξαρτήματα ενός μηχανικού που θα οικοδομήσει ένα κάστρο το οποίο έχουν σχεδιάσει εκ των προτέρων οι αρχιτέκτονες.

Το φιλελεύθερο «φύλλο πορείας» ακολουθεί πιστά τον «πραγματισμό» και «τη φωνή της λογικής».

Για να αντισταθμίσει τα ελλείμματα του προϋπολογισμού, πρέπει να ιδιωτικοποιήσει. Για να πουλήσει τις δημόσιες επιχειρήσεις σε καλή τιμή, πρέπει να προσελκύσει τους ξένους επενδυτές. Για να προσελκύσει τους ξένους επενδυτές, πρέπει να μειώσει τους μισθούς και τα «βάρη». Στη συνέχεια, η κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων θεωρείται πολύ γενναιόδωρη στον νέο ανταγωνιστικό κόσμο που έχει δημιουργηθεί μ' αυτόν τον τρόπο (Φωτόπουλος, 1992,σελ.25 και επόμε.).

Η έκρηξη της ανεργίας και της προσωρινής απασχόλησης, αλλά και η εξαφάνιση του συνδικαλισμού που εν μέρει απορρέει από αυτήν, επιτρέπουν την εξουδετέρωση των («συντεχνιακών») διαμαρτυριών όσων διαθέτουν εργασία και επαρκή κοινωνική προστασία. Από τη στιγμή που οι εργαζόμενοι σιωπώντας αποδεικνύουν ότι έχουν «αίσθηση των ευθυνών» τους, δεν μπορεί να γίνει ανεκτό για πολύ καιρό το γεγονός ότι οι άνεργοι τους χλευάζουν, αφού αμείβονται σχεδόν όσο κι εκείνοι, χωρίς να κάνουν τίποτα. Έτσι, εντείνονται οι έλεγχοι που τους αφορούν. Χωρίς να ξεχνάμε, με την ευκαιρία, να μειώσουμε τα επιδόματά τους, τα οποία είναι φορείς μιας κουλτούρας της «προστασίας» και της εξάρτησης.

Ωστόσο οι φιλελεύθεροι, όπως έχουμε δει, δεν αδιαφορούν για τη δημόσια υγεία. Σ' αυτόν τον τομέα, όπως και στο ζήτημα της εκπαίδευσης, η «λογική εξέλιξη» ενός δημόσιου και δωρεάν συστήματος σε μια βιομηχανία που είναι σε μεγάλο βαθμό ιδιωτική και χρηματοδοτούμενη από ασφάλειες ή τραπεζικά δάνεια αρχίζει με την επίκληση ενός συγκεντρωτικού συστήματος που δεν

λειτουργεί πια, είναι γραφειοκρατικό, χρεοκοπημένο, άνισο. Είναι απαραίτητο να αποκεντρώσουμε το οικοδόμημα-όπως επιβάλλει η «εγγύτητα»-, να μεταβιβάσουμε στις περιφέρειες την «ευθύνη» των προϋπολογισμών τους, να δημιουργήσουμε μια αγορά της εκπαίδευσης ή της υγείας για να καθορίσουμε τιμές που θα επιτρέπουν τον έλεγχο και τον προσανατολισμό της διαχείρισης.

Στη συνέχεια, πρέπει άλλοτε να κλείσουμε νοσοκομεία (ή σχολεία, ή ταχυδρομικά καταστήματα), τα οποία ανακαλύψαμε ότι δεν ήταν αποδοτικά, άλλοτε να συνάψουμε «συμμαχίες» με τοπικές επιχειρήσεις, άλλοτε να επανεξετάσουμε τη δωρεάν παροχή περίθαλψης και παιδείας και αντίστοιχα να τη μειώσουμε, άλλοτε να μεταφέρουμε στον ιδιωτικό τομέα ένα μεγάλο μέρος των υποχρεώσεων της εκπαίδευσης ή της υγείας, που γίνονται όλο και πιο στοιχειώδεις. Περιστατικά νωπά, που για μια στιγμή αφήνουν άναυδο το πανελλήνιο, ξεχνιούνται από τους Έλληνες την επόμενη στιγμή. 16χρονος αφήνει την τελευταία του πνοή στην άσφαλτο γιατί το ΕΚΑΒ άργησε, ή γιατί δεν έλαβε σήμα εγκαίρως ή γιατί αδιαφόρησε. Νεαρή γυναίκα με βαριές κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις πεθαίνει, γιατί τα δημόσια νοσοκομεία δε διαθέτουν κρεβάτια εντατικής θεραπείας. Σε σύνολο 3.800 κλινών διαθέτουν μόνο 60 κρεβάτια, όταν τα ιδιωτικά νοσοκομεία διαθέτουν 150 κλίνες, αλλά δυστυχώς η νοσηλεία κοστίζει 1.000 ευρώ ημερησίως. Η ελεύθερη αγορά που με τον ανταγωνισμό θα μείωνε τις τιμές, αντίθετα ισοπέδωσε το άλμα προς τα πάνω. Από το 1999 που υπήρχε ο έλεγχος μέχρι σήμερα τα είδη κατανάλωσης και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 360%, ενώ οι μισθοί μόνο κατά 46%.

Μια διάταξη του νέου Συντάγματος που τέθηκε για την προσωπική εξυπηρέτηση των Βουλευτών και καθιερώνει τη συνταγματική απαγόρευση της πρόσληψης υπαλλήλων με καθεστώς αορίστου χρόνου ή και ορισμένου χρόνου. Στόχος ο περιορισμός των προσλήψεων. Η μονιμότητα περνάει με το Νόμο του Πεπονί από το ΑΣΕΠ περιορισμένη μακροχρόνια και αμφίβολη, όταν αναλογιστούμε ότι επιτυγχόντες από το 1998 δεν έχουν προσληφθεί μέχρι το 2005.

Η Νεοφιλελεύθερη πολιτική έχει σαν στόχο:

1) Τον αποκλεισμό της μεγαλύτερης μερίδας του πληθυσμού από την πίτα του εθνικού εισοδήματος

- 2) Την επιδείνωση των μεσαίων στρωμάτων της
 - 3) Μείωση της αγοραστικής ικανότητας του πληθυσμού
 - 4) Βιοτέχνες και επαγγελματίες, ο κορμός της ανάπτυξης, να οδηγούνται στη χρεοκοπία λόγω των υψηλών φόρων και τους υπερβολικούς τόκους
 - 5) Μείωση του αγροτικού εισοδήματος μετανάστευση των νέων αγροτών προς τα αστικά κέντρα.
 - 6) Σημαντική πτώση των πραγματικών μισθών και ημερομισθίων και καθήλωση της πραγματικής αγοραστικής δύναμης των συντάξεων
 - 7) Ξεπούλημα του δημοσίου πλούτου, της δημόσιας γης, και των επιχειρήσεων του δημοσίου στρατηγικού χαρακτήρα.
 - 8) Τεράστια κονδύλια που αγγίζουν το 7,5% του ΑΕΠ υπέρ στρατιωτικών δαπανών που έντεχνα διατηρούνται από την υπερδύναμη των ΗΠΑ.
 - 9) Η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους όταν το κράτος είναι αναγκασμένο να δανείζεται για εκπλήρωση των παλαιών δανείων και για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του σε μισθούς και ημερομίσθια
 - 10) Η διαρροή τεραστίων κεφαλαίων 85 δις ευρώ πλουσίων «Ελλήνων» στην αλλοδαπή
 - 11) Τέλος, μια διαφθορά σε όλους τους τομείς, χωρίς αιδώ, χωρίς περίσκεψη, χωρίς έλεος, μια και γνωρίζουν ότι κανείς δεν πρόκειται να τιμωρηθεί.
- Έχω την εντύπωση ότι το πιθάρι του Γκέλμπρειθ που αναπαράστησε στο βιβλίο του «Το Σύγχρονο Βιομηχανικό Κράτος» έχει εφαρμογή ολοκληρωτικά στην Ελλάδα, όταν λέει ότι η κοινωνία μας σε λίγο θα μοιάζει με ένα πιθάρι που επάνω, κοντά στο λαιμό του, θα υπάρχουν οι εκλεκτοί πλούσιοι, πιο κάτω τα μεσαία εισοδήματα που θα παρακαλούν να έχουν τον επιούσιο και τέλος από κάτω η μεγάλη μάζα (ανθρωπομάζα των οικονομικών και κοινωνικών δούλων). Εκεί πιστεύω πως βαδίζουμε (Galbraith, Το Σύγχρονο Βιομηχανικό Κράτος, 1999, σελ. 25).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εποχή μας μοιάζει με χάος. Συγκρούσεις οργάνουν τη γη μας από Βορά σε Νότο και από Ανατολή σε Δύση. Άγριες εξεγέρσεις ξεσπάνε, που παρουσιάζονται μονάχα σαν καταλύτης και οδηγούν στην καταστροφή. Είναι άραγε η προεισαγωγή της Αποκάλυψης και της καταστροφής του ανθρώπινου γένους; Καθόλου αδύνατο.

Η πτώση του υπαρκτού Σοσιαλισμού παρεχώρησε την παγκόσμια ηγεμονία στις Η.Π.Α. Ακόμα και οι άνθρωποι με αντιδραστικό πολιτικό προσανατολισμό το έχουν καταλάβει.

Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία πέρασε μετά την κατάρρευση στην ηγεμονία του Δ.Ν.Τ. της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου. Και οι τρεις αυτοί οργανισμοί τελούν κάτω από την πολιτική συναίνεση της Ουάσινγκτον.

Πρώτα μέτρα η εξάλειψη κρατικής επιχειρηματικότητας που αφήνει ένα πελώριο κενό. Αποτέλεσμα, άγριες ιδιωτικοποιήσεις και το κοινωνικό κόστος να εκδηλώνεται στη χειρότερη μορφή του. Μετά η απελευθέρωση κατήργησε την κυβερνητική παρέμβαση στις χρηματοπιστωτικές αγορές, τις κεφαλαιοαγορές και την κατάργηση των φραγμών στο εμπόριο. Επιπλέον, τα προγράμματα λιτότητας. Σ'αυτά η σταθεροποίηση βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη – η δημιουργία θέσεων εργασίας όχι. Η φορολόγηση και οι δυσμενείς συνέπειες βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη – η αναδιανομή του πλούτου όχι. Υπάρχουν χρήματα για να διασώζονται τράπεζες και χρηματιστήρια αλλά όχι για να χρηματοδοτηθούν βελτιώσεις στην παιδεία, στην υγεία, στο περιβάλλον, στην αύξηση των επιδοτήσεων στους ανέργους. Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα. Αυτή είναι υιοθετημένη από την παγκοσμιοποίηση σαν ένα νόθο που δεν αναγνωρίζουν οι γονείς, αλλά είναι και νόθο και έκθετο.

Κατ' αρχάς, ο στόχος της κοινωνικής ισότητας εγκαταλείπεται σιγά σιγά.

Το δικαίωμα της εργασίας, θεσμός κατοχυρωμένος συνταγματικά, έχει ουσιαστικά καταργηθεί.

Το κράτος με το σημερινό θεσμικό πλαίσιο χάνει τμήματα της οικονομικής κυριαρχίας του και δεν μπορεί ούτε έξυπνο ούτε ευέλικτο να είναι, διότι ο ρόλος της κρατικής παρέμβασης είναι ασύμβατος με τη σημερινή διεθνοποιημένη οικονομία. Αποτέλεσμα, ανεργία σε ποσοστό επίσημα 10%-11%, ανεπίσημα στο 20%.

Τα νοικοκυριά να πνίγονται στα χρέη προς τις τράπεζες και να υπολογίζεται ότι κατά μέσο όρο κάθε νοικοκυριό είναι χρεωμένο πάνω από 8.000 ευρώ.

Σύστημα υγείας ανύπαρκτο, μια και το ύψιστο αυτό αγαθό είναι διαπραγματεύσιμο με τους φορείς που άμεσα ή έμμεσα το ελέγχουν.

Η παιδεία παραπαίει ετήσια, η παραπαιδεία εισπράττει πάνω από το 2% του Α.Ε.Π και η διαρροή συναλλάγματος στις χώρες του εξωτερικού υπερβαίνει τα 100 δις δολ. το χρόνο.

Οι αγρότες άλλη προνομιά τάξη που πλέει σε πελάγη ευτυχίας και σε πελάγη οικονομικής ευεξίας.

Τέλος στον επενδυτικό τομέα εκτός από τις Δημόσιες επενδύσεις που οφείλονται στην απορρόφηση του Γ' Κ.Π.Σ. Καμία σοβαρή ιδιωτική επένδυση δεν έγινε. Αυτά είναι τα προϊόντα της παγκοσμιοποίησης και ο καθένας ας αποφασίσει αν θα δεχτεί την πρόκληση.

Δεν μπορεί πια κανείς να σωπαίνει.

Κλείνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χαραλάμπους, ο οποίος τα μέγιστα συνέβαλε στη συγγραφή του παρόντος, και του οποίου η καθοδήγηση στην έρευνα και στην επιλογή της βιβλιογραφίας που μου υπέδειξε, με οδήγησαν να οριοθετήσω το πρόβλημα του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και στη χώρα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Boltho Andrea, The European Economy, Έκδοση Το Οικονομικό, Σπίλιας, Αθήνα 1999,σελ.181
- Galbraith John K., «Η Εποχή της Αβεβαιότητας», Έκδοση Παπαζήση, 1980, σελ.49 και επόμενα, σελ.101, σελ.243
- Galbraith John K., «Η Κοινωνία της Αφθονίας», Έκδοση Παπαζήση, 1999, σελ.84
- Galbraith John K., «Το Σύγχρονο Βιομηχανικό Κράτος», Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σελ.25
- Galbraith John K., «Ιστορία Οικονομικών Ιδεών και Δημόσιες Επενδύσεις», 1980, σελ.56
- Πηγή ICAP ΕΛΛΑΣ
- The Pocket Economist, Μετάφραση Φ.Φίλιππας, Εκδόσεις Σπίλιας, Αθήνα 1986
- Sorman Guy, «Η Φιλελεύθερη Λύση», Έκδοση Ροές, Αθήνα 1986, σελ.92, σελ. 110
- Stiglitz Joseph, Βραβείο Νόμπελ, «Η Μεγάλη Αυταπάτη», Εκδόσεις Α.Λίβανος, 1980, σελ.203 και επόμ.
- The World Economy (1979), Εκδόσεις Σπίλιας 1986

- Βεργόπουλος Κ., Αναλύσεις, «Το τέλος της παγκοσμιοποίησης», απάντηση σε άρθρο του Α.Αδριανόπουλου, Ελευθεροτυπία-Οικονομία 19/12/2004, σελ.8, σελ.28
- Βήμα εφημερίδα 20/11/2000
- Βήμα εφημερίδα, 20/3/2004
- Βήμα Εφημερίδα 5/12/2004
- Γ.Ε.Σ. – «Η Εκστρατεία εις την Μικρά Ασία», Έκδοση Δ/νσεως Ιστορία Στρατού Γ.Ε.Σ., 1965, σελ.50
- Γιαλκέτση Θανάση, Σημειωματάριο Ιδεών, «Η προϊστορία της παγκοσμιοποίησης», μετάφραση από το βιβλίο της Σούζαν Μπέρτζερ καθηγήτριας στο Μ.Ι.Τ. «NOTRE PREMIERE MONTIALISATION SEUL 2003, ανάτυπο από την εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 2004, σελ. 26
- Γκαρωντή Ροζέ, «Η Μεγάλη Καμπή του Σοσιαλισμού», Έκδοση Βίπερ, Αθήνα 1999, σελ.75, σελ.98, σελ.275
- Γκαρωντή Ροζέ, «Για Ένα Γαλλικό Μοντέλο του Σοσιαλισμού», Έκδοση Βίπερ, Αθήνα 1999, σελ.207
- Ε.Κ.Κ.Ε. - Έρευνα του Ε.Κ.Κ.Ε. Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, εφημ. Βήμα 5/12/2004
- Ελευθεροτυπία εφημερίδα 17/5/95
- Ελευθεροτυπία εφημερίδα, 23/1/02

- Ελευθεροτυπία εφημερίδα 7/5/2002
- Ελευθεροτυπία εφημερίδα 19/12/2004
- Ελευθεροτυπία εφημερίδα 8/1/2005
- Ήλιον-Λεξικό, τόμος Ελλάς 1993, σελ.235
- Καλλιάβα Α. - καθηγήτῃ, «Ιστορία Οικονομικών Θεωριών», Αθήνα 1998, σελ.142
- Καλλιάβα Α. Καθηγήτῃ, «Δημοσιονομική Ιστορία», Αθήνα 1998, σελ.39, σελ.130
- Καρλαύτῃ Τζελίνα, «Ιστορία τῃς Ελληνόκτητῃς Ναυτιλίας 19^{ος} -20^{ος} αι.», Εκδόσεις Νεφέλη, 2000, σελ.214
- Κατσαμπέ Μαρνέρη Αικ. και Θ.Σκυλατάκη, αντιδήμαρχος αρμόδια επί των αστέγων, Δηλώσεις στο Βήμα, 5/12/2004
- Κιτροέφ Άλεξ, «Εμπορικές Παροικίες και Μετανάστευση», Ιστορία τῃς Ελλάδος του 20^{ου} αιώνα, Αθήνα 2002 σελ.361-368, σελ.382
- Κ.Κ.Ε. - Δοκίμιο Ιστορίας Κ.Κ.Ε. 1918-1949, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1996, σελ.160 και επόμε.
- Κ.Κ.Ε. - Κομμουνιστικό Μανιφέστο, Έκδοση Κ.Κ.Ε.
- Κοντογιάννη Α. - καθηγήτῃ, «Η Οργανωτική των Επιχειρήσεων», Έκδοση Τάνης 1991, σελ.18

- Κοντογιάννη Α. - καθηγήτῆ, «Οργανωτικῆ και Επίκαιρα Προβλήματα», Αθήνα 1991, σελ.64
- Κοντογιάννη Α. - καθηγήτῆ, «Οργανωτικῆ Οικονομία - Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων», 1ος τόμος - Πλήρης Ανάλυση των Πρώτων Ιδιωτικοποιήσεων, 1992, σελ.156 και επόμενα.
- Κυρίτση Ν., Πολυμερίδης Γ., «Επίκαιρα Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας», Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1980, σελ.31 και επόμενα., σελ.38 και επόμενα., σελ.60, σελ.94
- Μάνθου Γ.Κ., Μεταλλευτικῆ Μεταλλουργικῆ Λαύριο, Δήμου Λαυρεωτικῆς, 1990, σελ.72
- Μπαλή Μ., «Ἕλληνες της Αμερικῆς», Έκδοση Παπαζῆση, 1948, σελ.161
- Σπουδές - Η Ανάπτυξη της Θεωρίας στο περιοδικῆ «Σπουδές», της πρώην Α.Β.Σ.Π., τωρινῆ Πανεπιστήμιο Πειραιῶς, τεύχος 15, 1998
- Στάικος Κ, Σκλαβενίτης Ι. (Επιμέλεια) «Πεντακόσια Χρόνια Έντυπης Παράδοσης του Νέου Ελληνισμού», Βουλή των Ελλήνων 2000, σελ.332
- Στεφανίδη Δ. - καθηγήτῆ, «Οικονομικῆ Θεωρία», τόμος Β, Αθήνα 1989, σελ.118
- Στεφανίδη Δ. - καθηγήτῆ, «Η Κοινωνικῆ Οικονομία στην Ιστορικῆ Εξέλιξη», τόμος Γ, Αθήνα 1980, σελ.87, σελ.125
- Τσοκοπούλου Β., «Ιστορικῆς βιομηχανικῆς εξοπλισμῆς στην Ελλάδα», ιστορικῆ ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, 1998, σελ.300, σελ.315

- Τσοκοπούλου Β., «Μεγάλα τεχνικά έργα στην Ελλάδα - τέλη 19^{ου} αρχές 20^{ου} αιώνα», εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999, σελ.91
- Φωτόπουλος Τάκης, «Η Νέα Διεθνής Τάξη και η Ελλάδα», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1992, σελ.25 και επόμ., σελ.55, σελ.74 και επόμ.
- Φωτόπουλος Τάκης., «Η Νεοφιλελεύθερη Συναίνεση και η Κρίση της Οικονομίας», Εκδόσεις Γόρδιος, 1998, σελ.39 και επόμ.
- Χατζηφώτη Ι.Μ., «Οι δύο αιώνες του Νεότερου Ελληνισμού, 19^{ος} και 20^{ος} αιώνας», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ.119
- Χριστόπουλος Κ., «Τάσεις ανάπτυξης του καπιταλισμού στην Ελλάδα», Έκδοση Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1992, σελ.54, σελ.72